

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

پنجابی نکھار

ادب خزینے دی مکمل شرح ☆ یارھویں جماعت لئی

حصہ نثر

اول حمد خدا دا ورد کیجئے، عشق کیا سو جگ دا مول میاں
ہیلے آپ ہی رب نے عشق کیا، معشوق ہے نبی رسول ﷺ میاں
عشق پیر فقیر دا مرتبہ اے، مرد عشق دا بھلا رنجول میاں
کھلے تنہاں دے باغ قلوب اندر، جینہاں کیا اے عشق قبول میاں
(سید وارث شاہ)

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

معراج شریف

مولوی محمد سعید

مشکل لفظاں دے معنے:

معراج: لفظی مطلب اے بلندی۔ ایہدے توں مراد حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی اسماناں دی سیراے۔ ایہہ واقعہ نبوت دے دسویں ورے وچ پیش آیا۔ ڈاڈھے: سخت۔ بھیٹ: راز۔ دُرَاڈی: کافی فاصلے اتے۔ مولا دے رنگ: اللہ تعالیٰ دی شان۔ دنیا تنگ ہوئی: کافراں دا ظلم ستم حدوں ودھ گیا۔ اپنے اپنے مقدر نال جانی: اپنی اپنی عقل دے مطابق سمجھیا۔ ٹھٹھا ماریا: بخول کیتا۔ آمنا و صدقنا: میں ایمان لیاندا تے تصدیق کیتی۔ گوہری: گہری۔ بُراق: ادھ سواری جیہدے اُتے بیہہ کے آپ مسجد اقصیٰ دل تشریف لے گئے۔ جنت: گھنے وال۔ ایال: گھوڑے دی گردن دے وال۔ پوسل: دُوم۔ کھسب: پر۔ انمول: قیمتی۔ اکھ جھپکدیاں: جلدی نال: وپٹلے ہو کے۔ فارغ ہو کے: ثنا: اللہ تعالیٰ دی تعریف۔ پٹیا: ودھایا۔ پینڈا: فاصلہ۔ بھل سکیا: برداشت کر سکیا۔ ڈھیہ پے: ڈگ پے۔ بھار: بوجھ۔ نماز مومن دی معراج اے: نماز نال مومن توں روحانی طور تے بلندی ملدی اے۔ رنگ برنگ: قسم قسم دی۔ مُلک ماہی داوٹے: کوئی روئے، کوئی ہستے: ایس اکھان دا مطلب اے رب تعالیٰ دی وسائی ہوئی ایس دنیا وچ کسے نوں سکھ نصیب ہوندے نیں تے کسے نوں ڈکھ ملدے نیں۔ جگ: دنیا۔ کروت: اعمال۔ بھڑے: بُرے۔ اگ دیاں شوکراں تے بھبکاں: اگ دے فعلیاں دیاں آوازاں۔ اُتو: چرن چلن والے جانوراں دا ریوڑ۔ لمبو: شعلے۔ دربان: ڈیوٹی اتے کھلوتے پہریدار۔ تراس دے مارے ہوئے: ترہیائے۔ جھلے: پاگل۔ کوہجے: بد صورت۔ چوڑ چپٹ: خراب۔ سراپ: دو پہر ویلے صحرا وچ ریت دی چمکاں پانی دیاں لہراں نظر آؤندیاں نیں۔ مسافر ادھناں پچھے پچھے کجج کے جان دے دیندے نیں۔

مضمون دا خلاصہ: حضور سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم نوں نبوت دا اعلان کیتیاں دس ورے ہو گئے سن۔ 27 رجب (برطانی 22 مارچ 610ء) دی رات حضور ﷺ اپنے چاچے حضرت ابوطالب دی دھی اُمّ ہانی دے گھر آرام فرما رہے سن۔ فرشتے جبرائیل علیہ السلام نے حاضری دتی تے نال براق سی۔ کھوتے توں کچھ وڈا تے فخر توں ذرا چھوٹا۔ گردن اتے جت، مونہ بندیاں ورگاتے دو پروں سن۔ آپ ﷺ ایس اُتے بہہ گئے۔ آپ ﷺ فرماندے نیں: ”اکھ جھپکدیاں ادھ مینوں پہلاں حرم شریف توں مسجد اقصیٰ (بیت المقدس) لے گیا۔ ایہتوں فارغ ہو کے میں براق سمیت صحرہ تک پہنچا۔ ایہتوں اگے اسان ول سفر شروع ہو گیا۔ اسماناں اتے حضرت ابراہیمؑ حضرت موسیٰؑ تے حضرت عیسیٰؑ نال ملاقات ہوئی۔ تقدیر دی کتاب اُتے چلن والی قلم دی آواز وی سنی تے فرشتیاں نوں حمد شاد وچ مصروف پایا۔

آپ ﷺ ست اسماناں اتے سدرۃ المنتہیٰ تک اپڑے۔ جبرائیل نے اگے جان توں معافی چاہی۔ کہن لگا: ”بس حضور! میری پہنچ اتھتے تک ای سی۔ ایہہ علم دی آخری خداے۔ میں اک پیروی اگانہہ پٹاں تے تجلی نال میرے پر سڑ جان گے۔ تیں نبیاں دے سردار او۔ اگانہہ تشریف لے جاؤ۔“

جبرائیل فرشتہ سندرہ دے مقام اُتے ٹھہر گیا پر آپ ﷺ رب دے حضور وچ جا پہنچے۔ اوس تجلی دا مشاہدہ کیتا، جنوں کوئی نہیں سی جھل سکدا۔ اک شاعر دے کہن موجب، طور پہاڑ اتے اک ری لٹکارا پیا تے موسیٰ علیہ السلام بے ہوش ہو گئے۔ تیں رب نوں عیوں عین (آمنے سامنے) دیکھیا تے لباب اُتے مسکراہٹ کھینڈ دی رہی۔ آپ ﷺ رب ولوں پنجواں نماز ادا تھکے لیاے۔ راہ وچ حضرت موسیٰؑ اُتے اوہناں نے نمازاں گھٹ کرانی آکھیا۔ چنانچہ پنج نمازاں فرض ہوئیاں۔ ایہناں نوں اُمت واسطے کافی سمجھیا تے فرمایا: ”نماز مومن دی معراج اے۔“ اللہ تعالیٰ نے حضور پاک ﷺ دی پچھلے نبیاں نال ملاقات دی کرائی تے رنگ برنگ دی مخلوق دی دکھائی۔ جیویں ایس دنیا وچ دیکھنے آں کہ کوئی روند اے

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

تے کوئی مسدا اے ایہہ دنیا اوہدی کھیڈ اے۔

نبی پاک ﷺ نوں معراج دے دوران جنت دی سیر دی کرائی گئی۔ جتھے ٹھنڈیاں چھاواں دُڈھ تے شہد دیاں نہراں بھلاں نال لدیاں لغراں (شاخاں) تے پرندیاں دیاں چکاراں سن۔ سوہنے مونہہ تے سوہیاں گلاں سن۔ دوزخ وچ شعلے وی دیکھے۔ برے بندیاں نوں گناہواں دیاں سزاواں بھکدیاں دیکھیاں۔ جنت تے دوزخ دی سیر کران دا مقصد ایہہ سی جے آپ دے امتیاں نوں پتہ لگ جائے کہ کھڑے کھڑے گناہواں دیاں کیہ سزاواں نیں۔

آپ ﷺ معراج شریف توں پر تے سویرے سکے دے لوکاں اگے واقعہ بیان کیا۔ ابو جہل نے سن کے ٹھٹھا ٹھٹھا کر کے حضرت ابوبکر صدیقؓ نے فوراً ایس گل اتے ایمان لے آندے آکھیا، جد کہ حضور پاک ﷺ اطلاع دے رہے نیں ایس لئی ایہہ دے وچ کوئی شک نہیں ہوسکدا۔ قرآن پاک ایس واقعہ دا ذکر اچ کر دے:

”اوہ ذات بڑی پاک اے جیہڑی اک رات اپنے بندے نوں خانے کعبے توں اوس دراڑی مسیت تک لے گئی“
جیہد آل دوالا برکتاں والا اے تے برکتاں نال بھریا ہویا اے تے (اوہ ذات) ایس واسطے لے گئی کہ اوہنوں آپنیاں کچھ نشانیاں دکھائے“ (سورۃ بنی اسرائیل)

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”دیکھو مولا دے رنگ جدوں دنیا تنگ ہوئی تے اسماناں دے بوہے کھل گئے۔ فیرا جیسے کھلے کہ ارج تیک ایس سفر نے دنیا نوں حیران کیا ہویا اے کہ کیوں اک بندہ تاریاں تے چٹاں توں لنگھدا ہویا اوہناں تھاواں تیک پہنچ جتھے نہ وہم جاند اے نہ خیال۔ تے فیر دنیا دا کوئی بشر نہیں جیہدے واسطے ایہہ دے وچ کوئی نہ کوئی سبق نہ ہووے۔“ (ص 3)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا مولوی محمد سعید ہوراء دے مضمون ”معراج شریف“ وچوں لئی گئی اے۔

اکثر پچھر (سیاق و سباق): ایہہ ہجرت دا دسواں ورہا سی۔ حضور نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم اک رات اپنے چاچے ابو طالب دی دمی اُتم ہانی دے گھر تے پئے سن۔ حضرت جبرائیل علیہ السلام براق نال لے کے حاضر خدمت ہوئے تے اللہ داسلیہاں دتا کہ تئیں اسماناں دی سیر واسطے تشریف لیاؤ۔ چنانچہ آپ ﷺ براق اتے سوار ہو کے پہلاں مسجد اقصیٰ گئے۔ اوتھوں سدھے اسماناں تے جا پڑے تے اوتھوں دی سیر کیتی۔ جنت تے دوزخ دا نظارہ کیا۔ آپ دی اللہ نال ملاقات وی ہوئی۔

تشریح: حضور نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نوں سکے دے اندر اللہ دا پیغام سنان دیاں دس ورہے گزر چکے سن۔ ایس دوران بہت تھوڑے لوک مسلمان ہوئے۔ سکے دیاں کافراں نے مسلماناں اتے بڑیاں سختیاں کیتیاں۔ آپ ﷺ نوں وی بڑیاں تکلیفاں سہیاں پیاں۔ انج گلداسی جیویں زمین ساریاں وسعتاں دے باوجود تنگ ہو گئی ہووے۔ ایس حالات وچ اللہ پاک نے رسول کریم ﷺ واسطے اسماناں دے دروازے کھول دتے۔ آپ ﷺ نوں عرش تے بلایا۔ ایہہ سفر بڑا حیران کر دین والا سی۔ ارج تک دنیا تنگ اے کہ کیوں رب اپنے محبوب بندے نوں فرش توں چک کے اسماناں ول لے گیا۔ اوس مقام تے حضور ﷺ پہنچ جتھے انسانی ذہن پہنچن دا تصور وی نہیں کر سکدا۔ معراج دے ایس انوکھے واقعہ وچ دنیا دے ہر بندے لئی کوئی ناں کوئی سبق ضرور اے۔ ایہہ صرف مسلماناں نوں ای حیاتی سوہنے طریقے نال گزراں دا درس نہیں دیدا سکوں دو جیاں توماں وی ایہہ دے توں فائدے چک سکدیاں نیں۔

پیرا نمبر 2:

”پینڈا اخیر تک گیا تے آپ ﷺ رب دے حضور جا پہنچے تے اوس تجلی دا جیوں کوئی نہیں سی جھل سکیا، کھل کے نظارہ کیا۔ سبحان اللہ۔ اک شاعر آکھدا اے: ”حضور ﷺ تہاڑے کیا کہنے۔ طور پہاڑ تے اک لشکارا پیاتے موسیٰ“ بے ہوش

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

ہو کے ڈھیسہ پئے۔ تاں ذات پاک نوں عین سامنے دیکھیا تے لبیاں تے مسکراہٹ رہی۔“ (ص 4)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرامولوی محمد سعید ہوراں دے مضمون ”معراج شریف“ وچوں لیا گیا اے۔

اگھر کچھڑ (سیاق و سباق): ایس مضمون وچ مصنف نے دسیا اے کہ نبوت دا اعلان کیتیاں دس ورہے ہو گئے سن۔ بہت تھوڑے لوک مسلمان ہوئے۔ مسلماناں اتے کافراں ویاں زیادتیاں دی دودھ چکیاں سن۔ حضور نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نے دی بڑے صبر نال حالات دا مقابلہ کیتا۔ ایس صورت حال وچ اللہ پاک نے اپنے محبوب نوں عرشاں تے سدیا۔ آپ ﷺ براق تے سوار ہو کے پہلاں مسجد اقصیٰ گئے فیرا سماں اتے نبیاں نال ملاقات کیتی۔ اللہ تعالیٰ دے دیدارتوں دی فیض یاب ہوئے۔

تشریح: مصنف ایس پیرا گراف وچ اوس عجیب و غریب اسانی سفر دی کیفیت بیان کر رہیا اے جیہڑا حضور پاک ﷺ نے اک رات دے دوران عرشاں ول کیتا۔ آپ ﷺ سترے اسماناں توں دی اگے لکھ گئے۔ سدرہ المنتہی دے مقام تے جبرائیل ٹھہر گیا۔ اوہ اگے نہیں سی جاسکدا۔ او تھے رب ویاں تجلیاں سن۔ انوار دی بارش سی۔ ایہہ ہمت حضور ﷺ نوں ای نصیب سی کہ آپ ﷺ نے آپنیاں اکھاں نال انوار دی بارش تے تجلیاں دا نظارہ کیتا۔ حالاں کہ موسیٰ علیہ السلام رب تعالیٰ دی اک تجلی دا مشاہدہ نہیں کر سکے تے جے ہوش ہو گئے سن۔ اوہناں نے رب اگے درخواست کیتی سی کہ مینوں اپنا آپ دکھا۔ رب تعالیٰ نے جواب دتا: اے موسیٰ توں مینوں نہیں دیکھ سکدا۔ جس ویلے اک تجلی طور پہاڑ اتے پئی تے آپ غش کھا کے جاپے۔ پراہیہ ساڈے نبی پاک ﷺ دی اچیری شان اے کہ آپ ﷺ نے رب دیاں تجلیاں دا چنگی طراں مشاہدہ کیتا تے ہوشاں اتے مسکراہٹ کھینڈ دی رہی۔ سبحان اللہ آپ دے ہوش قائم رہے۔

پیرا نمبر 3:

”حضور ﷺ نوں مولا کریم نے گزرے ہوئے نبیاں توں علاوہ رنگ برنگ مخلوق دکھائی۔ جیویں دُنیا وچ اسی آکھنے ہاں“ ”ملک ماہی دا دسے۔ کوئی رووے تے کوئی ہسے۔“ ایسے نقشے اتے ای اگلا جگ اے۔ کوئی ہسدا اے۔ کوئی روندنا اے۔ ہسدا اے اوہ نہیں جیہناں نیک عمل کیچے تے روندے اوہ نہیں جیہناں دے کر توت بھیرے رہے ہوں۔“ (ص 4)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرامولوی محمد سعید ہوراں دے مضمون ”معراج شریف“ وچوں لیا گیا اے۔

اگھر کچھڑ (سیاق و سباق): ایس مضمون وچ مولوی محمد سعید ہوراں دسیا اے کہ کیوں کے دے مسلماناں واسطے زمین تنگ کردتی گئی سی۔ حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی اوہناں حالات توں بہت پریشان سن۔ اخیر نبوت وے دسویں ورہے اللہ پاک نے نبی پاک ﷺ نوں عرشاں تے سدیا۔ اسماناں اتے پچھلے نبیاں نال ملاقات ہوئی۔ دوزخ تے جنت دا مشاہدہ ہویا۔ آپ ﷺ دے ایس سفر وچ کل انسانیت واسطے بہت سارے سبق نہیں۔

تشریح: نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم جس ویلے اسماناں اُتے گئے تے کئی نبیاں نال آپ ﷺ دی ملاقات کرائی گئی۔ حضرت جبرائیل ہر اک نال تعارف کرواندے رہے۔ ایس توں وکھ آپ ﷺ نے کئی طرح دیاں مخلوقاں نوں وی تکیا۔ جیویں کہندے نیں کہ ایہہ ساری دنیا رب دی آباد کیتی ہوئی اے۔ پر سب دے حالات اِکو جیہے نہیں۔ کسے نوں خوشیاں نصیب نیں تے کسے دی ساری حیاتی روندیاں دھونڈیاں لکھ جاندی اے۔ ایس طرح دوجی دُنیا وچ (جتھے آپ ﷺ تشریف لے گئے) او تھے دی سب دے حالات اک طرح دے نہیں۔ جس نے دُنیا وچ نیک کم کیچے اوہ تے او تھے خوشیاں پیاماں دا اے پر جس نے ایتھے برے کم کیچے اوہ او تھے رنگ برنگ دے عذاب پیا بھکتدا اے۔ اوہنوں سکھ دی اک گھڑی دی نصیب نہیں ہوندی۔

پیرا نمبر 4:

”حضور ﷺ نے ایہہ وی دیکھیا کہ اگ دے بھانیز بے بلدے نیں۔ اگ شوکراں تے بھسکھاں اِنج بھردی اے جیویں غصے نال کسے دا وجود پاٹ رہیا ہووے۔ انگیارے اِنج گلدے جیویں لال اوٹھاں دے اِجڑ کھلوتے ہوئے ہوں۔ ظلفٹاں دھوئیں تے لبواں دیاں ماریاں باہر نکلسن نوں دوزخ تے دربان چک چک فیر وچ سٹلن۔ مھلسیاں ہونیاں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

چڑیاں ترس دے مارے ہوئے ادھڑاں وانگوں پانی لئی جھلے ہوئے کوچے مونہہ تے کوچیاں بولیاں چیکاں تے فریاداں۔
اللہ رحم کرے۔ گل کردیاں وجود کتب جاندا اے۔“ (ص 4)

متن و احوالہ: ایہہ پیرامولوی محمد سعید ہورال دے مضمون ”معراج شریف“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ (سیاق و سباق): لکھاری نے ایس مضمون وچ بڑے سوہنے طریقے نال معراج شریف دا واقعہ بیان کیا اے۔ مولوی محمد سعید لکھدے نیں کہ ایہہ واقعہ نبوت دے دسویں ورہے وچ پیش آیا۔ مسلماناں اتے کے والیاں ظلم دی اخیر کردتی سی۔ حضور پاک ﷺ دی ڈاڈے دگیر سن۔ روشنی دی کوئی کرن کسے پاسیوں نظر نہیں سی آؤندی۔ ایہناں حالاں وچ اللہ پاک نے آپ ﷺ نوں عرشاں تے سدیا۔ دوزخ تے جنت دی سیر کرائی۔ آپ نے آپناں اکھاں نال رب دیاں تجلیاں نوں نکلیا۔

تشریح: معراج دے سفر وچ آپ ﷺ نے دوزخ دی دیکھی۔ ایہہ برے بندیاں دے برے انجام واسطے بنائی گئی اے۔ آپ ﷺ نے اپنیاں اکھاں نال دوزخ دی اک نوں شعلے کڈھ دیاں نکلیا۔ ہر پاسے بھانیزبل رہے سن۔ اگ انجی جیویں غصے وچ بندہ پھنکاردا اے۔ اوہا وجود پھنسن ہار ہوندا اے۔ اگ دے ڈے دے ڈے انگیارے عرب دے سرخ ادھڑاں وانگوں چاڈے سن۔ دوزخ وچ مختلف گناہواں دی سزا بھگتن والے گناہگار لوک دی سن۔ اگ دے سیک توں گھبرا کے اوہ دل دل کے باہر نوں دوز دے۔ دوزخ اتے جیہڑے دربان فرشتے مقرر سن اوہ اپنیاں نوں فیر چک چک کے پچھاں دھکا دے دیدے۔ اوہناں واسطے باہر کدھرے جان دی کوئی گنجائش نہیں سی۔ شعلیاں نے اوہناں دے مونہاں نوں جھلسا دتا ہویا سی۔ تریہہ نال ترندے سن جیویں تریہہ توں گھبرا کے اوٹھ پاگل ہو جاندا ہون۔ اگ نے اوہناں مجرماں دے چہریاں نوں دی دگا ڈوتا ہویا سی۔ اوہناں دے مونہاں وچوں بڑیاں دردناک چیکاں تے فریاداں نکلدیاں سن پر اوہناں تے کن دھرن والا کوئی دی نہیں سی۔ کوئی فریاد نوں پہنچن والا نہیں سی۔

پیرا نمبر 5:

”حضور ﷺ نے ایہہ سب کچھ دیکھیا تے آکے دسیا۔ ایہتوں ایہہ گل بڑی پکی طرحاں ثابت ہوندی اے کہ ایس لوک ای جا کے اوہ دنیا آباد کرنے ہاں۔ جے ایہہ دنیا سنوری ہوئی اے تے اگلی دی سنوری ہوئی اے۔ جے معاملے استھے چوڑ چپٹ نیں تے اگے دی چوڑ چپٹ۔ اوہتھے دے دکھ تے سکھ ایس زندگی دا پھل نیں تے ایہہ دنیا کوئی مداری دا کھڈ نہیں۔ گھڑی نظر دے فریب وچ پھسے تے فیر سراپ وانگوں اے۔“ (ص 4)

متن و احوالہ: ایہہ پیرامولوی محمد سعید ہورال دے مضمون ”معراج شریف“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ (سیاق و سباق): لکھاری نے اپنے ایس مضمون وچ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے واقعہ معراج اُتے جانن پایا اے۔ اوس نے دسیا اے کہ نبوت دے دس ورہے بعد اللہ پاک نے آپ ﷺ نوں عرشاں تے بلایا۔ آپ ﷺ نوں اپنیاں تجلیات دکھائیاں۔ دوزخ تے جنت دا مشاہدہ دی کردایا۔ ایس واقعہ نوں سن کے ابو جہل نے ٹھٹھا کیچا پر حضرت ابوبکر صدیقؓ نے فوراً ایہدی تصدیق فرمائی۔ ایس واقعہ وچ کل انساناں واسطے بے شمار سبق نیں۔

تشریح: معراج دے سفر دے دوران حضور نبی کریم ﷺ نے رب تعالیٰ دے بہت سارے عجائبات دا مشاہدہ فرمایا۔ آپ ﷺ نے جو کچھ دیکھیا اوہدی تفصیل سویرے کے دے لوکاں دے سامنے بیان کیتی۔ دسیا کہ اوس دنیا وچ انسان اپنے عملاں دے مطابق نتیجے دیکھدا اے۔ جس نے استھے اپنی حیاتی نوں چنگے سوہنے طریقیاں دے مطابق گزاریا اوہ یقیناً اگلے جہان وی اپنی حیاتی نوں سکھی دیکھے گا تے جس نے استھے برے چالے پھڑے۔ دھوکھیاں فریاں کولوں کم لیا اوہ اگے ڈاڈے عذاباں نال دوچار ہووے گا۔ ایہہ دنیا تے کھیتی اے۔ جو کچھ استھے رہے کھیاں گے اوہتھے اوہا پھل کھاواں گے۔ ایہہ دنیا ایویں بے مقصد پیدا نہیں کیتی گئی۔ ایہہ دنیا تے سراپ وانگوں اے۔ جیویں مسافر سراپ نوں پانی سمجھ کے بھج دے لگے جانداں نیں ایویں ایہہ دنیا دی صرف اکھ دا دھوکا اے۔ ایہدے وچ کچھ وی نہیں۔ سوائے ایس دے کہ بندہ چنگے کم کر کے اپنی عاقبت سوار لوے۔ استھے مہلت دتی گئی اے جیہڑی اکھاں بند ہونداں ای ختم ہو جائے گی۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 1- □ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جواب دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔
- 1- مضمون ”معراج شریف“ کس نے لکھیا اے؟
(الف) ڈاکٹر محمد باقر (ب) مولوی محمد سعید ✓ (ج) بشیر حسین ناظم (د) عبد المجید سالک
- 2- مولوی محمد سعید کس علاقے دے رہن والے سن؟
(الف) لاہور (ب) راولپنڈی (ج) فیصل آباد (د) سیالکوٹ ✓
- 3- مولوی محمد سعید دی کتاب ”داکیہ ناں اے؟“
(الف) سیرت النبی ﷺ (ب) قطبی تارا (ج) محمد ﷺ ✓ (د) حسن سیرت
- 4- مولوی محمد سعید نے حضور ﷺ دی پاک سیرت بارے جانکاری کیدے کولوں حاصل کیتی؟
(الف) شاہ عنایت (ب) عبد اللہ (ج) مولوی عبدالحی ✓ (د) حبیب اللہ قادری
- 5- معراج شریف دا واقعہ حضور ﷺ نوں نبوت ملن دے کئے ورھے مگر دس پیش آیا؟
(الف) نور دے (ب) چھ ورھے (ج) دو ورھے (د) دس ورھے ✓
- 6- واقعہ معراج شریف دی تاریخ کیہڑی سی؟
(الف) رجب دی 28 (ب) شوال دی 5 (ج) رمضان دی 9 (د) ذی قعد دی 10
انگریزی دی 22 مارچ 610ء ✓ اپریل 708ء اپریل 901ء مارچ 805ء
- 7- معراج شریف والی رات حضور ﷺ کس دے گھر تے سن؟
(الف) حضرت عائشہ (ب) حضرت خدیجہ (ج) حضرت ابوبکر (د) حضرت ام ہانی ✓
- 8- معراج شریف دا واقعہ کیہڑے اسلامی مہینے وچ پیش آیا؟
(الف) رجب ✓ (ب) شوال (ج) صفر (د) محرم
- 9- حضرت ابوبکر نے معراج شریف دا واقعہ سن کے کیہ کیتا؟
(الف) ٹھٹھا ماریا (ب) گمراہی کیتی (ج) آمنا و صدقاً آکھیا ✓ (د) بغاوت کیتی
- 10- حضور ﷺ لئی جبرائیل کیہڑی سواری لیاے؟
(الف) اونٹ (ب) ہاتھی (ج) براق ✓ (د) گھوڑا
- 11- معراج دی رات حضور ﷺ نے نبیاں دی جماعت دی امامت کتھے جاکے کیتی؟
(الف) بیت المقدس ✓ (ب) خانہ کعبہ (ج) مدینہ منورہ (د) آسمان
- 12- جدوں حضرت جبرائیل معراج واسطیہ لے کے آئے اوس دے لیے رسول اکرم ﷺ کیہہ کر رہے سن؟
(الف) وضو کر رہے سن (ب) نماز پڑھ رہے سن (ج) سوتے ہوئے سن ✓ (د) صحابہ گرام ناں بیٹھے سن
- 13- براق رسول خدا ﷺ نوں حرم شریف توں کتھے لے کے گیا؟
(الف) مسجد قبا (ب) مسجد نبوی ﷺ (ج) مسجد اقصیٰ ✓ (د) مسجد جن
- 14- ابوجہل نے معراج دا واقعہ سن کے کیہ کیتا؟
(الف) روپا (ب) ایمان لے آیا (ج) ٹھٹھا ماریا ✓ (د) مسکرایا

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 15- براق دی جت کھڑے رنگ دی سی؟
(الف) کالی (ب) چنی ✓ (ج) خاکی (د) سرخ
- 16- قرآن مجید دی کنویں سورۃ دوج واقعہ معراج دا بیان کیتا گیا اے؟
(الف) دسویں (ب) پندرھویں (ج) سولہویں (د) ستارھویں ✓
- 17- حضور ﷺ نوں معراج دے موقع تے کنیاں نمازاں دا تحفہ دتا گیا؟
(الف) 20 (ب) 25 (ج) 50 ✓ (د) 40
- 18- سدہ کھڑے رکھنوں آکھدے نیں؟
(الف) دھریک (ب) نم (ج) بھری ✓ (د) ٹاہلی
- 19- جبرائیلؑ نے کھڑے مقام تے اپڑ کے کیا جے میں ایک پیروی اگا نہہ دھایا تے تجلی نال میرے پرسر جان گے؟
(الف) سدۃ النبیٰ ✓ (ب) چوتھا آسمان (ج) چھیواں آسمان (د) ستواں آسمان
- 20- براق دے کنے پرسن؟
(الف) چار (ب) دو ✓ (ج) تن (د) پنج
- 21- سراب کس چیز نوں آکھیا جاندا اے؟
(الف) دوروں ریت دی (ب) ریت اتے چاندی دا (ج) ریت دے نیلے (د) ریت دے چکھو
- 22- آپ ﷺ رب دے حضور پہنچے تے آپ ﷺ دے نال کون سی؟
(الف) جبرائیل (ب) میکائیل (ج) اسرافیل (د) کوئی وی نہیں ✓
- 23- حضور ﷺ نوں آسماناں تے سفر دے دوران کس طرحاں دی آواز سنائی دتی؟
(الف) عبادت کرن دی (ب) تسبیح پڑھن دی (ج) لکھن لکھاں قلم چوں (د) تلاوت کرن دی
- 24- معراج شریف دے سفر دے دوران حضور پاک ﷺ دی ملاقات حضرت ابراہیمؑ تے حضرت موسیٰؑ توں علاوہ کھڑے پیغمبر نال ہوئی؟
(الف) حضرت نوحؑ (ب) حضرت اسماعیلؑ (ج) حضرت یوسفؑ (د) حضرت عیسیٰؑ ✓
- 25- سبق معراج شریف دے مطابق گمراہواں تے کافراں دا سردار کون بنیا؟
(الف) ابوجہل ✓ (ب) ابوسفیان (ج) ابولہب (د) دلید
- 26- تھلے دے مکے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
سوال 1: نمازاں کس طرح گھٹ ہوئیاں؟
جواب: نمازاں پنجاہ فرض ہوئیاں داپہی اتے حضرت موسیٰؑ ملے تے آکھن لگے کہ امت اتے بڑا بھار ہووے گا، نمازاں گھٹ کراؤ۔ ایس پاروں رسول اکرم ﷺ واپس گئے تے کئی وار جان نال نمازاں گھٹ ہو کے پنجاہ توں پنج رہ گئیاں۔
- سوال 2: حضور ﷺ نے براق بارے کیا دسیا؟
جواب: آپ ﷺ نے آکھیا کہ ایس جانور جیہا کوئی جانور زمین اتے نہیں۔ ایہہ کھوتے توں ذرا دڑا اتے خچر توں ذرا چھوٹا سی۔ ادھدی جت برف نالوں ودھ جتی سی۔ مونہہ بندے درگا پرندیاں درگے پری، ادھدی ایال، پوشل، کھسب تے سینہ اشمول موتیاں نال جڑے ہوئے سن۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 3: سدرۃ المنتہی کیا ہے؟
جواب: ایہہ بیری دا اک درخت اے تے اوس حداتے لگا اے جتھے نیک فرشتیاں دی پہنچ ہوندی اے۔
- سوال 4: دنیا معراج دے سفر بارے کیوں حیران سی؟
جواب: دنیا معراج شریف توں ایس لئی حیران سی کہ کج اک لمحے وچ آپ ﷺ تاریاں تے جن توں لکھدے ہوئے اوہناں تھاواں تیک ہو کے آگئے جتھے وہم تے خیال نہیں جاندے۔
- سوال 5: جنت وچ آپ ﷺ نے کیا کچھ دیکھیا؟
جواب: حضور ﷺ آکھدے نیں بہشت وچ نیک لوک تے نیک بیبیاں سوہنے وسدے ٹھنڈیاں چھاواں ددھ شہدیاں نہراں پھلاں نال لدیاں ہویاں ٹھنڈیاں جھک جھک کے زمین نوں چھوندیاں چار چوہیرے رنگ برنگ پرندیاں دی چکار سلامتی سلامتی دیاں آوازاں سوہنے مونہہ سوہنیاں گلاں۔
- سوال 6: حضور ﷺ معراج دی رات کتھے سن؟
جواب: ایس رات محمد مصطفیٰ ﷺ اپنے چاچے حضرت ابوطالب دی بیٹی ام ہانی دے گھر تے ہوئے سن۔
- سوال 7: براق بارے تسمیں کی جاندے او؟
جواب: براق اوس سواری دا ناں اے جہدی کند تے نہ کے آپ ﷺ اللہ دے حضور پہنچے اوہ سواری حضور ﷺ نوں آکھ جھکدیاں حرم شریف توں مسجد اقصیٰ لے گئی اوتھوں پہلے ہو کے حضور پاک ﷺ براق سمیت صحرہ تے چڑھ گئے۔ اوتھوں آپ ﷺ اہماں دل چڑھ گئے۔
- سوال 8: معراج شریف دے حوالے نال دوزخیاں دی حالت بیان کرو۔
جواب: آگ دے بھانڈے بلدے نیں۔ آگ شوکراں تے بھسکاں انج بھردی اے جیویں قہر نال کسے دا وجود پاٹ رہیا ہوئے۔ انگارے انج لگدے جویں لال اوٹھاں دے اجڑ کھلوتے ہون۔ خلقتاں لایواں تے دھوئیں دیاں ماریاں باہر نکلتیوں نوں دوڑن تے دربان اوہناں نوں چک فیراگ چہ سٹن۔ جھلسیاں ہویاں چڑیاں تراس دے مارے ہوئے کوہجے منہ چیکاں تے فریاداں گل کردیاں وجود کسب جاندے۔
- سوال 9: سدرۃ المنتہی اپڑ کے جبرائیل نے کیہوی گل دی معذرت کر لئی؟
جواب: اوتھے اپڑ کے جبرائیل نے کہیا بس حضور ﷺ میری اپڑ اتھوں تیک سی ایہہ علم دی آخری حد اے۔ میں اک پیر دی اگانہہ ودھایا تے جلی نال میرے پر سڑ جان گئے۔
- سوال 10: حضرت موسیٰؑ طور پہاڑ اتے بے ہوش کیوں ہو گئے سن؟
جواب: طور پہاڑ اتے رب دی جلی دا اک لشکارہ پیاتے اللہ دے نبی حضرت موسیٰ علیہ السلام بے ہوش ہو کے ڈھبے پئے تے طور پہاڑ سیاہ ہو گیا تے انج دی ہزاراں سال گزرن دے باوجود طور پہاڑ دے کٹڑے پیس کے سرمہ بنایا جاند اے تو مخلوق اکھاں وچ پاکے فائدہ حاصل کر رہی اے۔
- سوال 11: ابو جہل تے حضرت ابوبکرؓ دے واقعہ معراج بارے کیہ وچار سن؟
جواب: واقعہ معراج بارے سن کے ابو جہل نے ٹھٹھا ماریا تے حضرت ابوبکرؓ نے سن کے آمنا و صدقہ آ آکھیا۔ اک (ابو جہل) اپنے کو جیے عمل پاروں گمراہواں داسر وار بن گیا تے دو جانیکاں داسر وار بن گیا۔
- سوال 12: جنت دا ویر واسے لفظاں وچ کرو۔
جواب: جنت وچ نیک لوک تے نیک بیبیاں سوہنے وسدے سن۔ اوہ اوتھے ٹھنڈیاں چھاواں ددھ تے شہدیاں نہراں پھلاں اتے پھلاں نال لدیاں ہویاں ٹھنڈیاں جنت دی زمین تے جھکیاں سن۔ چار چوہیرے شوخ تے سوہنے سوہنے رنگاں والے پرندیاں دی چکار سلامتی دیاں آوازاں۔ چنگے عملاں دا سوہنا نتیجہ سبحان اللہ۔
- سوال 13: قرآن مجید دی رکن ویں سورۃ وچ معراج شریف دا ذکر ملدا اے؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- جواب: قرآن کریم دی ستارہوں سورۃ وچ معراج شریف دا ذکر انج کیا گیا اے۔ ترجمہ: اودات بڑی پاک اے جیہڑی اک رات اپنے بندے توں کعبہ شریف نوں اوس درازی میت تک لے گئی جیہدا آل دوالا برکتاں نال بھریا ہویا اے۔ تے ایس واسطے لے گئی کہ اودنوں اپنیاں کجھ نشانیاں دکھاوے۔
- سوال 14: ام ہانی کون سن انہاں دا حضور پاک ﷺ نال کیہ رشتہ سی؟
جواب: ام ہانی حضور ﷺ دے چاچا حضرت ابوطالب دی بیٹی سن۔ معراج دی رات حضور اکرم ﷺ اودنوں دے گھر تے ہوئے سن۔
- سوال 15: معراج شریف دا واقعہ کدوں ہویا؟ اسلامی تے انگریزی میہیاں داناں تے تاریخاں دی لکھو؟
جواب: معراج شریف دا واقعہ نبوت دے دس ورہیاں بعد پیش آیا۔ اسلامی میہیہ رجب المرجب دی 27 تاریخ تے انگریزی میہیہ مارچ دی 22 تاریخ سی۔ جد کہ دن سوموار داسی۔
- سوال 16: معراج شریف دی رات حضور ﷺ نال کیہ واقعہ پیش آیا؟
جواب: معراج شریف دی رات اللہ تعالیٰ نے حضرت محمد ﷺ نوں اسماناں دی سیر کرائی تے اوہ نظارے کردائے مگے جیہڑے ہن تک کی دوجی انسانی اکھ نے نہیں دیکھے۔
- سوال 17: سبق ”معراج شریف“ دے لکھاری کون نیں تے ایہدی نثری صنف کیہڑی اے۔
جواب: سبق ”معراج شریف“ دے لکھاری مولوی محمد سعید نیں تے ایہدی نثری صنف مضمون اے۔
- سوال 18: حضرت ابوطالب دا حضور ﷺ دے نال کیہ رشتہ سی؟
جواب: حضرت ابوطالب رسول خدا ﷺ دے چاچا جی سن تے آپ ﷺ نال بڑی محبت رکھدے سن۔ رسالت مآب ﷺ دے والدین بچپن وچ ای اللہ نوں پیارے ہو گئے سن فیر آپ ﷺ دے دادا حضرت عبدالمطلب نے کجھ چر آپ ﷺ دی کفالت کیتی پر اوہ دی جھنسی ہی فوت ہو گئے تے فیر حضرت ابوطالب نے اپنی ساری حیاتی آپ ﷺ دی کفالت تے نگہبانی کیتی۔
- سوال 19: قرآن مجید وچ تے حدیثاں راہیں واقعہ معراج بارے کیہ ذکر ملدا اے؟
جواب: قرآن مجید وچ واقعہ معراج بارے صرف اشارہ ای کیا گیا اے پر حدیثاں وچ اے گل بہت کھول کے بیان ہوئی اے۔
- سوال 20: سبق معراج شریف دے مطابق ایس دنیا وچ کون ہسد اے تے کون روند اے؟
جواب: جیویں اسی ایس دنیا وچ آکھتے آں ملک ماہی داوے کوئی رووے تے کوئی مے ایس آکھان پاروں ہسدے اوہ ای نیں جہاں دے اعمال چنگے نیں تے روندے اوہ نیں جہاں دے کروت بھڑے ہوندے نیں۔

☆.....

پنجابی زبان دی کہانی (مضمون)

محمد آصف خان

مشکل لفظاں دے معنے:

منی پرمنی: لوکاں وچ تسلیم کیتی ہوئی۔ وسیب: معاشرت، رحل۔ پھل دی اے: بن دی اے۔ پنکڑ دا: بن دا اے ترقی کردا اے۔ ناں تھہیر: ناں نشان وجود۔ وچار وٹاندر: تبادلہ خیال۔ سدھراں: خواہشاں۔ ایچ: دکھایاں۔ گوڑ: اندازہ۔ پکسریا ہویا: کھل یا ہویا۔ پھرولا پھرولی: تحقیق۔ نیسی اُتے: عروج اُتے۔ وسنیک: رہن دا لے باشندے۔ چوکھا: بہتا، ودھیرا۔ نیڑے تیڑے: نزدیک، تقریباً۔ وسط ایشیا: سوویت یونین توں مکمل آزادی حاصل کرن والیاں موجودہ ریاستاں دا علاقہ۔ آذربائیجان، ازبکستان، تاجکستان وغیرہ۔ آریہ: لغوی معنے کا شکار، ایہ لوک بعد وچ ہندو اکھوائے۔ سنسکرت: ہندوواں دی مذہبی

باہر دیاں قوماں جیہڑیاں استغھے آئیاں، اوہناں دے مقامی زبانان وچ رلے ہوئے لفظاں پارے اسیں دس کئے آں کہ کیمڑاں لفظ کیمڑے پاسیوں آیا۔ زبان عام طور تے باراں کوہاں تے بدل جاندی اے۔ ایس کر کے پنجابی وچ دی کئی لکھ نہیں۔ جیویں لاہوری، ملتانوی وغیرہ۔ چوتھی صدی ہجری وچ اک عرب سیاح ابن حوقل استغھے آیا۔ اوس نے اپنے سفرنامے وچ ملتان دی زبان نوں ملتانوی تے سندھ دی زبان نوں ہندی قرار دتا۔ اک تذکرہ نگار محمود غفری نے دسا کہ مشہور شاعر مسعود سعد سلمان لاہوری نے شاعری دے تن دیوان لکھے جہاں وچوں اک عربی

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

دو جا فارسی تے تریجا ہندوی وچ سی۔ بارہویں صدی تک پنجابی لئی ہندوی والفظ ورتتا جاندا رہیا اے۔ مولوی عبدالکریم جھنگوی نے اپنی کتاب ”نجات المومنین“ دی زبان نوں ہندی آکھیا۔ امیر خسرو نے پنجابی نوں لاہوری زبان آکھیا۔ اودوں لاہور تے ملتان دوصوبے سن۔ دونوں دیاں دوزباناں سن لاہوری تے ملتان۔ اکبر دے دور وچ صوبہ لاہور ملتان تے پٹنہ پار دے علاقے نوں اتھے دے پنج دریاواں دی مناسبت نال پنجاب دانان دتا گیا تے اتھوں دی زبان نوں پنجابی آکھیا جان لگ پیا۔ حضرت نوشہرہ بخش نے پہلی وار ایس زبان نوں پنجابی لکھیا۔ حافظ برخوردار نے اپنی کتاب ”مفتاح الفقه“ وچ دی پنجاب دی بولی نوں پنجابی آکھیا۔ پنجابی دلی توں لے کے خیرپور (سندھ) تے پشاور توں لے کے جموں تک بولی جاندی اے پر مختلف علاقیاں وچ ایہدے دھرے دھرے ناں نیں۔ مشرقی پنجابی بھارت دے پنجاب وچ تے مغربی پنجابی پاکستانی علاقیاں وچ دھرے دھرے انداز تے لہجے نال بولی جاندی اے۔ پٹنہ ہاری جہلم توں انک تیکر..... سرانگی بہاولپور ڈیرہ غازی خان..... تے ہندکو پشاور توں مانسہرہ تیکر تے ہندی راویوں پار شروع ہو کے شمال وچ پٹنہ پار دے علاقے تیکر بولی تے سمجھی جاندی اے۔ ماجھی یاں مرکزی پنجابی راوی تے بیاس دے وچکار لے علاقیاں دی بولی اے۔ ایہہ ساریاں بولیاں پنجابی زبان دا کھار دسدیاں نیں۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”زبان دی لوڑ اودوں محسوس ہوندی اے جدوں بندیاں وچکار لین دین تے وچار وٹاندا ہوندا اے۔ کیوں جے اوہ زبان راہیں اپنیاں سوچاں سدھراں تے خیال دوجے لوکاں تیک اپڑاندے نیں تے اوہناں دے خیالاں تے سوچاں نال واقفی حاصل کردے نیں۔ ایس طرح زبان بندیاں وچکار اک ایجہا رابطہ اے جیہڑا اوہناں نوں اک دوجے دے نیڑے لیاؤندا تے اوہناں وچ محبت تے بھائی چارہ پیدا کردا اے۔“ (ص 5)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا محمد آصف خان ہوریاں دے مضمون ”پنجابی زبان دی کہانی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ (سیاق و سباق): محمد آصف خان ہوریاں دسیا اے کہ پنجابی دراصل اوہناں زبانیں دی ترقی وند صورت اے جیہڑیاں اوس ویلے پنجاب وچ بولیاں جاندیاں سن جدوں آریہ لوک اتھے آئے سن۔ اودوں اتھے ہندوئی زندگی عروج آتے سی۔ اوہناں اتھے پہلی مذہبی کتاب ”رگ وید“ لکھی۔ اوہناں دی زبان سنسکرت نے اوہناں وچ وچ پنجاب وچ بولی جان والی زبان اتے ڈھیر اثر پایا۔ بدھ مت دی مذہبی تبلیغی زبان پالی نے وی اوس بولی نوں ودھیر لفظی دتی۔ عربی تے فارسی نال پنجابی دا اپنا رنگ روپ بن گیا۔ البتہ مختلف علاقیاں وچ مختلف لہجے ابھر آئے جیویں ہندی پٹنہ ہاری سرانگی وغیرہ۔

تشریح: انساناں دے درمیان جدوں ضرورتاں دے مطابق تعلقات بن دے نیں تے فیر زبان دی لوڑ پندی اے۔ آپس وچ لین دین وی ہوندا اے تے اپنے اپنے خیالات دی اک دوجے تک پہنچائے جاندے نیں۔ بندے اک دوجے دے خیالاں تے سوچاں توں واقفیت حاصل کردے نیں۔ اک دوجے دے رویاں دا اندازہ لاندے نیں۔ ایہدا مطلب ایہ ہویا کہ زبان بندیاں دے درمیان اک رابطے دی صورت پیدا کر دیندی اے۔ زبان ای بندیاں نوں اک دوجے دے نیڑے لے آؤندی اے۔ اوہناں وچ محبت پیار تے بھائی چارے دا ماحول پیدا کر دیندی اے۔ یعنی زبان دی مدد نال ای انسانی گروہ بن دے نیں تے گروہ اگوں ہور ترقی کردے نیں۔ معاشرتی ارتقا وچ زبان دا اک بھر داں کردار ہوندا اے۔

پیرا نمبر 2:

”سیانے آکھدے نیں کہ باراں کوہاں تے زبان بدل جاندی اے۔ ہر علاقے دے طبعی سیاسی تے سماجی حالات دکھو دکھ ہوندے نیں۔ ایہہ حالات اک پاسے اچارانگاں نوں متاثر کردے نیں تے دوجے پاسے لوکاں دی رہت بہت آتے اپنے اثرات قائم کردے نیں۔ ایویں باراں کوہاں تے جا کے لوکاں دا لہجہ بدل جاند اے۔ ایس بدلے ہوئے لہجے نوں علاقے دی مناسبت نال وکھراتاں دے دتا جاند اے۔ جیویں لاہوری ملتان وغیرہ۔“ (ص 6)

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا محمد آصف خان ہوراں دے مضمون ”پنجابی زبان دی کہانی“ وچوں رتا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ (سیاق و سباق): محمد آصف خان ہوراں ایس مضمون وچ دسیا اے کہ زبان انسانی معاشرت وچوں ابھری اے۔ پنجابی زبان کدھروں باہروں نہیں آئی۔ 1500 ق م وچ آریہ لوک استھ آئے۔ اوہناں دی زبان سنسکرت سی۔ اوہناں ایہدے وچ ”رگ وید“ کتاب لکھی۔ مقامی دراوڑ تے منڈا قبیلیاں دیاں زبانناں اتے سنسکرت نے اثر پایا۔ اوس زبان اتے بدھ مت دی تبلیغی زبان پالی نے دی اثر پایا۔ مگروں عربی تے فارسی نے آکے پنجابی دی اک دکھری پچھان قائم کردتی۔ پنجابی دے کئی لہجے جیویں سرانیکھی، پوشوہاری، لہندی، ہندکو وغیرہ۔

تشریح: محمد آصف خان زبان وچ لکھیاں دی ہوند بارے اک مشہور عوامی مقولہ دس رہے نیں۔ دیب وچ آؤن والیاں تبدیلیاں نویں لکھیاں نوں جنم دیندیاں نیں۔ زبان کچھ کچھ فاصلے تے ضرور بدل جاندیاں نیں۔ لوک لفظاں دی ادائیگی دکھری طرح کرن لگ پیندے نیں۔ لفظاں دی ادائیگی وچ اختلاف آؤن دے پچھے دراصل لوکاں دے جغرافیائی سیاسی تے سماجی حالات دا ہتھ ہوندا اے۔ لوک موسماں پائیاں، ہواواں تے زمینی صورتحال توں وی متاثر ہوندے نیں تے اوہ جیویں داسیاں ماحول بن والے تے جیویں دی ریتھل وغیرہ ہندی اے اوہدے نال مختلف لہجے دی بن جاندے نیں۔ انسانی وجود دے اوہ حصے جیہڑے لفظاں وغیرہ دی ادائیگی کرواندے نیں اوہ اتے بیان کیتیاں تبدیلیاں توں اثر قبول کر لیندے نیں۔ ہر لہجہ اوس علاقے دے مخصوص نال دے حوالے نال اپنی اک دکھری پچھان قائم کر لیند اے۔ جیویں لاہور دے لوک جیویں دی پنجابی بولدے نیں اوہنوں لاہوری آکھدے نیں تے جیویں دی پنجابی ملتان دے لوک بولدے نیں اوہنوں اوہدی مخصوص ڈھنگ توں ملتان آکھیا جاند اے۔

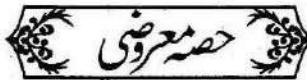
پیرا نمبر 3:

”چوتھی صدی ہجری وچ اک عرب سیاح ابن حوقل برصغیر پاکستان تے ہند آیا۔ اوس نے اپنے سفر نامے وچ ملتان دی زبان نوں ملتان تے سندھ دی زبان نوں ہندی لکھیا اے۔ اوہدے مگروں اک تذکرہ نگار محمد عوفی نے دسیا پئی لاہور دے اک مشہور شاعر مسعود سعد سلمان لاہوری نے شاعری دے تن دیوان لکھے جیہناں وچوں اک عربی دو جا فارسی تے تریجا ہندی وچ سی۔ یعنی بارہویں صدی عیسوی تک پنجابی نوں ہندی یاں ہندی آکھیا جانداسی۔“ (صفحہ 6)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا محمد آصف خان ہوراں دے مضمون ”پنجابی زبان دی کہانی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ (سیاق و سباق): محمد آصف خان ہوراں اپنے مضمون وچ دسیا اے کہ پنجابی زبان کیوں بنی۔ اوہناں دسیا اے کہ پنجابی دیاں جڑاں ماضی وچ بہت گہریاں نیں۔ آریہ لوک 1500 ق م وچ استھ آئے۔ اوہناں پہلی مذہبی کتاب ”رگ وید“ لکھی۔ استھ اوس ویلے دراوڑ تے منڈا قبیلے آباد سن۔ ایہناں قبیلیاں دیاں زبانناں نے ترقی کیتی۔ پنجاب وچ جیہڑی بولی رائج سی اوس اتے آریہ دی زبان سنسکرت نے اثر پایا۔ بعد وچ بدھ مت دی تبلیغی زبان پالی نے وی پنجاب دی زبان نوں کافی لفظی ذخیرہ دتا۔ مسلمان اپنے نال فارسی تے عربی لے کے آئے۔ ایہناں دو زبانوں نے پنجابی نوں اپنی اک دکھری شناخت قائم کرن وچ مدد دی۔ یارہویں صدی ہجری تک پنجابی نوں ہندی تے ہندی دے نال وی دتے گئے پنجابی دے پنجاب وچ کئی لہجے بنے مثلاً لاہوری، ملتان، ہندکو، ماجھی وغیرہ۔ ایہہ لہجے لوکاں دی مخصوص رہت بہت توں پیدا ہوئے نیں۔

○.....○.....○

1□۔ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جواب دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

1۔ محمد آصف خان پیدا ہوئے۔

(الف) 1925ء (ب) 1935 (ج) 1929ء ✓ (د) 1940ء

2۔ محمد آصف خان کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- =====
(الف) لاہور	(ب) کراچی	(ج) ساہیوال	(د) جالندھر ✓
3- محمد آصف خان ہجرت توں بعد کتھے دے؟			
(الف) جالندھر	(ب) پشاور	(ج) لاہور ✓	(د) راولپنڈی
4- محمد آصف ہجرت کر کے کدوں لاہور آئے؟			
(الف) 1930ء	(ب) 1940ء	(ج) 1947ء ✓	(د) 1929ء
5- ”پنجابی زبان دی کہانی“ دے لکھاری داناں کیہ اے؟			
(الف) اشفاق احمد	(ب) ڈاکٹر باقر	(ج) ڈاکٹر اختر جعفری	(د) محمد آصف خان ✓
6- محمد آصف خان کس پنجابی رسالے دے ایڈیٹر سن؟			
(الف) پنچم	(ب) لہراں	(ج) لکھاری	(د) پنجابی ادب ✓
7- محمد آصف خان کس بورڈ دے سیکرٹری سن؟			
(الف) ادبی بورڈ	(ب) پنجابی ادبی بورڈ ✓	(ج) لاہور بورڈ	(د) سائنس بورڈ
8- ”پنجابی زبان دی کہانی“ لکھاری دی کس کتاب وچوں لیا گیا اے؟			
(الف) سندھی ادب	(ب) نمک سنگ ✓	(ج) غیر مطبوعہ	(د) اجوکی کہانی
9- ”پنجابی زبان دی کہانی“ تکنیکی طور تے کیہ اے؟			
(الف) انشائیہ	(ب) افسانہ	(ج) ناول	(د) مضمون ✓
10- کیمڑے علاقے دا وسیب پرانے وسیاں وچ آہیج رکھدا اے؟			
(الف) موہنوداڑو	(ب) ہڑپہ	(ج) کوٹ ڈیجی	(د) پٹھوہار ✓
11- کیمڑے عہد وچ پنجابی زبان داناں ”پنجابی“ آکھیا جان لگا؟			
(الف) بابر دے عہد وچ	(ب) اکبر دے عہد وچ ✓	(ج) ہمایوں دے عہد وچ	(د) سکھ عہد وچ
12- پنجاب داروالتی ساز کیمڑا اے؟			
(الف) ڈھول ✓	(ب) چٹا	(ج) بانسری	(د) جوڑی
13- آریا قوم نے پنجاب وچ آکے کیمڑی مذہبی کتاب لکھی؟			
(الف) رامائن	(ب) رگ وید ✓	(ج) سام وید	(د) مہابھارت
14- زبان کیمڑی چیز وچوں منگدی اے؟			
(الف) علاقے وچوں	(ب) دھرتی وچوں	(ج) وسیب وچوں ✓	(د) لوکاں وچوں
15- راجہ اشوک دے زمانے چہ کیمڑا سرکاری مذہب سی؟			
(الف) عیسائیت	(ب) یہودیت	(ج) جین مت	(د) بدھ مت ✓
16- سیانیاں دے اکھان موجب کنیاں کوہواں تے زبان بدل جاندی اے؟			
(الف) باراں	(ب) کوہواں	(ج) دساں کوہواں تے	(د) چوداں کوہواں تے
17- چوتھی صدی ہجری وچ کیمڑا عرب سیاح برصغیر پاک و ہند آیا؟			
(الف) ابن بطوطہ	(ب) ابن حوقل ✓	(ج) البیضاوی	(د) محمد بن سعد
18- اج توں پنج ہزار ورہے پہلاں پنجاب وچ کیمڑی تہذیب ٹہسی اتے سی؟			
(الف) آریائی	(ب) منڈاری	(ج) دراوڑی ✓	(د) سنسکرت
- =====

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 19- مرکزی پنجاب دادو جاناں اے:
- (الف) سرائیکی (ب) ماجھا (ج) دوآبہ (د) لہندی ✓
- 20- آریہ قوم وسط ایشیا توں کیہوئے سن وچ پنجاب وچ داخل ہوئی؟
- (الف) 400 ق م (ب) 1300 ق م (ج) 1400 ق م (د) 1500 ق م ✓
- 21- آریاواں دی زبان کیہوی سی؟
- (الف) پنجاب (ب) فارسی (ج) سسکرت ✓ (د) ہندی
- 22- بدھ مت دے پیروکاراں نے کیہوی زبان نوں مذہبی زبان وادرجہ دتا؟
- (الف) پالی ✓ (ب) شینا (ج) پنجابی (د) سندھ
- 23- کنے سال پہلاں دراوڑی تہذیب عروج تے سی؟
- (الف) دو ہزار سال (ب) تن ہزار سال (ج) چار ہزار سال (د) پنج ہزار سال ✓
- 24- رسالہ پنجابی ادب کیہوئے شہر توں نکلدا سی؟
- (الف) فیصل آباد (ب) اسلام آباد (ج) لاہور ✓ (د) کراچی
- 25- عرب سیاح ابن حوقل کیہوی صدی ہجری وچ برصغیر آیا؟
- (الف) پہلی صدی ہجری (ب) دوجی صدی ہجری (ج) تیجی صدی ہجری (د) چوتھی صدی ہجری ✓
- 26- تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
- سوال 1: محمد آصف خان کدوں تے کتھے پیدا ہوئے؟
- جواب: محمد آصف خان 29 نومبر 1929ء نوں ہستی وانشمندان ضلع جالندھر مشرقی پنجاب بھارت وچ پیدا ہوئے۔
- سوال 2: محمد آصف خان نے کتھوں تیک تعلیم حاصل کیتی؟
- جواب: محمد آصف خان نے ایم اے پنجابی تیک تعلیم حاصل کیتی۔
- سوال 3: محمد آصف خان کیہویاں زبانوں دے ماہر سن؟
- جواب: محمد آصف خان اردو، فارسی، انگریزی، پنجابی، سندھی تے ہندی زبانوں دے چنگے ماہر سن۔
- سوال 4: محمد آصف خان دیاں تنقید تے تحقیق دیاں کیہویاں کتاباں چھپ چکیاں نیں؟
- جواب: محمد آصف خان دیاں تنقید تے تحقیق دیاں ایہہ کتاباں چھپ چکیاں نیں:
- اجڑی کہانی، آکھیاں بھٹے شاہ، ہیر و مور، احمد خان کھنل، یک سک، سندھی ادب، مٹھی لفظالی۔
- سوال 5: محمد آصف خان نے کیہوی زبان نوں اپنے وچاراں دے اظہار دا ذریعہ بنایا؟
- جواب: محمد آصف خان نے پنجابی نوں اپنے وچاراں دے اظہار دا ذریعہ بنایا۔
- سوال 6: سبق پنجابی زبان دی کہانی مطابق زبان دی لوڑ کدوں محسوس ہوندی اے؟
- جواب: زبان دی لوڑ اوہوں محسوس ہوندی اے جدوں بندیاں وچکار لین دین تے وچار وٹا ندرے ہون۔ کیوں جے او زبان راہیں اپنیاں سوچاں، سدھراں تے خیال دو جیاں تیک اپڑاؤندے نیں تے دو جیاں دے خیالاں تے سدھراں توں جان بچان حاصل کر دے نیں۔
- سوال 7: بدھ مت دے پیروکار پنجاب وچ کیوں آئے؟ تے اوہاں دی زبان کیہوی سی؟
- جواب: بدھ مت دے پیروکار اپنے مذہب دے پرچار لئی پنجاب وچ آئے۔ اوہناں دی زبان پالی سی جنہوں اوہناں میں مذہبی زبان وادرجہ دتا۔ پالی زبان نے وی پنجاب دی زبان نوں متاثر کیتا۔
- سوال 8: پنجابی واد مرکزی لہجہ کیہوئے اے تے اے کناں کناں علاقیاں وچ بولیا جاندا اے؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- جواب: راوی تے بیاس دریاواں دے وچکار لے علاقے نوں ماجھا آکھیا جاند اے تے ایس علاقے وچ بولی جان والی بولی نوں ماجھی یا مرکزی پنجابی داناں دتا گیا اے۔
- سوال 9: زبان بارے سیانیاں دا اکھان کیرا اے؟
- جواب: سیانے آکھدے نیں پئی باراں کوہاں تے زبان بدل جاندی اے۔
- سوال 10: 1500 ق م دے نیڑے کبھڑی قوم وسط ایشیا توں پنجاب وچ آئی؟ اتے اونہاں دی مذہبی کتاب کبھڑی سی؟
- جواب: وسط ایشیا توں آریہ قوم 1500 ق م دے نیڑے تیرے تیرے پنجاب وچ داخل ہوئی اونہاں دی زبان سنسکرت سی۔ پنجاب وچ دوسو اختیار کرن توں بعد اونہاں اپنی مذہبی کتاب ”رگ وید“ تیار کیتی۔
- سوال 11: پنجابی بولی دا کھلا رکھتوں تائیں اے؟
- جواب: ایہہ زبان دلی توں لے کے خیر پور (سندھ) پشاور (خیبر پختونخواہ) تے جموں (مقبوضہ کشمیر) تائیں بولی جاندی اے۔ مشرقی پنجاب مغربی پنجاب مرکزی پنجاب۔ مشرقی پنجاب بھارت دے کچھ علاقے تے مغربی پنجاب پاکستان دے کچھ علاقے۔ صاف ظاہر ہوندا اے پئی پنجابی بولی دا کھلا رکھتے پسار کڈاؤا اے۔
- سوال 12: پنجابی زبان دی کہانی دے لکھاری دا کیرا ناں اے؟
- جواب: سبق پنجابی زبان دی کہانی لکھن والے داناں محمد آصف خان اے۔
- سوال 13: پنجابی زبان دے پرانے ناں کبھڑے کبھڑے سن؟
- جواب: باراں کوہاں تے جاکے لوکاں دا لہجہ بدل جاند اے ایس بدلے ہوئے لہجے نوں علاقے دی مناسبت نال وکھراتاں دے دتا جاند اے جیویں لاہوری، ملتان، وغیرہ۔ عرب سیاح حوقل نے اپنے سفر نامے وچ ملتان تے سندھی نوں ہندی لکھیا۔ امیر خسرو نے پنجابی زبان نوں لاہوری زبان آکھیا۔ حضرت نوشہہ مخدوم بخش ہوراں ایس زبان نوں اپنے شعراں وچ پنجابی آکھیا۔
- سوال 14: پنجابی زبان نوں پنجابی داناں کدوں دتا گیا؟
- جواب: شہنشاہ جلال الدین اکبر (1556ء تا 1605ء) دے زمانے وچ صوبہ لاہور ملتان تے پوٹھوہار دے علاقے نوں ایسھوں دے پنج دریاواں دی مناسبت نال پنجاب داناں دتا گیا تے ایسھوں دی بولی نوں پنجابی آکھیا جان لگ پیا۔
- سوال 15: پنجاب دے کبھڑے علاقے نوں ”ماجھا“ آکھیا جاند اے؟
- جواب: راوی تے بیاس دریاواں دے وچکار لے علاقے نوں ”ماجھا“ آکھیا جاند اے۔
- سوال 16: زبان وسیب تے بندیاں دا آپس وچ کیرے تعلق اے؟
- جواب: زبان وسیب توں پھڈی اے تے وسیب بندیاں نال پتھر دا اے۔ جے بندے نیں ہون گے تاں زبان داوی تاں تھہہ نیں ہوے گا۔
- سوال 17: پنجابی زبان دے مشہور لہجے کبھڑے کبھڑے نیں؟
- جواب: پنجابی بولی اک وڈی زبان تے ایہہ کھلا رکھو کھوڈا اے۔ ایس پاروں ایہہ دے کچھ ہور لہجے وی نیں جیویں لہندی، شاہ پوری، ڈوگری، سرانجی، ہندکو، پوٹھوہاری تے ماجھی وغیرہ۔
- سوال 18: پالی زبان نیں پنجابی زبان اتے کیویں اثر پایا؟
- جواب: بدھ پیروکاراں نے پالی زبان نوں مذہبی زبان دا درجہ دتا تے اپنے مذہب دے پرچار لئی اوہ پنجاب وچ وی آئے۔
- سوال 19: ساڈے دیس پنجاب داناں کس وچ توں پنجاب رکھیا گیا سی؟
- جواب: پنج دریاواں دی مناسبت نال ایس وسیع علاقے داناں پنجاب رکھیا گیا اے۔
- سوال 20: محمد آصف خان ریاں گھٹ توں گھٹ تن کتاباں دے ناں دسو۔
- جواب: (i) اجوکی کہانی (ii) اکھیا بابا فرید نیس (iii) نک سک
- سوال 21: محمد آصف خان نے کدوں انتقال کیتا؟
- جواب: محمد آصف خان 17 مارچ 2000ء وچ اللہ نوں پیارے ہو گئے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانیؒ

ڈاکٹر مہر عبدالحق

مشکل لفظاں دے معنے:

دل روشن ہو گیا۔ روحانی دولت مل گئی۔ دنیاوی الائنش توں دل پاک ہو گیا۔ فضیلت دی پگ بدھی۔ بزرگی یاں پیری دا اعزاز دتا گیا۔ آس پاس دے: آلے دوالے دے۔ ظاہری علم: اوہناں کماں دا حکم جہناں دے کرن دا شریعت وچ حکم دتا گیا اے۔ باطنی علم: اوہ علم جہاں دی تربیت صوفی بزرگاں کولوں حاصل ہوندی اے یعنی صبر، رضا، ایثار، توکل وغیرہ۔ بیت المقدس: ایس نوں بیت المقدس پڑھنا وی ٹھیک اے تے بیت المقدس دی۔ ایس توں مراد اوہ عبادت گاہ اے جیہڑی یروشلم وچ واقع اے تے جنہوں حضرت سلیمان علیہ السلام نے تعمیر کرایا سی۔ حضور نبی کریم ﷺ معراج دی رات اتھے تشریف لیائے تے پچھلے نبیاں نوں نماز پڑھائی۔ ہجرت دے بعد مسلمان کجھ چر ایس پاسے رخ کر کے نماز ادا کر دے رہے۔ ایس لئی ایس نوں قبلہ اول آکھیا جاندا اے۔ 1967ء وچ اسرائیل نے ایہہ علاقہ اردن کولوں کھو لیا سی۔ شیخ الشیوخ: پیراں وچ اچا مرتبہ رکھن والے پیر۔ کمال نوں پہنچ گئے: معرفت دیاں منزلاں طے کر لیاں۔ شہاب الدین سہروردی: بارہویں صدی عیسوی دے مشہور صوفی بزرگ۔ آپ توں صوفیاں دا اک مشہور سلسلہ ”سہروردیہ“ شروع ہو یا سی۔ نیڑے: نزدیک۔ اگیرے: اگے۔ حسد: کسے نوں ترقی کر دیاں دیکھ کے اپنے دل وچ دکھ محسوس ہونا۔ ملو کڑا: نرم۔ جھگی: گٹھا۔ مرشد: پیر، روحانی رہنما۔ تسبیح: رب دا ذکر۔ فارغ: دیہلا۔ مشغول: مصروف، رچھا ہویا۔ چھیکولا: آخری۔ ٹڈھلا: پہلا۔ ٹہا تھوں: تہاڑے نالوں۔ خلافت: جس ویلے کوئی مرید اپنے مرشد دی نگرانی وچ روحانی تعلیم تے تربیت مکمل کر لیندا اے تے فیہ مرشد اوس نوں اگے ہور لوکاں نوں مرید بنان تے اوہناں دی تربیت کرن دی باقاعدہ تحریری اجازت دیندا اے۔ لپٹاں: لاناں۔ قرامطیہ: شیعہ فرقہ اثنا عشری دچوں وکھرا ہون والا اک ٹولہ۔ جہد اسر براہ حمدان سی۔ ایس فرقے دی بنیاد 890ء وچ رکھی گئی۔ ایہو لوک بعد وچ باطنی وی اکھوائے۔ ایہہ لوک اپنا عقیدہ چھپا کے رکھ دے سن۔ لنگر خانے: روحانی تربیت دے مرکز اں (خانقاہواں) وچ لنگر خانے ہوندے نیں جتھے ہر آؤن والے دی روٹی پانی نال سیوا کیتی جاندی اے بھادیں کوئی مسلمان ہووے یاں کافر۔ معقولات: فلسفہ، حکمت تے منطق دے علم۔ منقولات: اوہ علم جہدے وچ دو جیاں دیاں گلاں نال بحث کیتی جائے۔ کار مختار: سربراہ، منتظم۔ طالبان دے پیر: ہدایت دی خواہش رکھن والیاں دے رہنما، آگو۔ قطب الاقطاب: قطب ولایت دا اک درجہ اے۔ دنیا وچ ہر ویلے چاہلی قطب ہوندے نیں۔ اوہناں دے سردار نوں قطب الاقطاب آکھیا جاندا اے۔ خواجہ غریب نواز: حضرت معین الدین چشتی اجیری مراد نیں۔ زمانہ حیات بارہویں تیرہویں صدی اے۔ قاضی حمید الدین ناگوری: تیرہویں صدی عیسوی دے سہروردی بزرگ۔ جلال الدین تبریزی: سہروردی بزرگ۔ بنگال وچ اسلام پھیلایا۔ فرید الدین گنج شکر: پاکپٹن دے مشہور چشتی بزرگ۔ وصال: انسانی روح دار بی ذات نال جاملنا۔

مضمون دا خلاصہ: حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانیؒ دا تعلق صوفیاں دے مشہور سلسلے ”سہروردیہ“ نال اے۔ اک روایت مطابق آپ 566 ہجری وچ رمضان المبارک دی 27 تاریخ نوں جمعے والے دھاڑے لیہ دے علاقے کوٹ کروڑ وچ پیدا ہوئے۔ آپ دے والد حضرت شیخ وجیہ الدین المعروف شیخ محمد نوٹ اُچے پائے دے بزرگ سن۔ اوہناں نوں ملک ملک پچرن دا شوق سی۔ حضرت زکریا دی والدہ دانان فاطمہ سی۔ اوہ حضرت شیخ حسام الدین دی دھی سن۔ اوہناں نوں شیخ عیسیٰ شمس الدین دی آکھیا جاندا سی ایس لئی کوٹ کروڑ دا شہر کروڑ لال عیسن وی اکھواندا۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اے۔ اوہناں داہر سال بھادروں دی چودھویں نوں عرس ہوندا اے۔

حضرت زکریا نے ست درہیاں دی عروچ ای قرآن پاک ست قراتاں نال حفظ کر لیا۔ بارہاں سال عمری تے یتیمی دا دکھ دیکھ لیا۔ اوہناں دے چاچے شیخ احمد غوث نے آپ نوں پیو دی گدی اتے بٹھا دتا۔ آپ نے ساڈے چار سو استادان کولوں تعلیمی فیض حاصل کیتا۔ خراسان وچ ست درہے رہ کے ظاہری تے باطنی علماں نال اپنا سیدہ روشن کیتا۔ آپ نے بال عمرے ای دو لہجیاں کتاباں لکھیاں جیہڑیاں بعد وچ مدرسیاں وچ پڑھائیاں جاندیاں رہیاں۔ اک ”صرف بہائی“ تے دوجی ”کنز العباد“ خراسان توں بعد بخارا گئے۔ ہر تھاں توں علمی تربیہ بھائی۔ مدینہ شریف تے بیت المقدس وی تشریف لے گئے۔ اخیر اُتے بغداد شریف پہنچے۔ اوہتے حضرت شہاب الدین سہروردی دے تھہ اتے بیعت کیتی تے صرف اٹھاراں دناں وچ سلوک تے معرفت دیاں منزلاں طے کر لیاں۔

حضرت بہاؤ الدین زکریا نوں اپنے شیخ دی بہت قربت نصیب ہوئی۔ دو جے مریداں نے حسد محسوس کیتا۔ حضرت شیخ نے سب نوں اک اک کبوتر دے کے فرمایا: ”اوتھے جا کے ایہوں ذبح کرو جتھے تہا نوں ذبح کر دیاں کوئی نہ دیکھے۔“ دو جیاں نے گھراں اندر لک چھپ کے کبوتر ذبح کیتے پر حضرت زکریا ملتائی کبوتر ادویں دا ادویں ای لے آئے۔ شیخ نے وجہ پچھی تے فرمایا: ”میںوں کوئی اجہی تھان نہیں ملی جیہڑی مولا پاک دے وجود توں سکھنی (خالی) ہووے۔ چنانچہ میں کتھے ذبح کردا۔“ فیروز نے حکم دتا: ”اچھا بہن تسی مسیت وچ دچھان لئی گھاہ پٹ لیاؤ۔“ سارے مرید تازہ تازہ گھاہ پٹ لیاے پر زکریا ملتائی کتھے گھاہ دی کھی چک لیاے۔ مرشد دیکھ کے ہس پئے۔ حضرت زکریا نے فرمایا: ”میں جتھے دی گیا ہر تازہ گھاہ رب پاک دے ذکر وچ رچھیا ہو یا سی فیرا بہہ سکا گھاہ میںوں ذکر توں خالی لگا تے میں ایس نوں چک لیا یا واں۔“ حضرت شیخ نے مریداں نوں دسیا کہ تسی بہت نیویں درجے تے او۔ ذکر یا تہاڈے توں بہت اگے لنگھ چکیا اے۔ تسیں ایہدے کولوں حسد نہ کرو۔“

بغداد توں خلافت حاصل کرن دے بعد آپ ملتان واپس آ گئے۔ آپ نو جوان سن۔ بڑے حوصلہ مند تے عزم ارادے والے۔ ملتان ڈیرالائچا چاہتے مقامی عالماں تے پیراں فقیراں نے اوہناں توں حسد کیتا۔ آپ دی خدمت وچ دودھ دا گلو تک بھریا ہو یا پالہ بھیجیا جیہدا مقصد سی کہ اوتھے تہاڈے رہن لئی کوئی گنجائش نہیں۔ آپ نے پھل دیاں پتیاں پاکے اوہ پیالہ واپس کر دتا۔ جیہدا مطلب ایہی سی کہ میں تہاڈے لئی کسے پریشانی دا سبب نہیں بنال گا۔ ایہہ دی اشارہ سی کہ ساڈے آؤن نال ہر پاسے گلاب دیاں خوشبو آں نکھر جانیاں نیں۔

اوس ویلے ملتان قرامطی فرقتے دا گڑھ سی۔ ایس فرقتے دے اعتقادات گمراہ کرن والے سن۔ لیکن حضرت زکریا ملتائی تے اوہناں دے مریداں دیاں کوششاں نال مقامی مسلمان آبادی سچے اسلام دی پیروکار بن گئی۔ آپ دے مرید سندھ، کچھ کمران، کشمیر تے افغانستان تک تبلیغ کردے رہے۔ آپ دی خدمت وچ مردار نو اب تے بادشاہ وی حاضر ہو کے فیض پاندے سن۔ بے شمار کافراں نے اسلام قبول کیتا۔ ہر پاسے تبلیغ تے تربیت لئی خانقاہواں تے مدرسے بن گئے۔ آپ دے درسی حلقے وچ آؤن والیاں دی تعداد ہزاراں تک پہنچ گئی۔ طالب علموں نوں تعلیم مفت دتی جاندی۔ کھان پین تے رہن سہن وی مہیا کیتا جاند۔ چین، ترکستان، مصر، بغداد عراق تے عرب تک توں لوک ایہناں مدرسیاں وچ آکے تعلیم حاصل کردے۔ حضرت قاضی حمید الدین ناگوری، حضرت جلال الدین تبریزی تے حضرت فرید گنج شکر دی اتھے آؤندے سن۔

ہندوستان وچ سہروردی سلسلے دی بنیاد حضرت زکریا ملتائی نے ای رکھی۔ 7 صفر 666 ہجری نوں آپ رب نال جا ملے۔ آپ دے دروازے اتے اوہناں دے بیٹے شیخ صدر الدین عارف کھلوتے سن۔ اک سفید پوش شخص نے سلام عرض کیتا نالے اک مہربند لفاظہ پیش کیتا۔ حضرت عارف نے اوہ لفاظہ حضرت زکریا ملتائی تک پہنچایا۔ آپ نے خط کھول کے پڑھیا، اللہ ہودا نعرہ مار کے دنیا توں تعلق توڑ لیا۔ مکان دے ہر کونے توں آواز آئی: ”دوست اپنے دوست نال مل گیا۔“ اوس ویلے آپ دی عمر سو سال سی۔ آپ دا حزار ملتان دے قلعے اتے وے تے روز ہزاراں لوک زیارت کرن آؤندے نیں۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”حضرت شیخ نے فرمایا: ”اچھا بہن تسیں مسیت وچ دچھان لئی گھاہ پٹ لیاؤ۔“ سارے مرید ہر ہر تازہ تازہ ٹوکڑا گھاہ پٹ کے لیاے تے زکریا ہوراں دے مرتے سکے سڑے گھاہ دی کھی دیکھ کے ہس پئے۔ زکریا ہوراں مرشد دے اگے عرض کیتی: ”میں جتھے دی گیا ہر تازہ تازہ گھاہ رب پاک دے ذکر وچ مشغول سی تے ایہہ سکا گھاہ میںوں بیچ توں فارغ

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

نظر آتے ہیں میں لہنوں لے آیاں کہ مسیت وچ لوکاں دے بجدیاں لئی ٹھیک اے۔“ (ص 8)

متن و احوالہ: ایہہ پیرا ڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں دے مضمون ”حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ (سیاق و سباق): ڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں ایس مضمون وچ دسیا اے کہ حضرت زکریا ملتانی کروڑ پکا وچ پیدا ہوئے۔ آپ نوں میر سیاحت و عاشق سی۔ چنانچہ آپ تعلیم حاصل کرن لئی دور دراز دے مکاں وچ گئے تے اپنے ویلے دے عالماں تے روحانی ہستیاں کولوں بہت سارا فیض حاصل کیتا۔ شہاب الدین سہروردی دے ہتھ اتے بیعت کیتی۔ اوہوں خلافت لے کے آپ ملتان تشریف لے آئے۔

تشریح: حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی شروع توں اک نیک طبیعت انسان سن۔ آپ نوں تعلیم تے روحانی تربیت حاصل کرن و عاشق کئی مکاں ول لے گیا۔ بغداد وچ اوس ویلے سہروردی سلسلے دے بانی حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی موجود سن۔ آپ اوہناں دے کول تشریف لے گئے تے صرف اٹھاراں دنوں وچ ای کمال نوں پہنچ گئے۔ اوہناں دے ہور مرید ایس گل توں سڑ بل گئے کہ اک بندہ ایٹھ مختصر جی مدت وچ درجہ کمال نوں پہنچ گیا اے۔ اخیر اوہناں نے شکایت کیتی کہ ایس بندے اُتے اپنی مہربانی کیوں؟ حضرت شیخ نے امتحان دے طور تے اپنے زیر تربیت سارے مریدان نوں حکم دتا کہ مسیت وچ وچھان لئی گھاہ پٹ کے لے آؤ۔ سارے مریدان نے ایس کم نوں سدھے سادے انداز نال انجام دین دی کوشش کیتی۔ ایس حکم دے کوئی خاص معنی نہ سمجھے۔ اوہناں نے چھیتی نال ہر ہرا تازہ تے نرم نازک جھیا گھاہ پٹ کے لے آندا۔ جس ویلے حضرت بہاؤ الدین زکریا سامنے آئے تے اوہناں دے سر اُتے سکے سڑے گھاہ دی کھسی سی۔ حضرت شیخ ایس گھاہ نوں وکھ کے ہس پئے۔ حضرت زکریا سمجھ گئے کہ مرشد کیوں تے نہیں۔ اوہناں نے دسیا کہ میں جتھے کدھرے نظر پائی ہر اہرا گھاہ رب دا ذکر کردیاں ویکھیا۔ ایس لئی میں اوہوں نہیں پٹیا۔ ایہ گھاہ سک سڑ کے اندرون زندگی مٹکا بیٹھا ہویا سی۔ میں ایس نوں لے آیا داں تاں جے مسیت دے فرش اتے وچھادتا جائے تے نمازی ایہدے اتے کھلو کے نماز پڑھ سکے۔

پیرا نمبر 2:

”بغداد توں خلافت حاصل کر کے آپ 604 ہجری وچ ملتان ول واپس ٹر پئے۔ اوس وقت آپ دی عمر جوانی دی سی تے طبیعت وچ جوش و ولولہ تے نالے حوصلہ وی سی۔ آپ دے ملتان وچ آؤن تے اتھے دن دارا ارادہ رکھن دی خبر ملتان دے عالماں تے پیراں فقیراں نوں پہنچی تے اوہ بڑے گھبرائے تے حسد کرن لگ پئے۔“ (ص 8)

متن و احوالہ: ایہہ پیرا ڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں دے مضمون ”حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ (سیاق و سباق): حضرت بہاؤ الدین زکریا نے ست سال دی عمر وچ قرآن پاک حفظ کر لیا۔ آپ چھوٹی عمرے یتیم ہو گئے۔ آپ ملتان دے عالماں کولوں تعلیم حاصل کرن دے بعد خراسان گئے۔ فیر آپ بخارا مدینہ شریف بیت المقدس تے بغداد وی تشریف لے گئے۔ بغداد وچ آپ نے شیخ شہاب الدین سہروردی دے ہتھ اتے بیعت کیتی سی۔ آپ نے ملتان وچ ڈیرے لائے تے اتھے اسلام دی تبلیغ دا بے شمار کم کیتا۔

تشریح: حضرت بہاؤ الدین زکریا عالم اسلام دے کئی مکاں دی سیاحت کر دے اخیر بغداد اڑ پڑے۔ اوہناں نے حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی کولوں روحانی تربیت مکمل کیتی۔ اوہناں نے آپ نوں اگوں ہور مخلوق خدا نوں دینی تے روحانی فیض پہنچان واسطے باقاعدہ خلافت دتی۔ آپ سن 604 ہجری وچ ملتان تشریف لے آئے۔ اوس ویلے آپ اچے جوان سن۔ خدا دے دین نوں پھیلان تے لوکاں دی تربیت واسطے دل وچ بڑا جوش تے ولولہ سی۔ آپ نوں قدرت نے حوصلہ وی بہت دتا ہویا سی۔ آپ ملتان آئے تے اتھے مستقل قیام دارا ارادہ کیتا تے مقامی عالماں تے پیراں فقیراں نوں فکر پئے کئی کہ اوہناں دیاں گدیاں خطرے وچ پے جان گیاں۔

پیرا نمبر 3:

”آپ دی خدمت وچ وڈے وڈے سردار نواب تے بادشاہ حاضر ہوندے سن تے ہدایت دے نور نال اپنے دل دی مہیری کوٹھڑی وچ چائن کر دے سن۔ کافر ٹولیاں دی صورت وچ آؤندے سن تے آپ دے مبارک ہتھ تے بیعت کر کے لا الہ وادود تے ”دم بہاء الحق“ دالغہ مار دے لگے جاندے سن۔ آپ دے دم قدم نال ملتان دی حالت بالکل بدل

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

گئی۔“ (ص 9)

متن و احوالہ: ایہہ پیراڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں دے مضمون ”حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ (سیاق و سباق): ایس مضمون وچ ڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں ملتان دے مشہور سہروردی بزرگ حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی دی شخصیت اتے جانن پایا اے۔ آپ کوٹ کروڑ وچ پیدا ہوئے۔ آپ نے ست سال دی عمر وچ قرآن پاک حفظ کر لیا۔ آپ نے کئی مکاں دی سیاحت کیتی تے اُچی ہستیاں توں فیض پایا۔ بغداد توں حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی توں خلافت حاصل کیتی تے ملتان آکے ڈیرے لادتے۔ آپ نے اپنے مریداں دیاں کئی جماعتاں تبلیغ واسطے آل دوال دے مکاں ول روانہ کیتیاں۔

تشریح: حضرت زکریا ملتانی دی روحانی شخصیت توں متاثر ہو کے بے شمار دُنیا اوہناں کو لوں روحانی فیض حاصل کرن واسطے آؤندی۔ جتھے عام لوک وی آؤندے اتھے وڈے وڈے سردار نواب تے بادشاہ وی حاضری دیندے۔ اوہ ہدایت دی روشنی حاصل کرن آؤندے۔ آپ اوہناں دے تاریک دلاں نوں اپنے روحانی ارشادات تے سونے پاکیزہ عمل نال منور کر دیندے۔ خدا نوں نہن والے لوک گروہ درگروہ آؤندے تے آپ دی پاکیزہ شخصیت تے محبت والے ورتارے توں متاثر ہو کے اسلام قبول کر لیندے۔ نہ صرف اسلام دی دولت نال اپنیاں جمولیاں بھرو دے سگوں آپ دے مبارک ہتھ اتے باقاعدہ بیعت دی کردے۔ خدا دے ذکر وچ رجہ جانندے۔ آپ دی عظمت دے گمن گاندے تے نعرے مار دے ہوئے واپس مڑ جانندے۔ آپ دے ملتان وچ آکے مقیم ہون نال ہولی ہولی سارے ملتان دے تہذیبی حالات بدل گئے۔ ہر پاسے حق دی روشنی پھیلن لگ پئی۔ ایس روشنی وچ لوک اپنیاں زندگیاں بدلن لگ پئے۔

پیرا نمبر 4: (بحوالہ پیراڈاکٹر 2016ء)

”شیخ شہاب الدین ہوراں دے سینکڑے مرید تے روحانی چیلے سن۔ اوہناں نے جدوں دیکھیا کہ باہر توں آیا ہویا اک شخص دناں دناں وچ مرشد دے نیڑے تے آکیرے ہوندا جاندا اے تے اوہناں حسد کر کے حضرت شیخ دے آگے فریاد کیتی۔ حضرت شیخ مسکرائے تے آکھن لگے: ”تسین سارے اک اک کبوتر پھڑ کے لے جاؤ تے اجیہی تھاں تے ذبح کر لیاؤ جتھے تہانوں ذبح کر دیاں کوئی دیکھدا نہ ہووے۔“ (ص 8)

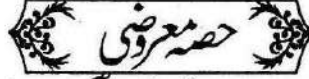
متن و احوالہ: ایہہ پیراڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں دے مضمون ”حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ (سیاق و سباق): حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی کوٹ کروڑ وچ پیدا ہوئے۔ آپ نے کئی عمرے قرآن پاک حفظ کر لیا۔ ہور تعلیم تے تربیت لئی آپ کئی اسلامی مکاں وچ گئے۔ خراسان، بخارا، مدینہ شریف تے بیت المقدس توں ہو کے آپ بغداد شریف آ گئے۔ اتھے سہروردی سلسلے دے بانی حضرت شیخ شہاب الدین ہوراں دے ہتھ اتے بیعت کر لئی تے صرف اٹھاراں دناں وچ معرفت واپنڈا طے کر لیا۔ چنانچہ شیخ نے اک آزمائش دے ذریعے دس دناں کہ زکریا ملتانی وچ کیہ خاص وصف موجود اے۔

تشریح: حضرت زکریا ملتانی نے جس ویلے حضرت شیخ شہاب الدین دے ہتھ اتے بیعت کر کے سلوک تے عرفان دیاں منزلاں طے کرنیاں شروع کیتیاں تے اوس ویلے اتھے حضرت شیخ دے ہور بہت سارے مرید تے چیلے موجود سن۔ اوہ سارے اچے زیر تربیت سن۔ اوہناں نے جس ویلے دیکھیا کہ اک بندہ باہر توں آیا اے تے بڑی جھمکتی حضرت شیخ دے نیڑے ہو گیا اے۔ آپ دی اوہدے اتے خاص توجہ ہون لگ پئی اے تے اوہناں نے حسد محسوس کیتا۔ اوہ بڑے حیران ہوئے کہ آخر ایس بندے وچ کیہ بڑی خاص خوبی اے کہ ایہی جلدی شیخ دی نگاہ وچ آ گیا اے۔ چنانچہ اوہ حضرت شیخ آگے شکایت کرن توں رہ نہ سکے۔

حضرت شیخ گل سن کے مسکرائے تے حقیقت کھولن واسطے اوہناں نوں اک کم کرن لئی آکھیا۔ فرمایا: ”تسین سارے بندے اک اک کبوتر پھڑ کے لے جاؤ تے اجیہی تھاں پہنچ کے اوہنوں ذبح کر دیو جتھے تہانوں ایہہ کم کر دیاں کوئی دیکھ نہ رہیا ہووے۔“

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 1- □ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جواب دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔
- 1- ڈاکٹر مہر عبدالحق کدوں پیدا ہوئے؟
 (الف) 1915ء ✓ (ب) 1918ء (ج) 1905ء (د) 1909ء
- 2- ڈاکٹر مہر عبدالحق کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟
 (الف) فیصل آباد (ب) آزاد کشمیر (ج) راولپنڈی (د) لیہ ✓
- 3- آپ دے کپڑے مضامین صلاہے گئے؟
 (الف) حزام بارے (ب) سیرت النبی ﷺ (ج) صوفیاء کرام (د) تصوف بارے
 بارے ✓
- 4- ڈاکٹر مہر عبدالحق دی وفات کدوں ہوئی؟
 (الف) 1908ء ✓ (ب) 1999ء (ج) 1905ء (د) 1907ء
- 5- مضمون ”حضرت بہاؤ الدین زکریا“ کس نے لکھیا؟
 (الف) اشفاق احمد (ب) ڈاکٹر اختر حسین (ج) ڈاکٹر مہر عبدالحق ✓ (د) محمد آصف خان جعفری
- 6- حضرت بہاؤ الدین زکریا پیدا ہوئے:
 (الف) 566 ہجری ✓ (ب) 662 ہجری (ج) 362 ہجری (د) 610 ہجری
- 7- حضرت بہاؤ الدین زکریا کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟
 (الف) مظفر گڑھ (ب) ساہیوال (ج) کوٹ کروڑ ✓ (د) ملتان
- 8- حضرت بہاؤ الدین زکریا دے والد دانال شیخ وجہ الدین کس ناں نال مشہور سی؟
 (الف) شیخ خدا بخش (ب) شیخ محمد غوث ✓ (ج) شیخ حسام الدین (د) شیخ عیسیٰ شمس
- 9- حضرت بہاؤ الدین زکریا دی والدہ دانال سی:
 (الف) راستی بی بی (ب) فاطمہ بی بی ✓ (ج) کلثوم بی بی (د) آمنہ بی بی
- 10- حضرت زکریا اچے کئے درھے دے نہیں ہوئے سن کہ ست قرآن نال قرآن حفظ کر لیا سی؟
 (الف) نو درھے (ب) چھ درھے (ج) ست درھے ✓ (د) اٹھ درھے
- 11- حضرت زکریا نے بچپنے وچ کنیاں کتاباں لکھیاں؟
 (الف) چار (ب) تن (ج) دو ✓ (د) اک
- 12- حضرت بہاؤ الدین زکریا نے کئے استادان کولوں علم حاصل کیا؟
 (الف) ساڈھے تن سو (ب) ساڈھے چار سو ✓ (ج) ساڈھے چھ سو (د) ساڈھے پنج سو
- 13- حضرت بہاؤ الدین زکریا نے کئے درھیاں دی عمر وچ قرآن پاک حفظ کیا؟
 (الف) ست ✓ (ب) اٹھ (ج) نو (د) دس
- 14- حضرت بہاؤ الدین زکریا دے مرشد دانال کیہ سی؟
 (الف) شیخ عبدالقادر جیلانی (ب) حضرت شہاب (ج) حضرت جلال (د) خواجہ معین الدین
 الدین سہروردی ✓

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 15- حضرت بہاؤ الدین زکریا دے مرشد کبھڑے پرندے نوں ذبح کرن دا آکھیا؟
 (الف) گلگر (ب) تتر (ج) بئیر (د) کبوتر ✓
- 16- حضرت بہاؤ الدین زکریا بغداد توں خلافت لے کے کبھڑے سن وچ ملتان پرتے؟
 (الف) 604 ہجری وچ ✓ (ب) 607 ہجری وچ (ج) 605 ہجری وچ (د) 603 ہجری وچ
- 17- حضرت شیخ شہاب الدین دے مرید اہل بہاؤ الدین زکریا بارے کیرہ رویہ ظاہر کیتا؟
 (الف) خوشی دا (ب) رشک دا (ج) حسد دا ✓ (د) بیزاری دا
- 18- حضرت بہاؤ الدین زکریا نے مدینے شریف کتے ورھے گزارے؟
 (الف) پنج ورھے ✓ (ب) تن ورھے (ج) چار ورھے (د) دو ورھے
- 19- حضرت زکریا مدینے شریف چوں کدھر ٹرپے؟
 (الف) مکے (ب) بغداد (ج) بیت المقدس ✓ (د) ملتان
- 20- مرشد دی بارگاہ وچ پہنچ کے حضرت بہاؤ الدین زکریا کتے دناں وچ کمال نوں پہنچ گئے؟
 (الف) دس دناں وچ (ب) اٹھارن دناں (ج) پندرہ دناں وچ (د) بارہ دناں وچ
- 21- حضرت بہاؤ الدین زکریا دمازار کس شہر وچ اے؟
 (الف) لاہور (ب) پاکپتن (ج) قصور (د) ملتان ✓
- 22- حضرت شہاب الدین سہروردی نے اپنے مرید اہل توں تازہ گھاء کاہدے لئی منگایا؟
 (الف) مسیت لئی ✓ (ب) گدا بنان لئی (ج) چٹائی لئی (د) چھت اتے پان لئی
- 23- حضرت بہاؤ الدین زکریا نے کبوتر ذبح کیوں نہ کیتا؟
 (الف) دوستان دے کہن (ب) اللہ وکھدا سی ✓ (ج) کبوتر نال پیاری (د) خوف توں
- 24- قرامطیہ فرتے دا زور سی:
 (الف) لاہور وچ (ب) راولپنڈی وچ (ج) ملتان وچ ✓ (د) بہاولپور وچ
- 25- حضرت زکریا ملتانی "خلافت کتھوں حاصل کیتی؟
 (الف) بصرہ توں (ب) مدینہ شریف توں (ج) حراسان توں (د) بغداد توں
- 26- تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دو۔
 سوال 1: ڈاکٹر مہر عبدالحق نے کبھڑے عالماں کولوں فیض حاصل کیتا؟
 جواب: ڈاکٹر صاحب نے علامہ اقبال، مولوی محمد شفیع تے سید عطاء اللہ شاہ بخاری ورگے عالماں کولوں فیض حاصل کیتا۔
- سوال 2: ڈاکٹر مہر عبدالحق نے کبھڑیاں کبھڑیاں کتاباں دے سرائیکی وچ ترجمے کیتے؟
 جواب: ڈاکٹر مہر عبدالحق نے قصیدہ بردہ شریف تے قرآن مجید داسرائیکی وچ ترجمہ کیتا۔
- سوال 3: ڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں نوں کبھڑا دیوان مرتب کرن دا اعزاز حاصل اے؟
 جواب: عبدالحق مہر نے خواجہ فرید رحمۃ اللہ دیاں کافیاں دا دیوان مرتب کیتا۔
- سوال 4: حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی کدوں تے کتھے پیدا ہوئے؟
 جواب: حضرت بہاؤ الدین زکریا 566ھ وچ رمضان دے مہینے دی 27 تاریخ نوں جمے والے دن لیہ دے علاقے کرور وچ پیدا ہوئے۔ بعض کتاباں وچ آپ دے جنم دا ورھہ 560 ہجری تے 542 ہجری دی درج اے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 5: حضرت زکریا ملتانی "دیاں کتاباں دے نال لکھو۔
جواب: آپ نے پچھنے وچ دو اجہاں کتاباں لکھیاں جیہڑیاں اج وی بڑیاں اجیریاں کتاباں نیاں جاندیاں نیں۔ تے ساڈے اسلامی درسوں وچ پڑھائیاں جاندیاں نیں۔ اک کتاب داناں "بہائی" تے دوجی داناں "کنز العباد" اے۔ پہلی عربی زبان پڑھن لئی گریمری کتاب اے تے دوجی فقہ دے مسائل اتے لکھی گئی اے۔
- سوال 6: بہاؤ الدین زکریا دے مرشد واکہ تہاں سی؟
جواب: آپ تھان تھان دے عالماں توں فیض حاصل کر دے اخیر بغداد شریف پہنچ گئے۔ اتھے جناب شیخ الشیوخ حضرت شہاب الدین سہروردی دا بڑا چچا سی۔ بہاؤ الدین زکریا حضرت شہاب الدین سہروردی دی بارگاہ وچ حاضر ہو کے اوہناں دے مرید ہو گئے۔
- سوال 7: حضرت شیخ شہاب الدین ہوراء مریداں نوں کبوتر اں بارے کیہ آکھیا؟
جواب: تمہیں سارے اک اک کبوتر پھڑ کے لے جاؤ تے اجی تھان تے ذبح کر لیاؤ جتھے تہانوں ذبح کر دیاں کوئی دیکھدا نہ ہووے۔
- سوال 8: حضرت زکریا دے مدرسے وچوں کبھڑے کبھڑے عالماں نے پڑھیا سی؟
جواب: علم پڑھن والے ہندوستان توں دکھ چین، ترکستان، مصر، بغداد عراق تے عرب توں وی اتھے اپڑ دے سن تے عالماں وچوں حضرت خواجہ غریب نواز رحمۃ اللہ حضرت قطب الاقطاب قاضی حمید الدین ناگوری رحمۃ اللہ حضرت جلال الدین ترمیزی تے بابا فرید الدین گنج شکر رحمۃ اللہ درگے باکمال صوفی اتھے آؤندے جاندے رہندے سن۔
- سوال 9: حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی نے ملتان وچ تعلیم لئی کیہہ کیتا؟
جواب: اک بہت وڈا مدرسہ ملتان وچ قائم کیتا جیہڑا سارے ہندوستان لئی مرکزی اسلامی یونیورسٹی داکم دیندا اسی طالب علماں دی گنتی ہزاراں تک پہنچ گئی سی جہاں نوں تعلیم کھانا پینا رہائش تے کتاباں کاپیاں مفت مہیا کیتیاں جاندیاں سن۔
- سوال 10: حضرت بہاؤ الدین دے مدرسے وچ کیہہ کیہہ پڑھایا جانداسی؟
جواب: ایس مدرسے وچ دین تے دنیا دے سارے علوم پڑھائے جاندے سن تے معقولات تے منقولات دی تعلیم دتی جاندی سی۔
- سوال 11: حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی لہ دے کیہڑے علاقے وچ پیدا ہوئے؟
جواب: حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی لہ دے علاقے وچ پیدا ہوئے۔
- سوال 12: بہاؤ الدین زکریا توں صوفیاں دا کیہڑا سلسلہ شروع ہوندا اے؟
جواب: ہندوستان وچ صوفیاں دا سہروردی سلسلہ حضرت بہاؤ الدین زکریا رحمۃ اللہ توں شروع ہوندا اے۔
- سوال 13: بہاؤ الدین زکریا دی تعلیم حاصل کرن بارے تمہیں کیہہ جان دے او؟
جواب: کجھ جے تک آپ ملتان تے آس پاس دے عالم فاضل لوکاں توں علم حاصل کر دے رہے۔ کیہہ جاند اے کہ آپ نے ساڈھے چار سو استادوں کوں علم حاصل کیتا۔
- سوال 14: حضرت شہاب الدین سہروردی دے پرانے مرید بہاؤ الدین زکریا توں حسد کیوں کر دے سن؟
جواب: شیخ شہاب الدین ہوراء دے سینکڑے مرید سن۔ اوہناں نے جدوں دیکھیا کہ باہر توں آیا ہوا اک بندہ کجھ دنوں وچ مرشد دے بیٹھڑے تے اگیرے ہوندا جاند اے تے اوہناں حسد کر کے حضرت شہاب الدین شیخ اگے فریاد کیتی: آپ نے فرمایا کسی حسد نہ کرو کیوں جے امید اندھلا درجہ اے۔ اے تہا تھوں سینکڑے منزلاں اگاں ودھ چکیا اے۔
- سوال 15: باران ورھیاں دی عمر وچ جدوں آپ یتیم ہو گئے تے آپ دی کفالت کیہہ کیتی؟
جواب: بہاؤ الدین زکریا دے چاچے حضرت شیخ احمد غوث رحمۃ اللہ ہوراء نے آپ نوں فضیلت دی پگ بدھی تے باپ دی گدی تے بٹھا دتا۔ تے بہاؤ الدین ہوراء دا پورا خیال رکھیا۔
- سوال 16: حضرت بہاؤ الدین زکریا ہوراء دے زمانے وچ کیہڑے فرقے دا زور سی؟
جواب: اوہناں دنوں وچ ملتان تے اوہدے آل دوالے دے علاقیاں وچ قرامطیہ فرقے دا زور سی۔ حضرت زکریا رحمۃ اللہ نے لوکاں نوں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- و غنظ نصیحت نال ایس برائی توں بچالیا۔
سوال 17: بہاؤ الدین زکریا دے صاحب زادے شیخ صدر الدین عارف نوں سفید پوش شخص نے سلام توں بعد کیہ شے دتی؟
جواب: آپ دے دے صاحب زادے شیخ صدر الدین خلوت خانے دے بوبے اگے کھلوتے سن اک سفید پوش شخص نے سلام کیجیا تے اک مہر بند لفظ دے کے آکھیا کہ ایہ خط بہاؤ الدین زکریا دی خدمت وچ پیش کر دیو۔
سوال 18: وصال دے وقت بہاؤ الدین زکریا دی عمر کئی سی؟
جواب: بہاؤ الدین زکریا جدوں دنیا توں ٹرے تے اوہناں دی عمر سو سال سی۔
سوال 19: آپ دامزار کتھے بنایا گیا اے؟
جواب: حضرت بہاؤ الدین زکریا دامزار ملتان دے پرانے قلعے وچ سبھ توں اچی تھاں تے بنایا گیا اے۔

☆.....☆.....☆

پاکستان بن گیا اے

ڈاکٹر محمد باقر

مشکل لفظاں دے معنے:

کہا کے: قتل کروا کے۔ تاکلھ: حسرت۔ سگ کے تیلہ ہونا: بہت ماڑیاں ہو جانا۔ کوئی دم دامہمان ہونا: زندگی مکن دا ویلا آ جانا۔ ہٹھ: خود داری۔ اپنی آئی نال مرنا: وقت اتے جان دے دینا۔ جھولی یا لینا: قبول کر لینا۔ جکرا بنانا: دلیری کرنا۔ گل سروں لنگھ جانا: حد مک جانا۔ نفسوسی: اپنی اپنی جان دا خیال۔ شدائی: پاگل۔ چڑھ چٹنا: غلبہ پے جانا۔ آواگھت: اچانک۔ کا کورولا: شور و غوغا۔ سرت: ہوش مت۔

مضمون دا خلاصہ: ”پاکستان بن گیا اے“ دراصل ڈاکٹر محمد باقر دے ناول ”ہٹھ“ دا اک باب اے۔ ہٹھ دا مرکزی کردار باؤ احمد اے۔ اوہ پنڈتھاں دار بن والا سی۔ اوہوں شہر لاہور آیا پڑھ لکھ کے لندن گیا۔ اوہوں دڈی ڈگری لے کے ہندوستان آیا تے دلی دے اک دفتر وچ ملازم ہو گیا۔ پاکستان بنان لئی مسلماناں تحریک چلائی تے باؤ احمد اوہ دے وچ شامل ہو گیا۔ اوہ جلسیاں جلوساں وچ پابندی نال جان لگ پیا۔ باؤ احمد دے نال اوہدی سوانی تے دو بچے وی سن۔ جس ویلے دلی وچ ہندوواں تے سکھاں نے دڈھ ٹک شروع کیتی تے باؤ احمد دے گھر وی لپیٹ وچ آ گیا۔ فسادیاں نے اوہ دے گھر دے بوہے اتے لال نشان لا دتا تے اگلے دیہاڑے جدوں اوہ آپ دفتر گیا ہو یا سئ فسادیاں نے اوہ دے بال بچے نوں قتل کر دتا۔ اوہنے دفتر توں پرت کے جس ویلے گھر دا نقشہ دیکھیا تے اوہ دے ہوش اڈ گئے۔

جہاں لوکاں نے پاکستان ول ہجرت کرنی سی اوہناں نوں لال قلعے (دلی) وچ جمع ہون لئی اعلان ہو گیا تے باؤ احمد وی قلعے وچ آ گیا۔ پر اوہ دے ہوش قائم نہیں سن۔ اوہوں کھان پین بھل گیا ہو یا سی۔ کپڑے لے لے داوی اوہوں خیال نہیں سی رہیا۔ لوک اوہوں زبردستی کھان پین ول توجہ دوامدے پر اوہ آکھدا مینوں بھکھ ائی نہیں لگدی۔ اوہ سوچدا رہندا کہ میں پاکستان بنان لئی ترفدا ساں پر پاکستان بن وی گیا اے پر میری ترفات نہیں کی۔ ایسے جہڑے لوکاں نوں آکھیا گیا پئی دفتر وچ ناں لکھاکے گڈی وچ بہہ جاوے جیہڑی پاکستان جائے گی۔ باؤ احمد نے کسے ڈبے وچ بیہن دی کوشش کیتی پر بھیڑنے اوہوں باہر دھکا دے دتا۔ اخیر اوہ ڈبے دی چھت اتے چڑھ گیا۔ شام دے نیڑے گڈی امرتسر پہنچی تے اوہ تھے سکھاں تے ہندوواں نے حملہ کر دتا۔ اوس تھلے اترتا چاہیا پر ساتھیاں نے روک لیا۔ اوہ دال کیجیا پئی ایہناں فسادیاں نوں قتل کر دیوے پر ایہہ سوچ کے بیٹھا رہیا جے ایہہ تے اوہ لوک نہیں جہناں نے میرے بال بچے نوں قتل کیجیا سی اخیر گڈی ٹر پئی۔ احمد عجیب عجیب خیالاں وچ پیا ہو یا سی۔ اوہ پاکستان زندہ باد اعرہ لا نا چاہندا سی پر گلے وچوں آواز نہ نکلدی۔

لاہور اسٹیشن اتے اتر گیا تے ساری گڈی خون نال بھری ہوئی سی۔ اوہ دے اک پرانے یار رفیع نے اوہوں دیکھ لیا۔ اوہنے اچھے نوں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

دیا کہ میں رُفیع آں تے تیرا نو دس دسویں وچ جماعتی رہیا واں۔ ارج کل استھے میں اپنے سوہرے کول رہنا واں۔ اوہنے مینوں اک کٹھی دوا دتی اے نالے راضنگ کنٹرولر لکوا دتا اے۔ پاکستان بن گیا اے تے اسیں بڑے مزے وچ آں۔ اچے نوں دلی والے اپنے گھر دا خونی نقشہ یاد آ گیا۔ رُفیع نے اوہنوں بلو نیاپی بولدا کیوں نہیں۔ فیرا اچے نوں اپنی گڈی وچ بیٹھا کے گھر لے گیا۔ اوہدے کول چوداں کمریاں دی کٹھی سی۔ اوہنے اچے نوں اک کمرہ دے دتا۔ اپنے کپڑے دی دے دتے پراچے نوں کپڑے بدل دا ہوش ای نہیں سی۔ اچے نے پچھیا میرے لئی کوئی کم لبھائی؟ رُفیع نے جواب دتا، کم مل ای جائے گا توں اچے آرام کر۔ دفتر اں وچوں تیری نوکری دے کاغذ کڈ حان وچ اچے کجھ وقت لگ جائے گا۔

ناول دا ایہ حصہ پڑھن والے دے احساس نوں جھنجھوڑ کے رکھ دیندا اے۔ ”پاکستان بن گیا اے“ اسیں بڑے مزے وچ آں تے خدا نے بڑی مہربانی کیتی اے“ والے جملے بڑے کاٹ دار نہیں۔ ایہ اوہناں لوکاں دی نشاندہی کردے نیں جہناں نے اوہناں دناں وچ لٹ مار دی انتہا کردتی سی۔ ہندو داں سکھاں دیاں جائیداداں اتے ناجائز قبضے کیجے تے اپنے مہاجر بھراواں دی مدد کرن دی تھاں اوہناں نوں دھکے ٹھڈے ای مارے۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”کدی کدی اچے نے کڈ کیتی ہوندی تے لوک اوہدیاں گھاں کردے رہندے۔ اوہ چپ چاپ ایہ سب کجھ سن کے جھولی پالیندا تے کسے ڈونگی سوچ وچ ڈبار ہندا۔ اوہنے حیاتی گزارن لئی براہی وڈا جگر بنایا سی پرہن تے گل سروں لکھ گئی سی۔ اوہنوں کدی کدی ارج چا پدا جیویں حالات اوہدے وڈے جگرے نوں چپا کے کچر کچر کھا گئے نیں تے اوہدے جگر والی جگہ ای خالی ہو گئی اے۔“ (ص: 11)

متن دا حوالہ: ایہ پیرا گراف ڈاکٹر محمد باقر دے ناول ”ہٹھ“ وچوں لیا گیا اے۔ اوہدا اک باب ”پاکستان بن گیا اے“ دے سرناویں پٹھ ساڈے نصاب وچ شامل اے۔

اکثر پچھڑ (سیاق و سباق): ایہ عبارت اوس ویلے دی اے جدوں باؤ احلال قلعے دہلی وچ بنائے گئے مہاجر اں دے کیمپ وچ آ گیا۔ اوہ حیران پریشان بھردار ہندا۔ اوہنوں کپڑے لٹے دی دی ہوش نہیں سی رہی۔ لوک اوہنوں زبردستی کجھ کھان پین لئی مجبور کردے۔ اوہ کہندا بھکھ ای نہیں لگدی، اوہ ہر ویلے سوچاں دے دین وچ ڈھپا رہندا۔

تشریح: اجا لوکاں وچ بیٹھا کھلوتا اوہناں دیاں گھاں سن دار ہندا۔ اوہ اوہدے حوصلے تے خودداری اتے حیران سن۔ اوہ گھٹ ای اوہناں دیاں گھاں دل توجہ دیندا۔ لوک اوہدے ہارے جو کجھ آکھدے اوہ چپ کر کے ہاں ہوں کر چھڈ دا۔ ہر ویلے کسے ڈونگی سوچ وچ غرق رہندا۔ اوہ سوچدا کہ اوہنے حیاتی نوں بڑے حوصلے تے صبر نال گزارن دا متاں کیا سی۔ پرہن جو کجھ اوہدے اتے بیت گیا سی اوہنوں ارج لگدا جیویں صبر حوصلے دیاں حد اں ای مک سمیاں ہوں۔ فیرا اوہ اپنے حالات اتے ہور غور کردا تے اوہنوں اپنی بربادی دا نقشہ یاد آ جاندا۔ اوہنوں ہن ارج لگدا جیویں ہٹھ حوصلے والی کوئی گل ای نہ رہ گئی ہووے۔ حالات نے اوہنوں اوہ مویا کردتا سی۔ مصیبتاں دے چپے پہاڑ ملے کہ ہن اوہ برداشت دا مظاہرہ دی کیہ کرے۔ ہٹھ قائم رکھے تے کیہ رکھے۔ کیوں جے جہناں لئی تے جہناں نال جیوناں سی اوہ تے وڈھ دتے گئے سن۔ ہن زندگی دے تے سارے مواد ای ک مکے سن۔ ایس لئی صبر حوصلے والی گل اوہنوں ہے معنی جی لگدی سی۔

پیرا نمبر 2:

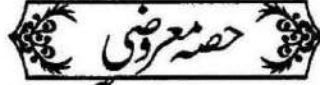
”یار کبھی گل اے کم مل ای جائے گا۔ توں حالی استھے آرام کرتے سرت ٹھیک کر۔ میں انشاء اللہ جلدی تیرے لئی کم لبھ لوں گا۔ توں دئی وچ افسر سیں۔ استھے ہو دی وڈا افسر ہو جائیں گا۔ گھبرانا نہیں چاہی دا۔ دفتر اں دا معاملہ اے۔ نوکری دے کاغذ دفتر اں وچوں کڈ حان وچ وی بوہت وقت لگ دا اے۔“ (ص: 14)

متن دا حوالہ: ایہ عبارت ”پاکستان بن گیا اے“ وچوں لئی گئی۔ ایہ ڈاکٹر محمد باقر دے ناول ”ہٹھ“ دا اک حصہ اے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اکثر چھٹر (سیاق و سباق): ایس ناول د امرکزی کردار باؤ احماءے جیہڑا پنڈ وچوں نکل کے پڑھدا پڑھدا لندن تیکر اپڑ گیا۔ اوہوں وڈی ڈگری لے کے ہندوستان پرت آیا تے دتی دے اک دفتر وچ ملازم ہو گیا۔ پاکستان بنان دی تحریک وچ اوس حصہ وی پایا پر تقسیم ویلے فسادیاں نے اوہدے بال بچے سنے سوانی نوں وڈھ تک دتا۔ اوہ قلعے وچ آ گیا۔ اک دن ٹرین اتے بہہ کے لاہور پہنچ گیا۔ ریلوے اسٹیشن اتے اوہ حیران پریشان پھر دا پیاسی جدوں اوہوں اپنا پرانا یار رفیع مل گیا۔ اوہ اوہوں اپنی گڈی وچ بٹھا کے گھر لے گیا۔ احماءے نے اک دیہاڑے اوہوں کم لکھن لئی آکھیا تے رفیع نے آکھیا تیری ملازمت دے کاغذ راسچے سبھا ای لکھن گے۔

تشریح: باؤ احماءے درداں دکھاں دا ماریا ہویا بندہ سی۔ ہر ویلے خیالاں وچ ڈیوار ہندا کہ اوہدے نال بن کیتا گیا اے۔ ویہلیاں رہ رہ کے اک گیتا تے اک دیہاڑے رفیع نوں آکھیا کہ مینوں کسے کم اتے ای لوادے۔ اوہنے جواب دتا کہ پریشان ہوں دی کوئی لوز نہیں۔ ملازمت لکھ ای جائے گی۔ توں بڑیاں مصیبتاں کٹ کے آیا ایں۔ اسجے آرام کر۔ سرکاری دفتراں دا حال دی ابتر اے۔ تیری ملازمت دے کاغذات دلی توں ایتھے پہنچن گے تے توں ترقی کردا کردا افسر بن جائیں گا۔ ایتھے تیری ترقی دے بہت موقعے موجود نیں۔

1- □ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار مکملہ جواب دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

- 1- ڈاکٹر محمد باقر کدوں پیدا ہوئے؟
(الف) 4 اپریل 1910ء ✓ (ب) 10 مارچ 1905ء (ج) 2 فروری 1915ء (د) 3 اپریل 1906ء
- 2- ڈاکٹر محمد باقر دے والد دا کیتا نام سی؟
(الف) احمد دین (ب) حکیم دین ✓ (ج) اللہ دین (د) علاؤ الدین
- 3- ڈاکٹر محمد باقر نے میٹرک کدوں کیتا؟
(الف) 1925ء ✓ (ب) 1927ء (ج) 1903ء (د) 1930ء
- 4- ڈاکٹر محمد باقر نے کس ادب دی ترقی لئی بہت کم کیتا؟
(الف) اردو (ب) فارسی (ج) پنجابی ✓ (د) سندھی
- 5- ڈاکٹر محمد باقر کدوں فوت ہوئے؟
(الف) 4 مارچ 1993ء (ب) 8 2 اپریل (ج) 3 مارچ 1994ء (د) 3 جنوری 1980ء
✓ 1993
- 6- ”پاکستان بن گیا اے“ ڈاکٹر محمد باقر دے کس ناول وچوں اقتباس اے؟
(الف) جٹ دی کرتوت (ب) سیر پکا دل (ج) ہٹھ ✓ (د) ٹاواں ٹاواں تارا
- 7- ”پاکستان بن گیا اے“ دے مرکزی کردار داناں کیتا اے؟
(الف) سراج دین (ب) اللہ دتہ (ج) احمد مجید عرف احماءے ✓ (د) کلیم
- 8- ہندوواں تے سکھاں نے احمد مجید دے کیتے رشتے داراں نوں شہید کیتا سی؟
(الف) ماپیاں نوں (ب) بھراواں نوں (ج) بیوی بچیاں نوں ✓ (د) چاچی چاچا نوں
- 9- ٹٹ پٹ کے باؤ احماءے نوں کتھے پناہ لینی پئی؟
(الف) تانج محل آگرہ (ب) شاہی قلعہ (ج) لال قلعہ ✓ (د) جامع مسجد دہلی
- 10- پاکستان آن والی ٹرین کتھے اپڑی تے اوہدے اُتے سکھاں تے ہندوواں نے حملہ کردتا؟
(الف) لاہور (ب) دلی (ج) امرتسر ✓ (د) کلکتہ

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 11- مہاجرین دی گڈی امرتسر ٹیشن اُتے کنا چہ کھلوتی رہی؟
(الف) ساری رات ✓ (ب) دوراتاں (ج) تن راتاں (د) اٹھ گھنٹے
- 12- لاہور ٹیشن تے اچے نوں اوہدا کیہڑا اہم جماعتی ملیا؟
(الف) شاہد (ب) رفیع ✓ (ج) رفیق (د) شفیع
- 13- احمد مجید عرف احما کیہڑے شہر وچ افسری؟
(الف) لاہور (ب) امرتسر (ج) بٹالہ (د) دلی ✓
- 14- اچے عرف مجید داد دوست پاکستان وچ کیہڑی نوکری کرداسی؟
(الف) سنو ریکس (ب) پرنسپل (ج) راشف کنٹرولر ✓ (د) کلرک
- 15- ناول ہٹھ کیہڑی تصنیف اے؟
(الف) ڈاکٹر محمد باقر ✓ (ب) منیر نیازی (ج) شریف کنجاہی (د) سجاد حیدر
- 16- باؤ احما پاکستان بن توں پہلاں کتھے رہنداسی؟
(الف) لاہور (ب) کراچی (ج) دہلی ✓ (د) کولکتہ
- 17- اچے دے دوست کول کتے کمریاں دی کوئی سی؟
(الف) چوداں ✓ (ب) باراں (ج) سوہلاں (د) دساں
- 18- ٹرین تے حملہ کتناں نے کیا؟
(الف) انگریزاں نے (ب) یہودیوں نے (ج) سکھاں (د) ہندوواں (د) مرہٹاں نے ✓
- 19- احما ہندوستان توں پاکستان کیہڑی سواری راہیں اپڑیا؟
(الف) تیل گڈے تے (ب) ریل گڈی تے ✓ (ج) جہاز تے (د) کار راہیں
- 20- باؤ احما لال قلعہ دلی پہنچیا تے اوہدی کیہڑی حالت سی؟
(الف) خوش خوش سی (ب) ہوش و حواس وچ (ج) دکھی سی (د) حیران پریشان سی
- 21- لال قلعہ وچ مہاجرین نوں کھان لئی کیہڑی ملداسی؟
(الف) گوشت روٹی (ب) سبزی روٹی (ج) دال چاول ✓ (د) بھکا کھدے سن
- 22- لاہور اپڑ کے اچے نے رفیق نوں کیہڑا کم آکھیا؟
(الف) مکان لین دا (ب) دکان بارے (ج) راشن دلان دا (د) نوکری لوان دا ✓
- 23- اچے نوں لوکاں نے دھکدیاں دھکدیاں کیہڑے وچوں باہر کڈ دتا؟
(الف) کیمپ وچوں (ب) ریل دے ڈبے (ج) کمرے وچوں (د) دفتر وچوں
- 24- مہاجرین دی گڈی لاہور کیہڑے ویلے اپڑی؟
(الف) سرگرمی ویلے ✓ (ب) سویر ویلے (ج) شام ویلے (د) رات ویلے
- 25- 1947ء وچ احما ہندوستان توں پاکستان دے کیہڑے شہر وچ آیا؟
(الف) قصور (ب) لاہور ✓ (ج) سرگودھا (د) سیالکوٹ
- 26- جدوں اچے دی سوانی تے بال بچیاں نوں سکھاں ہندوواں کوہ دتا اوس ویلے اوکھے سی؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 27- (الف) بازار گیس (ب) دفتر گیس ✓ (ج) ماسے دے گھری (د) ٹیشن تے سی
لاہور پلیٹ فارم تے اچے نوں کئے آواز ماری؟
- 28- (الف) ٹکٹ چیکر نے (ب) لاہور پولیس نے (ج) رفیع نے ✓ (د) قلی نے
اچے دا جماعتی ہندوستان وچ لگا ہویا سی:
- 29- (الف) کلرک (ب) پولیس مین (ج) لائن مین (د) ہیڈ کلرک ✓
تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
- سوال 1: ڈاکٹر محمد باقر کتھے تے کدوں پیدا ہوئے؟
جواب: ڈاکٹر محمد باقر 14 اپریل 1940ء نوں فیصل آباد دے نیڑے اک پنڈ وچ پیدا ہوئے۔
- سوال 2: ڈاکٹر باقر دی تعلیم بارے دسو۔
جواب: ڈاکٹر باقر نے 1965ء وچ گورنمنٹ ہائی سکول گوجرانوالہ توں میٹرک، گورنمنٹ کالج کجرات توں ایف اے تے پنجاب یونیورسٹی توں بی اے ایم اے فارسی تے انگلستان توں پی ایچ ڈی دی ڈگری حاصل کیتی۔
- سوال 3: ڈاکٹر باقر نے پنجابی زبان لئی کیہ کیتا؟
جواب: ڈاکٹر باقر 1957ء توں پنجابی ادبی اکیڈمی دے چیئرمین سن۔ اوہناں نے پنجابی زبان تے ادب لئی بہت کم کیتا۔ پنجابی قصے کہانیاں دی چھان پھان کر کے اوہناں نوں دو جیاں زبانیں راہیں غیر پنجابی لوکاں تیک اپڑایا۔ اوہناں دے ناول ”مٹھ“ نوں پنجابی ادب وچ اچا مقام حاصل اے۔
- سوال 4: ڈاکٹر باقر نے کیہ واپیشہ اختیار کیتا سی؟
جواب: ڈاکٹر باقر نے درس و تدریس واپیشہ اختیار کیتا۔ پہلاں مختلف کالجاں وچ پڑھاندے رہے فیر اورینٹل کالج لاہور وچ پہلاں پروفیسر تے بعد وچ پرنسپل ہو گئے۔
- سوال 5: ڈاکٹر باقر کدوں فوت ہوئے؟
جواب: ڈاکٹر محمد باقر 28 اپریل 1993ء نوں اپنے رب نال جا ملے۔
- سوال 6: دلی دے لال قلعے وچ اچے دی حالت کیہ سی؟
جواب: قلعے وچ احما کج دن تے مدہوشاں وانگوں پھر دار ہیا۔ اوہوں انج معلوم ہوندا سی جیویں اوہ ادا داغ مل گیا اے۔
- سوال 7: ”سبق پاکستان بن گیا اے“ دے دو کرداراں دے ناں لکھو۔
جواب: ”پاکستان بن گیا اے“ دا مرکزی کردار تے احما اے تے دوجا کردار اچے واکلاس فیلور فیچ اے۔
- سوال 8: اچے دے خیال وچ کیہ واکم شیطانی اے؟
جواب: اچے دی سوچ موجب ایہ کم شیطانی اے پئی خلقت دے دلوں خدا ترسی مک جائے تے انساں کو لوں انساناں دے گلے کٹوائے جان۔
- سوال 9: پاکستان بنن ویلے اچے نوں کیہ واکھ بھریا واقعہ پیش آیا؟
جواب: احما 1947ء وچ دلی وچ افرسی جدوں فسادات دے دوران سکھ تے ہندو بلوایاں نے اوہ دے بیوی تے بچے مارے تے احما ایس دکھ توں ہوش و حواس ای گوا بیٹھا۔
- سوال 10: پاکستان اپڑ کے اچے نے کی ویکھیا؟
جواب: پاکستان آکے اچے نے جو کچھ ویکھیا اور اوہ دے سفیناں توں بالکل الٹ سی۔ اوہ دے ہم جماعتی رفیع نے اپنے سوہرے دی مدد نال چوداں کمریاں دی کوشی الاٹ کروائی ہوئی سی۔ اس طرح دیاں بور بہت ساری نا انصافیاں وکھ کے اوہ ڈاڈا ہا مایوس ہویا۔
- سوال 11: احما گڈی دی چھت تے بہہ کے جدوں امرتسر اپڑیا تے ریل گڈی دے مسافراں نال کیہہ ہویا؟
جواب: شام دے نیڑے ریل گڈی جدوں امرتسر اپڑی تے گڈی تے حملہ ہو گیا۔ ہنیرے وچ ہندوواں تے سکھاں نے گڈی وچ بیٹھیاں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- ہو یاں سواریاں نوں لٹناں تے مارنا شروع کردتا۔
- سوال 12: اچے دا جماعتی ہندوستان وچ کیہ لگا ہویا سی؟
- جواب: اچے دا جماعتی ریفیج پارٹیشن توں پہلاں بمبئی وچ جہازاں دی اک کمپنی وچ ہیڈ کلرک سی۔
- سوال 13: اچے دا دوست ریفیج پاکستان آکے کیہڑے عہدے تے لگا سی؟
- جواب: ریفیج نے اچے نوں دیا پئی میرے سوہرے نیں مینوں اتھے راشن کنٹرولر لگواتا اے۔ تے ایس بڑے مزے وچ آں۔
- سوال 14: لاہور دے پلیٹ فارم تے کھلوتے اچے نوں کیہے آواز ماری؟
- جواب: لاہور پلیٹ فارم تے اچے نوں ادھدے جماعتی ریفیج نے آواز دتی سی۔
- سوال 15: لاہور ٹیشن اُتے اپڑن والی مہاجراں دی گڈی دی کیہ حالت سی؟
- جواب: سرگی ویلے جدوں گڈی لاہور ٹیشن اپڑی تے اچے نے دیکھیا کہ مہاجراں دے ڈھیاں وچوں دروازاں تک لہو وگدا پیاسی زیادہ تر لوک مر گئے سن یا ڈاڈھے گھٹاں سن صرف چھت تے بیٹھے مسافر ای بیچے سن۔
- سوال 16: احمد دلی توں پاکستان دوسرے لوکاں وانگ جہاز راہیں کیوں نہ اپڑ سکیا؟
- جواب: جیہڑے لوگ پیسے والے سن او تے جہازاں راہیں پاکستان آگئے پر اچے دا تے سارا کچھ لٹیا پٹیا گیا سی جیہدے پاروں اوہ وچارا شہدائیاں وانگ وگدا ڈھیدالال قلعے اپڑ گیا۔
- سوال 17: پاکستان بنن دی تحریک دے دوران اچے دے اندر ایس حوالے نال تڑفٹ موجود سی اوہدا کی بنیاں؟
- جواب: احساسِ وطن رہیاسی کہ توں پاکستان بنان لئی کئے درھے تڑفدار رہیا ایں۔ پاکستان بن وی گیا اے پر تیری تڑفٹ وچ فرق نہیں پیا۔ پتا نہیں آگیاں مولانے کیہ رنگ دکھانے نیں۔
- سوال 18: اچے نے ہندوواں تے سکھاں دے بیوی بچیاں نوں قتل کرن وے خیال اُتے عمل کیوں نہ کیا؟
- جواب: احساسِ خیال دے بارے انج سوچ رہیاسی پئی میرے بچیاں نوں تے گھر والی نوں جانوں مارن والے ہندو سکھ خورے کون سن۔ ایہ تے کوئی انصاف نہیں جے جرم کرن والیاں دی بجائے دو بے لوکاں نوں ماریا جائے۔
- سوال 19: اچے نے اپنے دوست کولوں اپنی نوکری بارے پچھیا تے دوست ریفیج نے کیہ جواب دتا؟
- جواب: ریفیج کہن لگا دفتر ادا معاملہ اے نوکری دے کاغذ دفتر ادا وچوں کدھن تے کچھ وقت تے لگدا ای اے۔
- سوال 20: سبق ”پاکستان بن گیا اے“ دے لکھاری نے کیہ پیغام دتا اے؟
- جواب: ایس سبق دا مڈھلا سنیہاں اے وے پئی لوکاں نوں بدترین حالات وچ وی انسانیت دا لڑھکتھوں چھڈنا نہیں چاہیدا بندہ کس مذہب یا رنگ و نسل دا ہووے اوہدی جان مال تے حرمت دا پاس کیتا جانا چاہیدا اے ایہو انسان تے درندے وچ فرق اے۔

☆
ٹاہلی تھلے

اشفاق احمد

مشکل لفظاں دے معنے:

جہاں نوں دتا غسل فرشتیاں پڑھ شرط ثوابی
سر دیندے رب دے واسطے خود تھیندے غازی!
خوراں پائے کپڑے پوشاک گلابی

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اوہناں جا کے پائی بہشت وچ شہادت شادی
اوہ جا حضور رسول ﷺ دے ہوئے معراجی!

ایہہ شعر ”نادر شاہ دی وار“ وچوں لے گئے نیں۔ ایہدا لکھاری نجابت اے۔ ایس نظم (وار) وچ ہندوستان اتے نادر شاہ ایرانی دے حملے دی تفصیل دتی گئی اے۔ ”ناہلی تھئے“ ڈرامے وچ جیہڑے شعر شامل نیں اوہناں وچ بہت غلطیاں نیں۔ ایس لئی اساں اتھے اصل متن درج کیتا اے۔ شاعر اتھے اوہناں مجاہداں تے غازیوں دی تعریف کر رہیا اے جہاں نے رب تے رسول ﷺ دی رضا خاطر اپنیاں جاناں قربان کر دتیاں۔ اوہناں شہادت د امرتبہ پایا۔ اوہناں نوں غسل دین واسطے فرشتے آئے۔ حوراں نے اوہناں نوں بہشتی کپڑے پوائے۔ اوہ خوشی خوشی شہادت د امرتبہ پا گئے۔ جنت وچ ٹھکانہ بنالیا۔ حضور اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دے دربار وچ اوہناں نوں اُچا درجہ نصیب ہو یا۔

اؤل دتی توریاں تراہ کر اپنی بسائی
پھیر لئی چوہاناں انگ خوش کر لائی
پھیر لئی سی غوریاں کوئی مدت دسائی
پھیر لئی پنھاناں آن کے گھر چوتھے آئی
پھیر لئی ہارکیاں چوغطیاں گھٹ مار کٹائی
ہن واری میری دلے پھریں مونہہ لکائی !!!

ایہہ کٹراوی نادر شاہ دی وار وچوں لیا گیا اے۔ شاعر کہند اے کہ دتی دی بنیاد تو رانیاں رکھی سی۔ 850ء دے نیڑے راجا وگ راہا دی چوہان نے دتی فتح کیتی۔ اوہناں نے دی بڑی عیش کیتی۔ کچھ عرصہ دی غوریاں (شہاب الدین غوری) کول دی رہی۔ فیر افغان لوک وی دتی دے حاکم رہے۔ مراد لودھی تے سوری خاندان نیں۔ ایہہ چوتھا حاکم خاندان سی۔ لودھیاں کولوں چوغٹے ظہیر الدین بابر نے کھو لئی۔ اوہنے دی نوں غلام بنالیا۔ ہن دی شامت نادر شاہ ایرانی دے لشکر تھوں آئی۔ اوس نے 1739ء وچ دی اٹاٹ نال اٹ وچا دتی۔ ”وار“ اک اجمی نظم ہوندی اے جیہڑے وچ باہر دے دھاڑیاں (حملہ آوراں) دی بندیا (مدمت) کیتی جاندی اے۔ کیوں جے اوہ دھرتی دی شان شوکت برباد کردے نیں۔ لٹ مار دی کردے نیں تے عزتاں اتے دی ہتھ پاندے نیں۔ اوہناں سورمیاں نوں سلاہیا جاند اے جیہڑے دھاڑیاں دا پک ڈاہ کے مقابلہ کردے نیں۔ اپنی دھرتی نوں بچان دی خاطر جاناں قربان کر دیندے نیں۔

ریساں: مثال: جوڑ مقابلہ۔ جتناں تیرا ائی اے: توں بے مثال ایں۔ ویلے دی نماج تے کویلے دیاں ٹکراں:
اکھان اے یعنی جیہڑا کم وقت تے نہ کیتا جائے بے کار ای جاند اے۔ کم لیٹ: جھکیا ہویا۔ چوکی: مراد پلس چوکی۔ اُلی: نشئی۔ ہرج: مریج: خیر خیریت نہ ہونا۔ کھنڈ پھینا: سزا دینا۔ بھالنا: تلاش کرنا۔ لام: جنگی محاذ۔ دودو ہتھ وکھانا: اپنا زور دسنا۔ فرنٹ: محاذ۔ سردی یگ: تے متھے دی کلکی ہونا: عزت داسبب ہونا۔ چوستر: صحن دا مخصوص حصہ چبوترہ۔ کھیسہ: جیب۔ گوہ: توجہ۔ چالو کرنا: شروع کرنا۔ گرا نیں: پنڈ دے لوک۔ ڈنگ: دن۔ مدت: مدد۔ کاشن: حکم۔ ال داناں کوکونہ جاناں: اکا علم نہ ہونا۔ اڑ کے چڑھنا: پیش پے جانا، کسے دے قبضے وچ ہو جانا۔ بھیر: مصیبت۔ دل ڈولنا: ڈر جانا۔ سورے: بہادر۔ منڈوہ: فلم۔ اگ سنگ: خیر خبر۔ نازک: اوتر نکھتر: بے اولاد بد قسمت۔ اکھاں اگے چاٹن آگیا: حوصلہ ہو گیا۔ دھرو: ظلم۔ رت: خون۔ سریر: جسم وجود۔ مونہہ لکائی پھرنا: شرمندہ ہونا۔

ڈرامے دا خلاصہ: (فیصل آباد بورڈ 2013ء): اشفاق احمد ہوراں دا ایہہ ڈرامہ ”ناہلی تھئے“ وطن دی محبت نال بھریا اے۔ اوہناں دسیا اے کہ 1965ء وچ جدوں بھارت نے پاکستان اتے حملہ کر دتا سی تے کیوں ساری قوم جاگ پئی سی تے ہر بندہ قربانی دین لئی تیار ہو گیا سی۔ حتیٰ کہ اوہو جے لوک وی اٹھ کھلو تے جیہناں نوں عام حیاتی وچ ہمیشہ بے عمل تے ناکارہ سمجھا جانداسی۔ ایہ ڈرامہ پنڈاں تھاداں دی حیاتی داوی اک مکمل شیشہ اے۔ ایس ہر کردار نوں اپنے مقام مرتبے مطابق گلاں کر داو کھینھے آں۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

ایس ڈرامے دامرکزی کردار پنڈ دا اک نشئی جیہا بندہ گا گوائے۔ اوہ تین دھاڑے پنڈ وچوں غائب رہندا اے۔ لوک پریشان ہو جاندا اے۔ پنڈا چودھری (نمبردار) پکس چوکی جا کے اوہدے گواچن دی رپورٹ دی لکھا آؤندا اے۔ ڈرامے دے شروع وچ گا گو نجابت شاعر دی رزمیہ نظم ”نادر شاہ دی وار“ دے شعر کاؤندا اے جدوں پنڈ دا اک ہو رہندہ بھٹو اوہنوں آملدا اے تے اوہدی آواز دی تعریف کردا اے۔ بالے اکھدا اے چودھری تینوں بھدا پھردا اے۔ مینوں اوہ کھتاں تے مسکت دے گیا سی تاں بے محاذ اتے لڑن والے سپاہیاں لئی پونڈیاں بنادیاں۔ بھٹو دسدا اے کہ محاذ اتوں خوشی محمد دی چٹھی آئی اے۔ گا گو بڑے شوق نال بھٹو کولوں چٹھی سن دا اے۔ چٹھی وچ دیا گیا اے پنڈی مینوں اچانک پنڈ توں بلا لیا گیا سی۔ میں اپنی پونٹ وچ پہنچ گیا واں۔ پنڈ دے لوک اپنے اپنے ذمے داکم چٹکی طرح بھاہن۔ میں ان شاء اللہ میدان جت کے آواں گا۔ گا گو چٹھی سن کے خوشی دا اظہار کردا اے۔ فیر بھٹو اے کہ توں اکا پڑھیا لکھیا نہیں چٹھی کیوں پڑھ لئی آ۔ بھٹو دسدا اے کہ میں نشئی (سکول ماسٹر) ہوریاں کولوں سنی سی تے اگوں زبانی یاد کر لئی۔ میں بن چودھری ہوریاں نوں وی چٹھی بارے دس آواں۔

چودھری اتھو ای آ پہنچدا اے۔ گا گو کولوں بھٹو اے توں کھتے گیا ہو یا سیس۔ اوہ دسدا اے میں شہر گیا ہو یا ساں تے چودھری تے بھٹو گا گو نوں اگے لالیندے نہیں۔ چودھری ناراض ہوندا اے کہ توں دسیوں بغیر شہر کیوں گیا سیس۔ جس ویلے گا گو ایہ دسدا اے کہ میں فوجی بھرواں لئی خون دی بوتل دین گیا ساں تے نال شرمندگی دا اظہار دی کردا اے کہ ڈاکٹر نے میرے کولوں صرف اک ای بوتل لئی تے چودھری نوں گا گو دی حب الوطنی دے جذبے اتے ڈانڈا پیار آ جاندا اے۔ اوہ گا گو نوں اپنے گل نال لالیندا اے۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

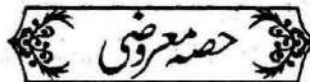
”میرے جیسے بھکھے بچے اوترے کھترے کول چودھری جی اپنیاں پھوجاں نوں دین لئی کش دی نہیں سی۔ سارے اپنے اپنے تھاں کچھ تاکھ کر دی جاندا اے سن تے میں نہر کنڈھے اپنی تقدیر نوں روٹا ساں۔ نہر دی کوٹھی تے جدوں ریڈوے نے ایہہ آکھیا عی اپنے جوتاں لئی لہو دیو تے میریاں اکھاں اگے چاٹن آ گیا۔ میں اوتھوں ای بچھلے پیریں لڑ پیا تے شہر اڑ گیا۔ ڈاکٹر نے میرے نال بڑا دھرو کیتا اے۔ اک بوتل رت لے کے مینوں اٹھادتا۔ میرے سر پر وچ حالی ہو دی لہو اے۔ میں دوہاں دناں دا پنڈ والیاں توں منہ لکائی پھرنا آں عی گیا دی تے دے کے کہہ آیا اکو بوتل!“

(ص: 22)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا اشفاق احمد دے ڈرامے ”نالی تھلے“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ (سیاق و سباق): ایس ڈرامے وچ اشفاق احمد نے پنڈ دے اک نشئی جیسے بندے گا گو دا جنگ دے دناں وچ کردار دیا اے۔ اوہ بظاہر اک ناکارہ جیہا بندہ کھچیا جاندا اے پر اوہ اپنے فوجی بھرواں لئی خون دی بوتل دین واسطے شہر لڑ جاندا اے۔ چودھری اوس نوں بھٹو اے کہ اوہ کدھر گیا سی تے اوہ اصل واقعہ دس دیندا اے۔ اوہ واقعہ ایس عبارت وچ دتا گیا اے۔

تشریح: گا گو دسدا اے کہ جنگ شروع ہو گئی۔ دشمن نے ساڈے وطن اتے حملہ کردتا پر اپنے وطن لئی پیش کرن جوگی میرے کول کوئی شے نہیں سی۔ میرے اگے پیچھے سارے لوک وطن دے دفاع لئی بہت کچھ کر رہے سن پر میں اپنی بد حالی تے غریبی اتے رنجیدہ ساں۔ اچانک میں نہر دی کوٹھی آیا تے اوتھوں ریڈیو توں اعلان سنیا کہ لوک اپنے فوجی بھرواں لئی اپنا خون دین تے فیر میں پنڈ واپس نہیں آیا اوتھوں ای شہر ول منہ کر لیا۔ شہر دے ہسپتال دے ڈاکٹر نے میرے کولوں خون دی اک بوتل بھر لئی پر میں بڑی ضد کیتی کہ اک بوتل تے ہو لے لوؤ۔ پر اوس نے میری گل نہ سنی۔ میں اپنے پنڈ دے لوکاں کولوں شرمندہ جیہا لکھیا پھرنا واں عی وطن لئی میں صرف اک بوتل خون ای دے سکیداں۔ ایس مشکل وقت وچ میں اپنے وطن دی کوئی بڑی خدمت نہیں کر سکيا۔

1□۔ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جواب دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 1- اشفاق احمد لاہور دے کس کالج وچ پڑھاندے رہے نیں؟
 (الف) دیال سنگھ کالج (ب) ایم۔ اے۔ او کالج (ج) گورنمنٹ کالج ✓ (د) اسلامیہ کالج
- 2- اشفاق احمد کس یونیورسٹی وچ اُردو دے پروفیسر رہے نیں؟
 (الف) روم یونیورسٹی ✓ (ب) پنجاب یونیورسٹی (ج) آکسفورڈ یونیورسٹی (د) ٹوکیو یونیورسٹی
- 3- اشفاق احمد کدوں پیدا ہوئے؟
 (الف) 22 اگست 1925ء ✓ (ب) 3 اگست 1970ء (ج) 25 اگست 1930ء (د) 14 اگست 1945ء
- 4- اشفاق احمد کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟
 (الف) ضلع فیروز پور ✓ (ب) مظفر گڑھ (ج) آزاد کشمیر (د) کجرات
- 5- اشفاق احمد دے والد دا کیتھ ناں سی؟
 (الف) حکیم دین (ب) ڈاکٹر محمد خان ✓ (ج) اللہ دین (د) باقر علی
- 6- اشفاق احمد دے والد دا کیتھ پیشہ سی؟
 (الف) استاد (ب) وٹرنری ڈاکٹر (ج) کلرک (د) انسر
- 7- اشفاق احمد نے ایم اے اُردو کتھوں کیتا؟
 (الف) دیال سنگھ کالج (ب) گورنمنٹ کالج (ج) پنجاب یونیورسٹی (د) اسلامیہ کالج لاہور ✓
- 8- اشفاق احمد ریڈیو تے کیہ پروگرام کردے رہے نیں؟
 (الف) سونی دھرتی (ب) چناب (ج) تلقین شاہ ✓ (د) ترجمان
- 9- اشفاق احمد دے ڈرامیاں دے مجموعہ دا کیتھ ناں اے؟
 (الف) ٹاواں ٹاواں تارا (ب) ٹاہلی تھلے ✓ (ج) ہوا دے ہوکے (د) پاکستان بن گیا اے
- 10- اشفاق احمد کس ہفت روزہ دے ایڈیٹر سن؟
 (الف) پنجابی (ب) خزانہ (ج) لیل و نہار ✓ (د) سونی دھرتی
- 11- ٹاہلی تھلے دا لکھاری کون اے؟
 (الف) مولوی محمد سعید (ب) منشا یاد (ج) اشفاق احمد ✓ (د) ڈاکٹر باقر
- 12- ٹاہلی تھلے دی نثری صنف کیہوی اے؟
 (الف) انسانیہ (ب) ڈرامہ ✓ (ج) انشائیہ (د) سفرنامہ
- 13- سبق ٹاہلی تھلے وچ پنڈ دا کیہو اجوان خون دین لئی شہر گیا سی؟
 (الف) گاگو ✓ (ب) چوہدری (ج) پھتو (د) دولو
- 14- اشفاق احمد دی کیہوی لکھت ساڈے نصاب وچ شامل اے؟
 (الف) ان ڈٹھے روگ (ب) کھوپڑیاں تے (ج) اوڑک ہونڈی لو (د) ٹاہلی تھلے ✓
- 15- گاگو دا اصل ناں اے:
 (الف) غلام عباس (ب) غلام رسول (ج) غلام محمد ✓ (د) غلام علی
- 16- سبق ٹاہلی تھلے وچ فوجی محاذ توں چٹھی کیہدے ناں آئی؟
 (الف) سکے بھرا دے ناں ✓ (ب) ناصردے ناں (ج) سلیم دے ناں (د) پھتو دے ناں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 17- اشفاق احمد دی لکھت اے:
- (الف) سی حرنی (ب) شلوک (ج) ڈرامہ ✓ (د) انشائیہ
- 18- بھٹو کی پڑی تھاں چنچی رکھ کے بھل گیا سی؟
- (الف) اپنے گھر (ب) ڈیرے تے (ج) کھوہ تے ✓ (د) ٹاہلی تھلے
- 19- گاگو کتھے پیر محسوس کر دے؟
- (الف) لک وچ (ب) سرد وچ (ج) لت وچ (د) بانہ وچ ✓
- 20- گاگو نے شہر جا کے ہسپتال وچ کنیاں بوتلاں خون دتا؟
- (الف) اک بوتل ✓ (ب) دو بوتلاں (ج) تن بوتلاں (د) اک وی نہیں
- 21- خوشی محمد نے چنچی وچ کوٹھے نوں کالا چندرہ مار کے پرا نا چندرہ کنوں دین بارے آکھیا؟
- (الف) گاگو نوں (ب) ہاپے کھیرے نوں ✓ (ج) دینے نوں (د) اماں ریاں نوں
- 22- ٹاہلی تھلے دے مصنف اشفاق احمد کی پڑے سن وچ فوت ہوئے؟
- (الف) 2001ء وچ (ب) 2002ء وچ (ج) 2004ء وچ ✓ (د) 2005ء وچ
- 23- چوہدری نے لام تے بھیجن واسطے کی پڑی شے دیاں پوٹلیاں بنان داکم بھٹو نوں کیا؟
- (الف) بچھے چنے تے گڑ (ب) وال سویاں (ج) خشک میوہ (د) کھٹیاں تے بکٹ ✓
- 24- خوشی محمد نے چنچی وچ کی پڑی قبر تے پھل پان بارے لکھیا؟
- (الف) پیو دی قبر تے (ب) دادے دی قبر تے (ج) بے بے دی قبر (د) تائے دی قبر تے ✓
- 25- خوشی محمد نوں وچ کی پڑے عہدے تے سی؟
- (الف) لاکس ٹائیک ✓ (ب) حوالدار (ج) صوبیدار (د) نائب صوبیدار
- 26- تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
- سوال 1: اشفاق احمد دے ڈرامیاں دے مجموعیاں دے ناں دو۔
- جواب: اشفاق احمد دا پہلا ڈرامیاں دا مجموعہ ”ٹاہلی تھلے“ تے دوجا ”اچے برج لہور دے“ اے۔
- سوال 2: اشفاق احمد دے ڈرامیاں دیاں اہم خوبیاں دو۔
- جواب: اوہناں دے ڈرامیاں وچ معاشرتی تے سماجی قدراں دی ترجمانی اے تے نال نال ہاسا مزاح، منٹھیاں منٹھیاں ٹکوراں تے مت دیاں گلاں ہونداں نیں۔
- سوال 3: اوہناں دے ریڈیو دے طویل پروگرام دا ناں کیا اے؟
- جواب: لاہور ریڈیو توں اوہناں دا اک طویل تے دلچسپ پروگرام ”ملقین شاہ“ دے ناں نال چلدا رہیا۔
- سوال 4: اشفاق احمد دے شعبہ درس و تدریس بارے دو؟
- جواب: اشفاق احمد دیاں سکھ کالج وچ لیکچرار سن۔ 1953ء وچ روم یونیورسٹی اٹلی وچ اردو دے پروفیسر بن گئے۔
- سوال 5: اشفاق احمد نے مذہبی تعلیم کتھوں حاصل کیتی؟
- جواب: اشفاق احمد نے مذہبی تعلیم مکسٹر ضلع فیروز پور وچ حاصل کیتی۔
- سوال 6: ڈرامہ ”ٹاہلی تھلے“ دے مرکزی کردار دا مختصر تعارف کراؤ۔
- جواب: ڈرامہ ٹاہلی تھلے دا موڈھی کردار غلام محمد عرف گاگو اے جیہڑا اک نشئی تے غیر ذمہ دار بندہ اے۔ تن دن پنڈ وچول غیب رہن پاروں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

چوہدری سمیت سارا پنڈ اودے تے شک کردا اے پر اصل وچ اور ریڈیو تے خون دین دی اپیل سن کے شہر چلا جاندا اے تے ہسپتال جا کے پاک فوج لئی خون دی بوتل دے آؤندا اے۔ چودھری نوں جدوں ایس گل داہتہ لگدا اے تے خوش ہو کے گاؤنوں سینے نال لا لیندا اے۔

سوال 7: ڈرامہ ”ٹاہلی تھلے“ دے دو کرداراں دے ناں دسو:

جواب: ڈرامہ ”ٹاہلی تھلے“ دے مرکزی کردار تے غلام محمد عرف گاگوا اے تے دو جا کردار بھٹو اے اک سادہ لوح نوجوان۔

سوال 8: ٹاہلی تھلے ڈرامے وچ کیہ پیغام دتا گیا اے؟

جواب: اشفاق احمد دے ڈرامے ”ٹاہلی تھلے“ دا پیغام یا اخلاقی سبق اے دے کہ جدوں وی ملک و قوم اُتے اکھا ویلا بنیا اے تے ساریاں لوکاں دے نال نال اودہ لوک جہاں نوں معاشرے وچ چمکائیں کھیا جاندا اے قربانی دین وچ کسے توں کچھ نہیں رہندے۔

سوال 9: خوش محمد فوجی نے یونٹ وچوں پنڈ خط لکھ کے کیہڑا کیہڑا کم کرن لئی آکھیا۔

جواب: خوش محمد نے خط وچ لکھیا کہ میں اپنی یونٹ پہنچ گیا داں سانوں فرنٹ تے جان دا آرڈر مل گیا اے۔ بے دی قبر تے جا کے پھل پانا تے میرا سلام کہنا۔ اماں رہیاں کوکھ کے میرے کوئی کسے چھتاں لنبا رکھنا۔ بوئے کون ڈنگ پانی دیتے رہنا۔ جون سا کالا جندرا میں تم کو دے آیا تھا وہ میرے کوٹھے کو مار دینا پرانا جندرا لالہ کے بابے کھیرے کو دے دینا۔

سوال 10: گاگو پنڈ والیاں کولوں کیہڑی گلے منہ لکائی پھر داسی؟

جواب: گاگو بغیر دسیاں پچھیاں تن دن پنڈوں باہر رہیا سی ایس پاروں اودہ کچھ بھیڑا پیا سی۔

سوال 11: ڈرامہ ”ٹاہلی تھلے“ وچ گاگو نے وطن لئی کیہ قربانی دتی؟

جواب: ویڈیو اناؤسر نے ریڈیو اُتے پاکستانی فوجی جواناں واسطے خون دی اپیل کیتی تے گاگو اپیل سن دیاں ای اوہناں پیراں تے ای شہر خون دین چلا گیا تے خون دی بوتل دے کے پنڈ پرتیا۔

سوال 12: خوش محمد فوجی نے اپنی جھنڈی وچ پنڈ والیاں نوں کیہ نصیحت کیتی؟

جواب: پنڈ والیاں نوں کوئی فکر نہیں ہونا چاہیدا ہر آدی نوں اپنے اپنے کم لگے رہنا چاہیدا اے ایہ دی جہاد اے۔ جو جو آدی جیہڑے جیہڑے کار تے لگا ہویا اے اودے وچ دودھ چڑھ کے کم کرنا فرنٹ تے لڑن برابر اے۔

سوال 13: ڈرامہ ٹاہلی تھلے دے چار کرداراں دا ناں لکھو۔

جواب: (i) گاگو (ii) چودھری (iii) بھٹو (iv) نمبردار

سوال 14: ٹاہلی تھلے دا کردار گاگو شہر کیہ کرن گیا سی؟

جواب: اپنے ملک دی فوج لئی خون دی بوتل دین گیا سی۔

سوال 15: چودھری بھٹو نوں کیہڑا کم کہہ کے جاندا اے؟

جواب: پنڈ دا چودھری بھٹو نوں کھتیاں تے بسکلاں دے ڈبے دیندا اے تے اوہناں دیاں پونلیاں بنان دا کہہ جاندا اے کیوں جے لام تے بھیجیاں نیں۔

سوال 16: ڈرامہ ”ٹاہلی تھلے“ وچ اک فنی جھول اے بیان کرد۔

جواب: ایس ڈرامے دے آخری سین ویلے گاگو دی بانہہ تے پٹی بدمی دکھائی گئی اے جد کہ حقیقی زندگی وچ انج نہیں ہوندا۔ خون دتا جاوے یا لٹا جاوے کوئی رزم نہیں بن داسمولى تکلیف مہنتی مک چاندی اے دودناں تک پٹی بدھے رہین داسوال ای پیدا نہیں ہوندا۔

سوال 17: ڈرامہ ”ٹاہلی تھلے“ دے مصنف اشفاق احمد دے دو جے مجموعے دا ناں کیہ اے؟

جواب: اشفاق احمد دے دو جے مجموعے دا ناں اے اچے برن لاہور دے۔

سوال 18: ٹاہلی تھلے ڈرامے دے کردار بھٹو دا اصل تے پورا ناں کیہ سی؟

جواب: بھٹو دا اصلی تے پورا ناں فتح الدین بھٹو گجٹ سی۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 19: خوشی محمد نوجی نے خط وچ گید بن کے واپس آؤن والکھیا؟
جواب: خوشی محمد نے غازی بن کے تے تنھے لے کے واپس آن والکھیا سی۔
سوال 20: ٹاہلی تھلے دے مصنف اشفاق احمد کیہو دے سن تے ترخ نوں فوت ہوئے؟
جواب: اشفاق احمد 7 ستمبر 2004ء نوں اک گھٹ اسی ورھیاں دی عمر وچ رب نوں پیارے ہو گئے۔
☆☆☆☆

شاہ عبداللطیف بھٹائی

بشیر حسین ناظم

مشکل لفظاں دے معنے:

مڈھ: شروع۔ پریا: بلایا۔ اکھڑواں: نمایاں۔ مفسر: تشریح کرنے والا۔ عارفانہ مضمون: ادب مضمون جیہدے وچ انسان دے رب نال تعلق تے انسان دی باطنی پاکیزگی بارے گھاں ہون۔ جو بن وچ: پورے عروج اُتے۔ گردودھ: حد۔ معرفت: رب دی تے اپنی پہچان۔ گیان: معرفت۔ سیس: سر۔ نیسی: بلندی۔ جماندرو: پیدائشی طور تے۔ فصاحت: ادب علم جیہدہ اصاف تھری تے سدھ پدھری زبان لکھن دا دل و سدا اے۔ بلاغت: ادب علم جیہدہ اکلام نوں معنیوں دلوں ڈونگھا بنان دا طریقہ سدا اے۔ سلاستادگی: ذہن دا زور لایاں بغیر کوئی عبارت سمجھ آ جائے۔ جدت: کوئی نویں گل کرنا یا پرانی نوں نویں ڈھنگ نال بیان کرنا۔ شگفتگی: کوئی عبارت پڑھن وچ مزہ دے جائے۔ لوک داستان: ادب کہانی جیہدہ تعلق ساڈے علاقے نال ہوندا اے۔ جویں سوئی مہیوال، ہیر رانجھا وغیرہ۔ بے ثبات: عارضی۔ ازلی: ہمیشہ توں قائم رہن والی۔ خمار: نیندر دانسہ۔ بادبان کھولنا: بحری جہاز دے ٹرن دی تیاری یعنی اگلے جہان ول جان لئی چنگے عملاں دی تیاری۔ نیس: ندی، سمندر۔ اس پار: اوس دوسرے جہان ول۔ کئی کشتی: یعنی انسان اپنے عملاں دلوں کمزور اے ایس لئی رب اگے عرض اے پئی ادب اخیر چنگا کر دے۔

مضمون دا خلاصہ: بشیر حسین ناظم نے ایہہ مضمون بڑی شستہ تے سلیس زبان وچ لکھیا اے۔ ادبناں نے عظیم سندھی شاعر حضرت شاہ عبداللطیف بھٹائی ہوراں دی زندگی دے حالات، ادبناں دے اخلاق تے تعلیمات نوں بڑی جامعیت نال ایس مختصر جیسے مضمون وچ بیان کر دتا اے۔

حضرت شاہ عبداللطیف بھٹائی 1690ء وچ پیدا ہوئے۔ اوس ویلے پنجاب وچ ڈاڈی بداسنی پھیلی ہوئی سی۔ اوس سے لوک پریشان سن۔ بلھے شاہ تے وارث شاہ نے لوکاں نوں امن سکون حاصل کرن دا راہ دکھایا۔ حضرت بھٹائی مناری دے نیزے اک پنڈ ہالا حویلی وچ پیدا ہوئے۔ والد بڑے نیک بزرگ سن۔ سید خاندان دے سن تے صوفی عبدالکریم دی اولاد وچوں سن۔ حضرت بھٹائی پہلاں پہل تربیت اپنے والد توں حاصل کیتی۔ ادبناں نے دل وچ ربی پیار دی جوت جگا دتی۔ آپ نے جوانی وچ لے لے سفر کیے فیر پرت کے آئے تے ہالا دے نیزے کمر حالہ دے کنڈھے تے واقع اک ٹیلے اتے رہائش اختیار کر لئی۔ سندھی بولی وچ ٹیلے نوں بھٹ آکھ دے نیس لئی آپ بھٹائی اکھوائے۔ اتھے آیاں تھوڑا چرای ہو یا سی کہ آپ دے والد فوت ہو گئے۔

حضرت عبداللطیف بھٹائی اک باکمال شاعر تے صوفی درویش سن۔ آپ انساناں نال پیار کر دے سن۔ آپ انسان نوں نیک کماں ول بلاندے سن تاں جے ایہہ دنیا دی سور جائے تے آخرت وچ وی کامیاب مل جائے۔ آپ خود باعمل انسان سن۔ آپ جو کجھ تلقین کر دے ادب دے اتے پہلاں آپ عمل کر دے سن۔ آپ نے اپنے کلام وچ ایہہ ہیتاں دیساں نیس کہ بندہ اپنے رب نال تعلق کیوں جوڑ سکدا اے تے اپنے اندر دیاں میلاں کچیاں نوں کیوں صاف کر سکدا اے۔ چنانچہ آپ دا کلام بڑی تاثیر والا اے۔ آپ دی ساری شاعری رب دے عشق وچ ڈبی ہوئی

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اے۔ آپ نے فرمایا میں روز ازل میں جیڑے ربی جلوے دیکھے سن اودہ ای میرے اندر موجود نہیں تے میرے کولوں شعر اکھواندے نیں۔
آپ فرماندے نیں کہ انسان اپنے رب دے نیڑے صرف ایسے طرح ای ہوسکد اے کہ اودہ اپنے اندروں حسد، بغض تے خود غرضی
نوں کڈھ دیوے۔ ایس طرح کرن نال طبیعت وچ سکون آجائے گا۔ آپ نے فکر دی بلندی نال اپنی سندھی شاعری نوں بے مثال بنالیا۔ آپ
فرماندے لوکو میرے کلام نوں جھمن دی کوشش کرو۔ آپ دا کلام فصاحت، بلاغت، سادگی تے سلاست دا نمونہ اے۔ آپ نوں موسیقی نال شروع توں
دلچسپی۔ ایس لئی آپ دے کلام وچ وی موسیقیت دی خوبی ڈھیر پائی جاندی اے۔ آپ دی شاعری دا مجموعہ ”شاہ جور سالو“ دے ناں نال مشہور
اے۔ ایہہ کلام اکتی سراں تے راگنیاں دے مطابق اے۔

آپ نے اپنی شاعری دے ذریعے لوکاں نوں بھلی زندگی گزارن دی راہ دکھائی۔ قمر فقیر تے فقیر عنایت اللہ چوڑھو آپ دے خاص مرید
سن۔ آپ نے 1752ء وچ وفات پائی۔ کلمہ پڑا خاندان دے حاکم غلام شاہ نے آپ دی قبر اتے شاندار مزار تعمیر کرایا۔ وفات دے ویلے آپ دی عمر
اک سو چوداں ورہے سی۔ آپ دا کلام کئی زبانیاں وچ ترجمہ ہو چکیا اے۔ آپ نے بار بار انسان نوں ایہو تلقین فرمائی اے کہ دنیا دی دلچسپیاں دلوں
توجہ ہٹا کے آخرت دی ہمیشہ رہن والی زندگی دی فکر کیتی جائے۔ ایہدے وچ ای کامیابی اے۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1: (فیصل آباد بورڈ 2015ء)

”ستارھویں صدی عیسوی دے اخیر تے اٹھارھویں صدی عیسوی دے مڈھ وچ پنجاب دی دھرتی سیاسی طور تے
بدامنی تے انتشار دا شکاری۔ لوک دہنی سکون تے دلی اطمینان لہندے سن۔ اوس سے سید وارث شاہ تے سید بلھے شاہ
ورگے وڈے شاعراں نے لوکاں نوں آپوں وچ پیار محبت نال بھرا بھرا بن کے رہن دا درس دتا تے رب دی عبادت دل
پریریا۔ تاں جے اوہناں نوں دہنی سکون تے دلی اطمینان حاصل ہووے۔“ (ص: 23)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا بشیر حسین ناظم دے مضمون ”شاہ عبداللطیف بھٹائی“ وچوں لیا گیا اے۔

اگا پنچما: تشریح لئی دتی گئی عبارت توں مضمون شروع ہوندا اے۔ ایہدے وچ اوس دور دے حالات اتے چائن پایا گیا اے جدوں حضرت شاہ
عبداللطیف بھٹائی نے جنم لیا سی۔

تشریح: مصنف نے دیا اے کہ ستارھویں صدی دے اخیر تے اٹھارھویں صدی دے شروع دے دور وچ پنجاب دے سیاسی، سماجی، اخلاقی تے
مذہبی حالات بڑے خراب سن۔ ہر پاسے لٹ مار ہو رہی سی۔ نفسا نفسی دا عالم سی۔ نہ کوئی حکومت سی تے نہ قانون دا احترام ای رہیا سی۔ معاشی لحاظ
نال وی لوک بھکھ ننگ دا شکار سن۔ چنانچہ دلی بے اطمینانی دودھ چکی سی۔ لوک امن، محبت تے دلی اطمینان لہندے پھر دے سن۔ اوسے دور وچ بلھے
شاہ تے وارث شاہ ورگے اچ پھر دے شاعراں تے صوفیاں نے گھبراہٹی ہوئی مخلوق نوں اطمینان تے سکون حاصل کرن دا رستہ دیا۔ لوکاں نوں
مذہبی تے فرقہ وارانہ تعصبات توں اتانہ ہو سکے تے بھرا بھرا بن کے رہن دا درس دتا۔ اوہناں نے خدا دلوں غافل مخلوق نوں رب دی عبادت دل
بلایا۔ رب دی یاد ای لوکاں نوں اطمینان تے سکون دی دولت دے سکدی سی۔ ایہو چیز اوہناں دیاں سوچاں دے انتشار نوں مکاسکدی سی۔

پیرا نمبر 2: (فیصل آباد بورڈ 2014ء)

”آپ فرماؤندے نیں پئی تخلیق توں پہلاں میں کھلیاں ہواواں تے خلاواں وچ ازلی حسن نوں اپنی پوری چمک
دک تے جو بن وچ دیکھیا سی بن اودہ جلوہ ہر ویلے میریاں اکھاں سامنے موجود رہندا اے تے میں اوس جلوے دے لطف
وچ ڈیبا رہندا ہاں۔ لطف تے سرشاری دی ایہہ کیفیت میتھوں شعر اکھواندی اے۔“ (ص: 24)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا بشیر حسین ناظم دے مضمون ”شاہ عبداللطیف بھٹائی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھر پنچم: مصنف نے دیا اے کہ حضرت بھٹائی نے منتشر تے خراب حال لوکاں نوں نیکی دل بلایا۔ اوہناں نوں دلی اطمینان دا راہ دیا۔ آپ نوں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اپنے والدوں ربی معرفت حاصل کرن داشوق ملیا سی۔ آپ بیک وقت اچھے شاعر تے مفکر وی سن۔ آپ اک باعل صوفی سن آپ دی شاعری وچ ربی پیار کٹ کے بھریا ہوا اے۔

تشریح: تشریح لئی دتی گئی عبارت وچ مصنف نے روز ازل نوں موضوع بنایا اے۔ ایس نوں یوم الست دی آکھیا جاند اے۔ ویسا جاند اے کہ انسان نوں دنیا وچ بھیجن توں پہلاں تمام انسانی روحاں نوں اکٹھا کیتا گیا سی۔ او تھے ہر پاسے ربی نور دے جلوے موجود سن۔ روحاں اوں ماحول دی پاکیزگی وچ ڈبیاں ہوئیاں سن۔ روحاں کولوں پچھیا گیا دنیا وچ جا کے کسی کبھدی عبادت کرو گے۔ سب نے رب دی عبادت دا اقرار کیتا سی۔ پر دنیا وچ آ کے انسان اوں اقرار نوں بھلا دیندا اے۔ صوفی لوک آکھدے نیں کہ اگر بندہ اپنے دل نوں لالچ، خود غرضی، حسد، بغض درگیاں الاٹھاں توں صاف کر لوے تے او ربی نور دے جلوے دل وچ آؤن گے جینہاں دا دیدار روز ازل نوں ہو یا سی۔ ایس عبارت وچ دی حضرت بھائی ایہوای گل فرما رہے نیں کہ جدوں اپنے میں روح دی شکل وچ سناں تے مینوں رب دی قربت حاصل سی۔ میں ربی نور دے جلوے دیکھے سن۔ اوہ اسی منظر ہر ویلے میریاں اکھاں دے سامنے رہندا اے تے ایسے احساس نال سرشار ہونا واں تے شعر آکھناں دا یعنی ایہو کیفیت شعری تخلیق دا سبب بن جاندی اے۔

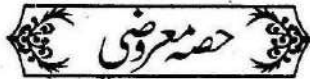
پیرا نمبر 3:

”آپ دے کلام وچ مشرقی شاعری دیاں سبھی خوبیاں، فصاحت، بلاغت، سلاست تے جدت مکمل درجے تیک موجود نیں۔ آپ دے شعراں وچ سادگی، روانی تے شگفتگی ٹٹ ٹٹ کے بھری ہوئی اے۔ ایہو وجہ اے کہ ایہاں پڑ گزر جان دے باوجود آپ دی شاعری آج وی اوئی ای ہرمن پیاری تے من کھجیو اے جی آپ دی حیاتی وچ سی۔“
(ص: 25)

متن دا حوالہ: ایہ پیرا بیر حسین ناظم دے مضمون ”شاہ عبداللطیف بھٹائی“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ: مصنف نے ایس مضمون وچ عظیم سندھی شاعر حضرت شاہ عبداللطیف بھٹائی دی حیاتی، کلام تے تعلیمات اتے چائن پایا اے۔ آپ ہالہ حویلی وچ 1790ء وچ پیدا ہوئے۔ آپ نوں اپنے والد کولوں رب نال عشق کرن دا جذبہ ملیا۔ آپ نے اپنے کلام دے ذریعے لوکاں نوں رب دل بلایا۔ اپنے آپ دی اخلاقی اصلاح ول توجہ دوائی۔ آپ اک باعل صوفی سن۔ آپ دے کلام وچ دلاں وچ اتر جان والی تاثیر پائی جاندی اے۔

تشریح: ایس پیرا گراف وچ لکھاری نے حضرت بھٹائی دی شاعری دیاں نمایاں خوبیاں اتے چائن پایا اے۔ آپ دے کلام وچ اوہ ساریاں خوبیاں موجود نیں جیہو یاں عام طور تے مشرق دے وڈے شاعر اں وچ پائیاں جاندیاں نیں مثلاً آپ دے کلام وچ زبان دی صفائی وی ہے تے معنیاں ولوں ڈوبنگائی وی پائی جاندی اے۔ کلام نوں سمجھن وچ کوئی وقت نہیں آؤندی۔ نویں پن دا احساس وی ہوندا اے۔ بیان دا انداز سگواں سادہ تے رواں اے۔ آپ دی شاعری پڑھدیاں طبیعت نوں خوشی ملدی اے۔ ایہناں خوبیاں دی وجہ توں آپ دا کلام آج وی او سے دلچسپی تے محبت نال پڑھیا جاند اے۔ آپ دی شاعری دلاں وچ گھر بنان تے دلاں نوں بدل دین والی اے۔

1- تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جواب دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

1- بیر حسین ناظم کدوں پیدا ہوئے؟

(الف) 0 2 اکتوبر (ب) 30 اکتوبر 1940ء (ج) 10 اکتوبر 1945ء (د) اکتوبر 1943ء

✓ 1932ء

2- بیر حسین ناظم کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟

(الف) سیالکوٹ (ب) مظفر آباد (ج) گوجرانوالہ ✓ (د) لاہور

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 3- بشیر حسین ناظم دے والدہ کی کیا سی؟
(الف) کلیم اللہ (ب) خوشی محمد (ج) غلام عباس (د) غلام حسین ✓
- 4- بشیر حسین ناظم دی کیہ ذات سی؟
(الف) راجپوت ✓ (ب) قریشی (ج) اعرمان (د) جٹ
- 5- بشیر حسین ناظم نے ایم۔ اے فارسی کدوں کیہا؟
(الف) 1969ء ✓ (ب) 1970ء (ج) 1906ء (د) 1978ء
- 6- شاہ عبداللطیف بھٹائی مضمون کس نے لکھیا؟
(الف) ڈاکٹر مہر عبدالحق (ب) ڈاکٹر محمد باقر (ج) اشفاق احمد (د) بشیر حسین ناظم ✓
- 7- شاہ عبداللطیف بھٹائی کتھے پیدا ہوئے؟
(الف) شیخوپورے (ب) کراچی (ج) شکارپور (د) ہالاحویلی ✓
- 8- شاہ عبداللطیف کس زبان دے شاعر سن؟
(الف) اُردو (ب) پنجابی (ج) سندھی ✓ (د) بلوچی
- 9- شاہ عبداللطیف نے مدھی تعلیم کتھوں حاصل کیتی؟
(الف) مسجد چوں (ب) اپنی ماں کولوں (ج) اپنے دادا کولوں (د) اپنے والد کولوں ✓
- 10- شاہ عبداللطیف دے کلام دے مجموعے دا ناں دسو:
(الف) شاہجو بیت (ب) شاہ جو کلام (ج) شاہ جو رسالو ✓ (د) شاہ جو کتاب
- 11- شاہ عبداللطیف بھٹائی دا وصال کدوں ہو یا؟
(الف) 1747ء (ب) 1752ء ✓ (ج) 1762ء (د) 1732ء
- 12- شاہ جو رسالو دی ونڈ کنے سراں دج اے؟
(الف) بائی (ب) بقی (ج) آکھی ✓ (د) آکالی
- 13- شاہ عبداللطیف بھٹائی دا وسیب کیہڑے صوبے دا اے؟
(الف) بلوچستان (ب) پنجاب (ج) خیبر پختونخواہ (د) سندھ ✓
- 14- شاہ عبداللطیف بھٹائی دے خاص سریداں وچوں مشہور شاعر کیہڑے سن؟
(الف) نمر فقیر تے عنایت (ب) بچل سرمست تے علی (ج) جلال دین تے عزیز (د) محمد یونس تے ابن اللہ چوڑھو ✓
- 15- شاہ عبداللطیف بھٹائی دی بوہتی شاعری کیہڑی زبان دج اے؟
(الف) پنجابی (ب) سندھی ✓ (ج) ہندی (د) بلوچی
- 16- سندھی بولی دج "بھٹ" دا کی مطلب اے؟
(الف) دریا (ب) پہاڑ (ج) ریت دا ٹیلہ ✓ (د) صحرا
- 17- شاہ عبداللطیف نوں بہت زیادہ شوق سی:
(الف) عبادت دا (ب) وعظ دا (ج) سفر دا ✓ (د) پڑھن دا
- 18- شاہ عبداللطیف دا مجموعہ کلام "شاہ جو رسالو" آپ دی وفات توں کنے درھے مگروں چھاپے چڑھیا؟
(الف) اک سو چوداں (ب) اک سو دس درھے (ج) سو درھے بعد (د) اک سو درھے بعد

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 19- شاہ عبداللطیف نے شاعری دافن کولوں سکھایا؟
(الف) والد کولوں (ب) استاد کولوں (ج) کے دڑھے شاعر (د) کیسے کولوں دی کولوں ✓
- 20- آپ دے کلام دی وڈی خوبی کیہو اے؟
(الف) موسیقیت ✓ (ب) مجازی عشق (ج) المیہ (د) طریبہ
- 21- شاہ عبداللطیف بھٹائی دے ویلے دے شاعر کیہو اے نیس؟
(الف) سلطان باہو (ب) بابا فرید (ج) شاہ حسین (د) وارث شاہ ✓
- 22- شاہ عبداللطیف سادات دے کیہو اے خاندان نال تلک رکھدے سن؟
(الف) معلوی سید ✓ (ب) نقوی سید (ج) بخاری سید (د) جعفری سید
- 23- شاہ عبداللطیف بھٹائی دے والد داناں کی سی؟
(الف) شاہ مراد (ب) شاہ حبیب ✓ (ج) محی شاہ محمد درویش (د) سید گل شیر شاہ
- 24- شاہ عبداللطیف دا وصال کیہو اے سن وچ ہو یا؟
(الف) 1750ء (ب) 1752ء ✓ (ج) 1754ء (د) 1755ء
- 25- آپ دا مزار کیہو اے حاکم نے بنایا؟
(الف) محبت شاہ نے (ب) سکندر شاہ نے (ج) کلہوڑا خاندان (د) جیوں شاہ نے دے قلام شاہ نے ✓
- 26- تھلے دتے مئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
سوال 1: بشیر حسین ناظم نے کسہاں دے کہیں اتے اپنی تعلیم جاری رکھی؟
جواب: بشیر ناظم نے مولانا محمد لطیف زار نوشاہی، مولانا بشیر احمد قریشی تے مولانا محمد دین کلیم دی ہلاشیری تے تعلیم نوں اگے جاری رکھیا۔
- سوال 2: بشیر حسین دیاں لکھتاں کیہو یاں کیہو یاں نیس؟
جواب: آپ دیاں لکھتاں وچ ”اولیائے مہمان“ ”حکایات سنج بخش“ تے ”ابدی آوازاں“ نیس۔ ”شاہ عبداللطیف بھٹائی“ اوہناں دا اک مضمون اے۔
- سوال 3: بشیر حسین ناظم دا خاص مشغلہ کیہو اے؟
جواب: صوفیاء کرام دے احوال تے آثار دا مطالعہ اوہناں دا محبوب مشغلہ اے۔
- سوال 4: بشیر حسین دی تعلیم ہارے دسو۔
جواب: بشیر ہوریاں نے 1953ء وچ میٹرک کیتا فیضی فاضل بی۔ اے تے ایل ایل بی کیتا۔ فیر ایم اے فارسی تے ایم اے پنجابی کیتا سی۔
- سوال 5: بشیر حسین ناظم کیہو یاں زبانیں وچ شاعری کردے سن؟
جواب: بشیر حسین ناظم اردو تے پنجابی وچ شاعری کردے نیس۔
- سوال 6: شاہ عبداللطیف بھٹائی دے ویلے دے پنجابی شاعر کیہو اے نیس؟
جواب: آپ دے ویلے دے پنجابی شاعراں وچوں سید وارث شاہ تے بابا بلے شاہ ورگے دڑے شاعر نیس۔
- سوال 7: شاہ عبداللطیف ہوریاں کتھوں کتھوں دے پنڈے کیتے؟
جواب: شاہ عبداللطیف ہوریاں نوں سفر کرنا دا بوہت شوق سی آپ سندھ دی اک ٹکڑی دو جی ٹکڑی تے کابل، قندھار تیک سفر کردے لمیرے جے مگرداں اپنے پنڈ پر تے۔
- سوال 8: شاہ عبداللطیف ہوریاں بھٹائی کیوں آکھیا جاند اے؟
جواب: آپ نے وطن پرست کے کرار جالا دے ساحل دے اک ٹیلے اتے دسوں اختیار کر لئی۔ سندھی بولی وچ ٹیلے نوں بھٹ آکھدے نیس آپ دی نسبت پاروں اوٹھلا بھٹ شاہ دے ناں نال مشہور ہو گیا۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 9: شاہ عبداللطیف بھٹائی دے مجموعہ کلام داناں کیا اے؟
جواب: شاہ صاحب دے مجموعہ کلام داناں ”شاہ جور سالو“ اے۔
- سوال 10: عبداللطیف بھٹائی نماز تے روزے بارے کیا آکھدے نیں؟
جواب: روزے تے نمازاں دی سوہنا کم اے سچ رب دی عبادت اے۔ پر اوہدا لطف ای کجھ ہور اے جدوں دل دی اکھ نال رب دا دیدار کیتا جاندا اے۔
- سوال 11: شاہ عبداللطیف داترجمہ کلام کبھڑی کبھڑی بولی وچ کیتا گیا اے؟
جواب: آپ دے کلام داترجمہ دنیا دیاں مختلف زبانوں وچ ہو چکیا اے۔
- سوال 12: شاہ صاحب دی شاعری دی تعلیم کیا اے؟
جواب: آپ انساناں نوں دنیا دیاں رنگینیاں توں موہنہ موڑ کے موت توں بعد سدا دی حیاتی وچ کامیابی حاصل کرن لئی آخرت دی فکر دل پریردے نیں۔
- سوال 13: شاہ عبداللطیف بھٹائی دے کلام دیاں دو خوبیاں لکھو۔
جواب: پہلی وڈی خوبی اے دے پئی شاہ صاحب ہوراں شاعری دافن کے مرشد یا استاد کولوں نہیں سکھیا سگوں آپ ”نوں ایہیہ صفت اللہ تعالیٰ ولوں عطا ہوئی۔ شاہ لطیف ہوراں اپنی شاعری بارے آپوں آکھیا اے۔ ”لوکو! میرے کلام نوں نرا شعر یا تفریح داسمان نہ جانو“ سگوں ایہیہ او آیتاں میں جیہڑیاں انسان دے دل نوں اصل بلی یعنی سچے رب دل لے جان دیاں نیں۔ دوسری خوبی آپ دے کلام دی اے ”موسیقی“ آپ موسیقی دے ماہر سن آپ نے موسیقی نال بھرے کافے ”گوندیاں ردیفان تے چوں ویں لفظ ورت کے کلام وچ موسیقی پیدا کیتی۔
- سوال 14: شاہ عبداللطیف ہوراں دل نوں بت کدہ کہندیاں اوس بارے کیا اشارے دتے؟
جواب: آپ نے فرمایا جی جس دل وچ لالچ، خود غرضی، دشمنی تے کروہ ہووے اول بت کدہ اے۔
- سوال 15: عبداللطیف بھٹائی ہوراں دی شاعری دیاں خاص صفتاں کیا نیں تے اوہدے سدا بہار ہون دی کیہ وجہ اے؟
جواب: شاہ ہوراں دی سندھی زبان دی شاعری بوہت ای اعلیٰ پائے دی اے جدے وچ مشرق دیاں ساریاں خوبیاں فصاحت تے بلاغت دے نال نال سادگی، مقصدیت، روانی تے عارفانہ طرز بیان بھر پور انداز وچ موجود نیں تے اوہدے پڑھن نال لوکاں دی دے دلاں نوں ایٹی کوتا شیر عطا ہوندی اے کہ قلوب منور ہوندے ہوئے محسوس ہوندے نیں۔
- سوال 16: شاہ عبداللطیف بھٹائی دے کلام دی عوام وچ مقبولیت بارے تہیں کیا جان دے او۔
جواب: آپ دے کلام دی عوامی مقبولیت استحقاق ثابت ہوندی اے سچ ہر میاں عرس تے تقریبات وچ شاہ عبداللطیف دا کلام بڑے شوق نال پڑھیا تے سنیا جاندا اے۔ سندھ دے بہت سارے موسیقاراں تے گلوکاراں نے آپ دا کلام گاکے دنیا وچ ناں کمایا۔
- سوال 17: شاہ صاحب دے شعری مجموعے وچ موسیقیت دی ڈوگی وڈ کیہ اے؟
جواب: شاہ عبداللطیف سید ہوراں دے شعری مجموعے ”شاہ جور سالو“ دی وڈ 31 سراں یا راگنیاں وچ کہیتی گئی اے تے زیادہ تر سراں دے ناں سندھی لوک موسیقی یاں لوک داستاناں دے ناداں دی مناسبت نال رکھے گئے نیں۔
- سوال 18: شاہ عبداللطیف نے اپنے مریدان نوں تعلیم و تربیت نال کج دے انسان بنا دتا؟
جواب: شاہ صاحب نے اپنے مریدین دی ایس طرحاں تربیت کیتی کہ اوہ اوس زمانے دے قابل ترین لوگ منے گئے۔ تے اہدے نال نال اور سندھی بولی دے مشہور شاعر بن گئے۔ اوہناں وچوں تہر فقیر تے عنایت اللہ چوڑھو قابل ذکر نیں۔
- سوال 19: شاہ عبداللطیف دی شاعری وچ کنہاں کنہاں لوک داستاناں دا ذکر مل دا اے؟
جواب: شاہ عبداللطیف دی شاعری وچ سوئی مہینوال، موہل راٹو، سورتھ، عمر ماروی تے لیلا جیسے وغیرہ جیاناں داستاناں دا ذکر مل دا اے۔
- سوال 20: شاہ عبداللطیف بھٹائی دا وصال کدوں ہو یا تے آپ دا مزار کنے بنوایا؟
جواب: شاہ صاحب 1752ء وچ دنیا توں پردہ کر گئے تے انہاں دا مزار شریف کلہوڑا خاندان دے حاکم غلام شاہ نے بڑا ای شاندار تے سوہنا کر کے بنوایا۔

☆☆☆☆

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

کھوپڑیاں تے آہلے

منشایاد

مشکل لفظاں دے معنے:

کھنڈنا: کھلنا۔ کوئل: دیر۔ بندھ: فاصلہ۔ پنڈا کھونا کرنا: منزل توں دور نکل جانا۔ کچا پلا ہونا: اک فیصلے تک نہ پہنچا ہونا۔ کھر اکڈھنا: نشان پتہ لیھنا۔ ثقافت: زندگی گزارن دے طر طریقے۔ ترنڈیا: دھڑا، ختم کردتا۔ ہت مٹھرا ہو گیا سی: طاقت مل گئی سی۔ اکھاں پاٹ جانیاں: حیرانی وچ پے جاندا۔ کھمبہ جانا: خوفزدہ ہو جانا۔ جُشہ: جسم۔ چھبلی: پھن۔ جُوہ: تھان جگہ۔ کھر اپنا: بچھا کرنا۔ بھجریاں: تازہ۔

مضمون دا خلاصہ: (لیعل آباد بورڈ 2012ء، گورنوالہ بورڈ 2016ء، سرگودھا بورڈ 2016ء)۔ منشایاد اردو تے پنجابی دے اک جانے پہچانے لکھاری نیں۔ اوہناں دے افسانیاں دی نویکلی گل انسانی نفسیات دی سچی تصویر کاری ہوندی اے۔ ایس کہانی وچ دی اوہناں نے جتھے آل دوالے کھلے سہیریماں دی نقشہ کشی کیتی اے اوہناں بندے دے اندر دے خفاں نوں مختلف امیجز (Images) دے ذریعے کامیابی نال اگھڑایا اے۔ کہانی خوف دے احساس نوں ابھاردی ہوئی جس ویلے عروج (Climax) اتے پہنچی اے تے ختم ہو جاندی اے۔ پرجس فقرے آتے مکدی اے اوہ برا حیران کردین والا ہوند اے۔

”کھوپڑیاں تے آہلے“ دی کہانی اک کردار دے آل دوالے گھمدی اے۔ ایہہ اک استاد اے جینے پنڈاں وچ جا کے بالغاں نوں تعلیم دین لئی محکمہ تعلیم اگے ہامی بھری سی۔ حالانکہ عام طور تے شہری زندگی دے عادی لوک پنڈاں وچ جا کے کم کرن توں کتر اندے نیں۔ پراوہ دے دل وچ تعلیم عام کرن دا جذبہ سی۔ اوہناں یاراں بیلیاں سمجھایا دی پراوہ ہٹ دا لکاسی۔ اوہ جس تھان بس توں اتریا سی اوہناں اوہدی منزل ولیر پور اٹھ میل سی۔ اتھے اک سویار ہوئیں میل دا پتھر گڈیا ہو یا سی تے ایہہ ٹانگیاں دا اڈہ سی پرہن اوہ تھے کوئی شے نظر نہیں سی آ رہی۔ نہ کوئی بندہ تے نہ کوئی سواری۔ اوہنے پنڈ دے سہر دار نوں اپنے آؤن بارے خط تے لکھیا سی پرہن انج جا پداسی جیوس کوئی آیا دی ہو دے گاتے اڈیک کے پرت گیا ہو دے گا۔ پر بس خراب ہون کر کے اوہ دیر نال اوہ تھے پہنچیا سی۔ ہن ہر پاسے گوہڑا نہیر اپے گیا ہو یا سی۔ اوہناں اٹھ میل دا پنڈ اپیل کرنا پنا سی۔ لے جان دا دی ڈر ہے سی۔ ٹرانسپورٹ لا لیا۔ خبراں سن دیاں اوہناں شہری زندگی دیاں رونقناں یاد آ سکھیاں۔ سگی بلی یاد آ گئے جیہوے کسے ہوئے اتے مجلس لا کے بیٹھے تے گلاں باتاں وچ رُتھے ہون گے۔ اوہنے سہیرے وچ آل دوالے تکیا تے اوہناں رکھاں نال لکدے آہلے انسانی کھوپڑیاں جاپیاں۔ پراوہناں اپنے مشن دے خیال نال حوصلہ ہو گیا۔

سڑک دے دوہاں پاسے رکھ سن۔ منجی دیاں پیلیاں سن۔ منجی دی مخصوص خشو چارے پاسے کھلری ہوئی سی۔ اچانک اوہناں اپنے سامنے پھن کھلار کے تے کنڈل مار کے بیٹھا ہو یا سپ دی نظر آ گیا پرہیہ تے اوہ دے اندر دے ڈرنے سب دی شکل اختیار کر لئی سی۔ اوہ دے لول کنڈے کھلو گئے۔ اوہنے خوف توں پچھا پھڈاں لئی پچھے مڑ کے آواز دتی، ’میں تیرے کولوں نہیں ڈردا۔ اچانک اوہ دے کول اک گھوڑ سوار آ کھلوتا تے پھن لگا تیرے کول کیدا اے؟ اوہنے کچھیا ڈاکو اے۔ اوہنے دسیا کہ میرے کول تے اک گھڑی اے یاں اک ٹرانسپورٹ اے۔ اٹھنی کیس وچ کتاباں تے کپڑے نیں۔ اجنبی نے پچھیا، کیدے دل جانا ایس؟ ایس دسیا کہ اصل وچ میں تعلیم بالغاں دے سلسلے وچ آیا واں۔ اوہ نقاب پوش بندہ گھوڑے توں اتر آیا۔ ایہدے نال ای خوف دی اک شدید لہر نے اوہناں اپنی لپیٹ وچ لے لیا پر نقاب پوش نے اگے دھدھ کے اٹھنی کیس پھڑ دیاں آ کھیا، ’تسیں استاد او تے ساڈے ماں باپ دا درجہ رکھدے او۔ تسیں گھوڑے اتے سوار ہو جاؤ۔ یعنی اوہ بندہ اوہناں لین لئی بھیجیا گیا سی۔ ڈرن والی کوئی گل نہیں سی۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”فیر اوہنے سڑک دے کنڈھے دے رکھاں اتے لکدے ہوئے آہٹے دیکھے تے اوہنوں انج لگا جیویں ایہہ چڑیاں دے آہٹے نہیں بندیاں دیاں وڈیاں کھوپڑیاں لک رہیاں نیں۔ اوہنے اپنی کھوپڑی نوں ٹوہ کے دیکھیا، اوہ اوہدے نال ای سی۔ وڈیاں دے احساس نال اوہدی دھون اُچی ہو گئی تے فیر اک سویار ہوئی میل دی برجی دے آٹے دوالے کھلریا ہو یا ہیر اوکھ کے آپوں آپ نیویں ہو گئی۔“ (ص: 27)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا انشایا دھوراء دے افسانے ”کھوپڑیاں تے آہٹے“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ کچھڑ: انشایا دھوراء دا مرکزی کردار اک استاد اے جیہڑا پنڈاں دے ان پڑھ بالغاں نوں تعلیم دین لئی دلیر پور جاندا اے۔ بس توں جتھے اتریا اوہتے اوس دے کوئی سواری نہیں سی۔ ہر پاسے ہیرا پے چکیا سی۔ کوئی اوہنوں لین آیا دی ہووے گا پر اڈیک کے پرت گیا ہووے گا۔ اوہنوں کھیاں اٹھ میل دا پنڈھ پیدل طے کرنا اوکھا چاہیا۔ لے جان داوی ڈری پر اوہدے اندر اپنے مشن دا جذبہ سی۔

تشریح: مصنف نے اجاڑ تھاں دی رات دا منظر اٹھکھیا اے۔ اوہنے آل دوالے جھاتی پائی تے ہر پاسے گوہڑے ہیرے چھائے ہوئے سن۔ اوہدے اندر خوف دا احساس ودھنا شروع ہو گیا۔ اوہنے رکھاں دیاں شاخاں نال لکھن والے پرندیاں دے آہٹے دیکھے تے اوہ اوہنوں انسانی کھوپڑیاں وانگ دسن۔ انسانی کھوپڑی دیکھن والے اتے ڈر طاری کر دیندی اے۔ ایس لئی اوہنوں آہٹے انسانی کھوپڑیاں دس دیاں سن۔ ایسے احساس دی لہر تھلے اوہنے بے اختیار اپنا سر ٹوہ کے دیکھیا، جیہڑا اپنی تھاں موجود ای سی۔ فیر اوہنوں حوصلہ ہویا۔ اپنے آپ اتے اعتماد ہویا۔ اپنے مشن دی وڈیاں دا احساس ہویا تے اوہدے اندر اٹھن والے خوف مٹ گئے۔ پر اک وار فیر اوہدی نظر ہیریاں ول گئی تے اوہدے اندر خوف نال نیواں ہو گیا۔ اوہدے سامنے اک سویار ہوئی میل دی برجی سی۔ اصل وچ لکھاری نے انسانی نفسیات اُتے چائن پایا اے کہ کیویں بند اندروں ڈر دا شکار ہوندا اے تے باہر دیاں شیواں خوف زدہ کر دین والیاں شیواں بن جاندیاں نیں۔ حتیٰ کہ اگے چل کے اوہ اپنے سامنے پھنیر سپ وی دیکھدا اے حالانکہ اوہ اوہتے موجود ای نہیں ہوندا۔ بندہ اک ویلے بہادر بن دا اے پر فیر خوف دی لہر اوہنوں اپنے کلا دے وچ لے لیندی اے۔ بندہ ہر ویلے کے اک احساس تھلے نہیں رہندا۔

پیرا نمبر 2:

”اوہ نہیں چاہندا اسی شہر دے آرام آ سائش دا کوئی خیال اوہدراہ ڈکے یاں کے طرح دا خوف یاں دوسوہ اوہدے دل یاں دماغ وچ سمائے پر خوف کپڑیاں اتے جی ہوئی دھوڑ نہیں ہوندا کہ اوہنوں جھاڑ دتا جائے۔ خوف دا جالا تھہ نہیں آؤندا اپنی اوہنوں ولھیت کے اک پاسے سٹ دتا جائے۔ خوف تے ڈر بندے دے اندر اُگ دا اے تے فیر نیلی دھار دی طرح پورے خُٹے نوں جکڑ لیندا اے۔“ (ص: 28)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا انشایا دھوراء دے افسانے ”کھوپڑیاں تے آہٹے“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ کچھڑ: انشایا دی ایہہ کہانی نفسیاتی رنگ دی کہانی اے۔ ایہدے وچ دکھایا گیا اے کہ کیویں بندے دے اندر دا احساس باہر دے ماحول وچ وی اوہ کچھ بنالیندا اے جو اندروں محسوس کر رہیا ہوندا اے۔ ایہہ اک استاد دی کہانی اے جیہڑا پنڈاں وچ بالغاں نوں تعلیم دین دا جذبہ رکھدا اے۔ رات دا انھیرا پے چکیا سی جدوں اوہ دلیر پور جان والے رستے اتے اپڑیا سی۔ اوہتے کوئی سواری موجود نہیں سی۔ ہر پاسے دُور دور تک ہیرے دارانج قائم سی۔ اوہنوں چڑیاں دے آہٹے انسانی کھوپڑیاں وانگوں نظر آ رہے سن۔ لے جان دا خوف دی ہے سی۔

تشریح: اوہ ہر پاسے کھلریا ہو یا ہیرا تے دیکھ ای رہیا سی پر اوہنوں اپنے مشن دی وڈیاں دا احساس دی سی۔ انساناں نوں تعلیم دین دا مشن بہت وڈا مشن ہوندا اے۔ ایہہ تے اک پیغمبرانہ جیہا مشن ہوندا اے۔ اوہنے آپ ہائی بھری سی کہ میں پنڈاں وچ جا کے تعلیم دیواں گا ایس لئی اوہ نہیں سی

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

پسند کر دیا کہ شہراں دیاں آسائشاں تے سہولتاں دا خیال اوہدے مشن وچ رکاوٹ بن جائے۔ دوستاں نے ڈرایا دی ہے کہ پرادہ اپنے ارادے دا پکا رہیا۔ ایہناں سوچاں نال اوہنے خوف توں نجات پائی چاہی پر مصنف کہندا اے کہ خوف کڑیاں اُتے جی ہوئی دھوڑ نہیں ہوندا کہ اوہنوں کسی آرام نال جھاڑ دپو۔ ڈر خوف نوں جالے وانگ اک دم صاف نہیں کیئا جاسکدا۔ ایہہ احساس جس ویلے بندے دے دل وچ اتردا اے تے فیر سارے وجود نوں اچ کلاوے وچ لے لیندا اے جیویں نیلی دھار ہوئی ہوئی سارے دکھ نوں جھڑ لیندی اے۔ انسان فطرتاً ویکھیاں جگہاں ول جان توں گھبراند اے۔ ڈر محسوس کر دا اے۔ لکھاری نے بندے دے اندر دی واردات نوں بڑے سوہنے ڈھنگ نال الیک دتا اے۔

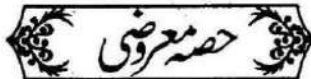
پیرا نمبر 3:

”اوہدی آواز دے نال ای اوہدے ذہن وچ کنڈل مار کے بیٹھا ہوا خوف کج لاہ کے ہنیرے دی کھڈ وچ لگ گیا تے اے اوہ خوشی خوف تے جھٹ دے جذبیاں دائرہ حکا دی نہیں سی پونجھ سکیا کہ اوہدا کھراپدا گھٹا اڈاند تے نسا اک گھوڑا اوہدے کول آ گیا۔“ (ص: 28)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا منشا یاد ہو راں دے افسانے ”کھوپڑیاں تے آہٹے“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ: اوہ اک استاد سی تے پنڈاں دے ان پڑھ بالغاں نوں تعلیم دین لئی دلیر پور جا رہیا سی۔ جس ویلے اوہ دلیر پور جان والے رستے اتے اتریا تے رات پے چکی سی۔ ہر پاسے گوہڑا ہیرا سی۔ سواری وی اوہتے کوئی نہیں سی۔ اوہدے دل وچ طرح طرح دے دوسے جاگ پئے۔ لٹے جان دا ڈر وی ہے سی۔ اوہنوں چڑیاں دے آہٹے وی انسانی کھوپڑیاں وانگ ای لگ رہی سن۔ پر اوہنوں اپنے مشن دی وڈیائی دا احساس وی سی۔ ایہہ احساس کسے ویلے خوف دے احساس نوں دبائیندا سی۔ اوہنے خوف توں چھٹکارا حاصل کرن لئی آواز دتی ”میں تیرے کولوں نہیں ڈردا۔“

تشریح: اوہ کلم کلا دلیر پور جان والے رستے اُتے ٹریا۔ اوہدا خوف اوہنوں بار بار ستا رہیا سی۔ جس ویلے اوہنے کچھ مڑ کے آواز ماری کہ میں نہیں ڈردا تے وقتی طور تے اوہدے اندر بیٹھا ہوا خوف دب گیا۔ اوہنوں اپنے مشن دی وڈیائی دا پورا پورا احساس سی۔ اوہنوں اپنی کامیابی اُتے یقین وی سی۔ اوہ اے ایہناں سوچاں وچاراں وچ ای ڈبیا ہوا سی کہ اچانک اک گھوڑا دھوڑ دھاندا ہوا اوہدے کول آ کے کھلو گیا۔ مصنف نے اک لحاظ نال ایہ دسنا چاہیا اے کہ بندے نے اگر کوئی وڈا مشن اختیار کیا ہووے تے اوہ مشن راہ دیاں ساریاں رکاوٹاں تے خفاں اتے غالب آ جاند اے۔

1- □ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جوابات دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

1- منشا یاد کس ضلع وچ پیدا ہوئے؟

(الف) لاہور (ب) سیالکوٹ (ج) گوجرانوالہ (د) شیخوپورہ ✓

2- منشا یاد دیاں پنجابی کہانیاں دا مجموعہ کس ناں نال چھپیا سی؟

(الف) وگدا پانی ✓ (ب) اک اوپری کڑی (ج) کوک (د) نانواں نانواں تارا

3- منشا یاد اسلام آباد دے کس ادارے وچ ملازم سن؟

(الف) محکمہ تعلیم (ب) سیکرٹریٹ (ج) سی ڈی اے ✓ (د) یونیورسٹی

4- منشا یاد دا اصل ناں کیا اے؟

(الف) محمد منشا ✓ (ب) محمد ابراہیم (ج) محمد کلیم شاد (د) محمد اکرام

5- منشا یاد کدوں پیدا ہوئے؟

(الف) 5 ستمبر 1937ء ✓ (ب) 3 ستمبر 1940ء (ج) 6 جنوری 1905ء (د) 4 ستمبر 1930ء

6- تعلیم بالغاں دے سلسلے وچ استاد کس پنڈ رہن گیا سی؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 7- (الف) نور پور (ب) شاہ پور (ج) حسن پور (د) دلیر پور ✓
 دلیر پور دا اڈا کنے میل پھرتے سی؟
- 8- (الف) 100 میل پھری (ب) 111 میل پھری ✓ (ج) 140 میل پھری (د) 200 میل پھری
 ماسٹر صاحب دلیر پور دی ریل کیوں اپڑے؟
- 9- (الف) بس خراب ہوگئی ✓ (ب) گھروں لیٹ ٹرن (ج) طبیعت خراب ہون (د) مجلس وچ بیٹھن
 پاروں پاروں پاروں
 درخت تے لچکدے آٹھنے ماسٹر جی ہور ان نوں کنج لگے؟
- 10- (الف) پھلاں ورگے (ب) ڈراؤنے (ج) کھوپڑیاں ورگے ✓ (د) سبزی ورگے
 ماسٹر جی دلیر پور کیوں جارہے سن؟
- 11- (الف) سیر کرن لئی (ب) تعلیم ہالفاں لئی ✓ (ج) زمینداری لئی (د) ہالاں نوں پڑھان
 دلیر پور کئی سڑک توں کنے میل دور سی؟
- 12- (الف) 4 میل (ب) 8 میل ✓ (ج) 12 میل (د) 16 میل
 دلیر پور جان والے مسافر نے دلیر پور دے نمبر دار نوں کیہ لکھیا سی؟
- 13- (الف) موبائل پیغام (ب) ای میل (ج) خط ✓ (د) ٹیلی گرام
 دلیر پور جان والی سڑک کیوں دی سی؟
- 14- (الف) پکی (ب) خراب (ج) زیر تعمیر (د) پکی ✓
 ”افسانہ کھوپڑیاں تے آٹھنے“ دے کردار گھوڑ سوار دے ہتھ وچ کیہ سی۔
- 15- (الف) تلوار (ب) برچھی (ج) کھوڑی (د) بندوق ✓
 دلیر پور اڈے تے رونق کدو ہوندی سی؟
- 16- (الف) شاموں پہلاں ✓ (ب) صبح دیلے (ج) سرگی ویلے (د) دوپہروں پہلاں
 ”افسانہ کھوپڑیاں تے آٹھنے“ دے مرکزی کردار دا پیشہ کیہ سی؟
- 17- (الف) ڈاکٹر (ب) استاد ✓ (ج) وکیل (د) صحافی
 8 میل دا پند پیدل ٹرکے دلیر پور اپڑن وچ مسافروں کیہ ڈری؟
- 18- (الف) جنگلی درندیاں دا (ب) بھوتاں چڑیاں دا (ج) ڈاکوواں راہزنوں (د) سیاں بچھواں دا
 پکی سڑک تے اک سو یا رھویں میل پتھر کول ٹانگیاں والا اڈا کیہو جیا سی؟
- 19- (الف) سبھ توں وڈا اڈا (ب) سبھ توں نکا اڈا (ج) ٹاں دا اڈا ✓ (د) وڈا اڈا
 میل برجی نال ڈھولا کے او کیہ کر رہیا سی؟
- 20- (الف) ٹرانسپورٹوں خبراں (ب) ارام کرن لگ پیا (ج) کتاب پڑھن لگ (د) گاؤں لگ پیا
 ٹرانسپورٹوں اڈ مسافر کول ہور کیہو آسان سی؟
- 21- (الف) بسترا (ب) اٹیچی کیس ✓ (ج) پھل فروٹ دی (د) ٹفن کیرز
 مسافروں خبراں سن دیاں سن دیاں بہت ساریاں گلاں یاد آئیاں انہوں اباجی ہور ان دی کبھوئی گل چیتے آئی؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 22- (الف) سوں گئے ہوں گے (ب) روٹی کھاندے ہوں (ج) نماز پڑھ کے آگئے (د) بیلیاں کول بیٹھے ہوں گے
- حمید بارے کیہ خیال آیا؟
- (الف) کھیڑ رہیا ہوئے گا (ب) سوں گیا ہوئے گا (ج) نماز پڑھ رہا ہوئے گا (د) سکول واکم کر رہا ہوئے گا
- 23- دلیر پور جان والے ماسٹر صاحب نے رکھاں اتے لکھدیاں کھنڈیاں شیواں ویکھیاں؟
- (الف) آٹے ✓ (ب) چام چڑکاں (ج) الاں (د) ناگ
- 24- افسانہ کھوپڑیاں تے آٹے دا موضوع کیہ اے؟
- (الف) ڈاکے (ب) استاد و احترام ✓ (ج) منشیات (د) بے روزگاری
- 25- ماسٹر جی داراہ ڈکن والے نقاب پوش نے اوہناں نال کیہ سلوک کیا؟
- (الف) ماردتا (ب) زخمی کردتا (ج) عزت نال پیش (د) لٹ لیا آیا ✓
- 26- تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
- سوال 1: منشیاد کدوں تے کتھے پیدا ہوئے؟
- جواب: منشیاد ہوریں 5 ستمبر 1937ء نوں ضلع شیخوپورہ وچ پیدا ہوئے۔
- سوال 2: منشیاد دے اردو دے مجموعیاں دے ناں دسو؟
- جواب: منشیاد دے اردو افسانیاں دے مجموعے ایہ نیں: ”بند مٹی میں جگنو“ ”ماس اور مٹی“ ”خلا اندر خلا“ ”وقت سمندر تے درخت آدی“۔
- سوال 3: پنجابی وچ منشیاد دوی لکھت دیاں خوبیاں دسو۔
- جواب: منشیاد جدید پنجابی کہانی دے میدان وچ اک معتبر ناں اے۔ اوہ علامتی کہانی دے علمبردار نیں۔ اوہناں دے موضوع ساڈی دیہاتی رچتل دے بڑے نیڑے تے انسانی حیاتی دے مسئلایاں نال تعلق رکھدے نیں۔
- سوال 4: منشیاد دا افسانہ ”کھوپڑیاں تے آٹے“ کس مجموعے وچوں لیا گیا اے؟
- جواب: ”کھوپڑیاں تے آٹے“ منشیاد دے مجموعے وچوں نہیں بلکہ ماہنامہ ”لہراں“ دے منشیاد نمبر وچوں لیا گیا اے۔
- سوال 5: اوہناں دے افسانے ”کھوپڑیاں تے آٹے“ دیاں اہم خوبیاں لکھو۔
- جواب: ”کھوپڑیاں تے آٹے“ پلاٹ ’موضوع‘ زبان ’منظر نگاری‘ تے کردار نگاری دے حوالے نال اک اچھی کہانی اے۔ خاص طور تے انجام بڑا ڈرامائی اے۔
- سوال 6: کھوپڑیاں تے آٹے دے مرکزی خیال لکھو۔
- جواب: افسانے دے لکھاری منشیاد نے مرکزی خیال دے طور تے اے کہنا چاہیا اے پئی پڑھن پڑھان بہت ای مقدس کم اے تے لوکاں دے دلاں وچ استادان دا وڈا احترام موجود اے۔
- سوال 7: دلیر پور دے نمبر وارے ”کھوپڑیاں تے آٹے“ دے ہیرو نوں کیہ لکھیا سی؟
- جواب: اوہنوں دسیا گیا سی پئی اوہناں پہلاں ای اچھے اڑ جائے۔ نیں تے دلیر پور دا جیہڑا دی بندہ اوہنوں لین آیا ہوئے گا شاموں پچھے اوہدی اڈیک وچ بیٹھائیں رہوے گا۔
- سوال 8: ”کھوپڑیاں تے آٹے“ دے مرکزی کردار دلیر پور پنڈ کیہ کرن گیا سی؟
- جواب: شہری پاؤ پنڈاں بارے بڑے سنے ویکھد ارہنداسی تے پنڈ تھاں دی رچتل دی جی تے صاف تصویر اپنیاں اکھاں نال ویکھنا چاؤنداسی۔ اوہنوں تعلیم بالغاں لئی دلیر پور جان داسو قہقہہ آیا تے اوہنے ہر طرحاں دی رکاوٹاں دی پرواہ کیتیاں بغیر ای ہاں کردتی۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 9: تعلیم بالغاں دا استاد دلیر پور پنڈ جان لئی ایک سو گیا روپے میل نا لگیاں دے اڈے تے کویلے کیوں اپڑیا؟
جواب: استاد صاحب شہروں بس راہیں ٹرے پر ادھناں نوں راہ دج بس خراب ہو جان پاروں چنگی بھلی کویل ہو گئی۔ بس سٹاپ تے بڑھیر اہو گیا سی پر دلیر پور دے نمبر دار دے پیچھے ہوئے گھر سوار نے دا پس جان دی بجائے استاد ہوراں دا انتظار کیتا تے ادھناں دے آ دکن تے ادھناں نوں عزت نال گھوڑے تے بٹھا کے پنڈ لے گیا۔
- سوال 10: ”کھوپڑیاں تے آ پٹنے“ دالے مسافر کول کیہ سامان سی؟
جواب: مسافر کول اک ٹرانسٹر ریڈیو سی تے اک اٹیچی کیس سی۔
- سوال 11: افسانہ کھوپڑیاں تے آ پٹنے دے شہری بابو نوں شاموں پہلاں اپڑن لئی کیوں کیا گیا سی؟
جواب: پکی سڑک توں دلیر پور 8 میل سی۔ ایس پکی سڑک تے اک سویا رھوئیں میل پتھر کول نا لگیاں دا اڈا اسی جتھوں شاموں پہلاں اکا دکا ٹانگہ دلیر پور جان لئی لہجہ جاندا اسی ایس لئی شہری بابو نوں شاموں پہلاں اپڑن دی تاکید کیتی گئی سی۔
- سوال 12: دلیر پور جان لئی جدوں استاد ہوریں پکی سڑک تے اترے تے ہیرا کوڑا ہو گیا سی اوہنے سوچیاں سوچیاں کیہ عمل کیتا؟
جواب: استاد صاحب نے اٹیچی کیس اک پاسے رکھیا تے پکی سڑک دے کنڈے بنی میل برجی دے نال ڈھولا کے ٹرانسٹر توں خبراں سنن لگ پیا۔
- سوال 13: افسانہ ”کھوپڑیاں تے آ پٹنے“ دا ہیرا جان چک تھم گیا۔ خوف دی لہر نے ادبدہ جشہ بھیسو دتا۔ وجہ دس؟
جواب: اوہنے دیکھا پکی راہ دج اک کالا ناگ پھلکی کھار کے کنڈل ماری بیٹھاسی۔ اُنج تے اوہنے کئی واری سپ دیکھے ہوئے سن پر ایس دیلے سپ دے خوف نال آل ددالے دے ویران ماحول نے عجیب جیہا ڈراؤنا تاثر پیدا کر دتا سی۔
- سوال 14: ریڈیو توں خبراں سن دیاں سن دیاں ادھناں اپنے گھر دیاں کیمڑیاں کیمڑیاں مگلاں یاد آئیاں؟
جواب: مسافروں یاد آئی اے ہوریں شام دی نماز پڑھ کے آگے ہون گے۔ نوی ادھناں لئی روٹیاں لیا رہی ہو دے گی۔ حمید سکول واکم کر رہیا ہو دے گا۔ فیرا وہدی یادوی آئی جیسے آکھیا سی ”میں تیرے نال نال آں“۔
- سوال 15: شہری بابو دیاں یاراں ادھناں کیہ سمجھایا سی؟
جواب: ادھناں سمجھایا سی پکی چانیاں سڑکاں جھڈ کے ہیریاں تے گھپ گھیرا ہواں تے ٹرنا بڑا ای اوکھا اے۔
- سوال 16: دلیر پور جان دالی سڑک دے دوہاں پاسیاں دے منظر نوں لکھاری نے کنج پیش کیتا؟
جواب: سڑک دے دوہاں کنڈیاں تے قطار دور قطار کھلو تے ہوئے اچے لمے رکھ مسافروں چڑیاں دکھائی دین تے رکھاں اُتے لمکدے ہوئے آ پٹنے انج لگن جیویں بندیاں دیاں دڈیاں دڈیاں کھوپڑیاں لمک رہیاں نیں۔
- سوال 17: افسانہ ”کھوپڑیاں تے آ پٹنے“ دے دو کرداراں دے ناں لکھو۔
جواب: ایس افسانے دا مرکزی کردار شہری بابو (مسافر) اے جیہو تعلیم بالغاں دے سلسلے وچ دلیر پور جاندا اے تے دوسرا کردار گھوڑ سوار دا اے جیہو بالکل سادہ تے مختصر جیہا اے۔
- سوال 18: شہری بابو کول گھوڑ سوار نے اپر کے للکریا ”کیہو ایس تے تیرے کول کیہ کچھ اے“ تے اوہنے کیہ سوچیا؟
جواب: مسافر نے سوچیا پئی اے کوئی ڈاکو چور اے جیہو امینوں لٹن لئی اپڑ گیا اے۔ تے ہن اپنے مینوں لٹ لینا اے۔
- سوال 19: سبق ”کھوپڑیاں تے آ پٹنے“ دے لکھاری کون نیں تے اہدی ادبی صنف کیہوی اے؟
جواب: سبق ”کھوپڑیاں تے آ پٹنے“ دی ادبی صنف افسانہ اے تے ایدے لکھاری منشا یاد ہوریں نیں۔
- سوال 20: منشا یاد ہوراں دیاں دو پنجابی کتاباں دے ناں لکھو۔
جواب: اوہناں دے لکھے پنجابی ناول دا ناں ”ٹاواں ٹاواں تارا“ تے ادھناں دی اک ہور پنجابی کہانیاں دے مجموعے دا ناں ”وگدا پانی“ اے۔

☆☆☆☆☆

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

لندن دے ٹیوب ٹیشن

ارشدمیر

مشکل لفظاں دے معنے:

انڈر گراؤنڈ: زمین دے تھلے۔ ڈٹھا: دیکھیا۔ جائو: واقف۔ خانیوں کئی: سخت گھبرا گئے۔ رت نے چٹیاں نہیں سی پھڑی: خون سفید نہیں سی ہویا۔ رائی کین: پنجاب دا اک انگریز گورنری لارڈ رائی کین۔ اوہ دے ناں توں ای لوک اوس بندے نوں رائی کین آکھن لگ پئے جیہڑا اپنے آپ نوں بڑا وڈا بندہ سمجھن لگ پئے یاں انج ظاہر کرے۔ وگا تگ: چھیتی چھیتی۔ دہاسٹ: فوراً فوراً۔ لام ڈوری لگ کئی: بھر مار ہو گئی۔ رُلدا کھلدا: کھجھل خراب ہوندا۔ ساہ وچ ساہ آیا: تسلی ہوئی۔ قل: بھر پور۔ ٹیل: زور۔ وسنیک: باشندے۔ کھکھو: سازن۔ نیڑے تیرے: نزدیک دے۔ بچدے: پہنچدے۔ محمدی بستر: زمین اتے ای بستر چھالینا۔ پھللا مار کے: چوکڑی مار کے آلتی پالتی مار کے۔ ٹک سکنا: رہ سکنا، ٹھہر جانا۔ کھر نیاں: خاناں، کھاناں۔ پال راہیں: قطار بن کے۔ ڈسپن: طریقے سلیقے نال۔ رولا گولا: شور۔ آکھوتر دی گل: غمناں گلاں۔ سر بندہ بنایا: انتظام کیتا۔ سدھر: خواہش۔ من وچ جاگ پئی: خیال آ گیا، ارادہ بن گیا۔ ٹوٹل جانا: حیران رہ جانا، حواس جاندیاں رہنا۔ مچی بستر اڈا ہنا: ڈیرالا لینا۔ گوڈے مڈھ بہانا: اپنے نیڑے بٹھانا۔ رکھٹ کر جانا: نہس جانا، ٹر بٹرو پکھنا: حیرانی نال دیکھنا۔ وراچھاں وچوں ہاسا ڈلھنا: بہت زیادہ خوش ہونا۔ ٹھنیا: گول ٹھیکرا۔ لین: ریل دی پٹری۔ مان: فخر۔ کارے: کم کاج۔ مالدار اسامی: اچھا خاصا دولتمند۔ بلیکیا: بلیک کرن والا۔ ہتھ ٹھو کے لئی: لوڈ پوری کرن لئی۔ ستے خیراں سن: خیر خیریت سی۔ بیکار دیاں گلاں: بے معنی گلاں۔ چھوہ بہنا: شروع کر لینا۔ مہا استاد: بڑی مہارت۔ پیر کاریگری: کمال دی ہنرمندی۔ دلوں وجھوں: پوری طرح۔ ودھیک: فالتو۔ بھاگاں والے: خوش قسمت۔ آٹو بینک: اپنے آپ چلن والے۔ کچل: تکلیف۔ بٹے ٹور کے: باہر بھیج کے۔ کاکورولا: بہت زیادہ شور۔ مان یوگ: فخر والی۔ عیش عیش کرنا: بہت تعریف کرنا، سلاہنا۔ لوں کنڈے کھلو جانا: ڈر جانا۔ دھن: حوصلہ۔ جگرا: ہمت۔ ٹھہیل ماریاں: ہادیتیاں۔ پکا ڈلی: لندن دا اک تفریحی تھاں۔ جھنڈے گڈنا: قبضہ کر لینا، فتح کرنا کامیاب ہو جانا۔ دوولی: دونوں پاسے۔ اڈ: علاوہ۔ بے داراہ: باہر دارستہ۔ نرول: تازہ۔ ہوادے بلے: ہوادے جھونکے۔ ون سونیاں: کئی طرح دیاں۔ لپٹاں: خوشبو آں۔ لورا: لطف۔ سگوں: بلکہ۔ اچن چیت: اچانک۔ سوری: معذرت۔ تھاں سر: ٹھیک تھاں تے۔ ٹکائے پھبائے ہون: وال بناے سوارے ہون۔ جایدا اے: نظر آؤندا اے۔ ٹکٹ بیریز: ٹکٹ چیک ہون واسطے رکاوٹ۔ فناٹ: جھپٹی جھپٹی۔ کانٹے: ہوشیار۔ ٹانویاں ٹانویاں: وریاں وریاں، کوئی کوئی۔ اگراہی: پیسے اکٹھے کرنا، وصولی۔ بھسوڑی: مشکل۔ پلانگھاں پٹنا: قدم چکنا، الاٹھاں۔ اپنی آئی تے آؤنا: ضد اتے آ جانا۔ تھپیار سٹ دتے: اپنی ہار من لئی۔ گل دا گلہ سن بنا: معاملے دا ودھ جانا۔ رنجھ لاه کے: بڑے شوق نال۔ ونکی: مثال۔ دوجی لام: دوجی وڈی عالمی جنگ (1939ء تا 1945ء)۔ آہر کرنا: اہتمام کرنا۔ جٹ پینا: رُجھ جانا۔ گوہ: گوجری: قابل غور۔ ٹرینڈ: تربیت یافتہ۔ اڑی کرنا: ضد کرنا۔ بھنڈی پانا: رپڑ پانا۔ کھیکدے: ہاسے پیار ہنا۔ پھباوے: سوہنے لگن والے۔ سٹائل: انداز طرز۔ پراگا: کجھ شیواں دا اکٹھ۔ پال: قطار۔ نچھ لاکے: بڑے شوق نال۔ ٹوٹ: رستہ۔ اک

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اک تے دو پاراں : معمولی شیواں مل کے اک طاقت بن جاندیاں نیں۔ دھوڑاں پٹنا : بڑی تیز رفتاری۔ اُٹے سٹے : تقریباً تقریباً۔ بھارو : بھید و شخص۔ بھوئیں : زمیں۔ اُلکے ہوئے : لکیرے ہوئے لکھے ہوئے۔ چھاپے چڑھے : چھپے ہوئے۔ تھوہ ٹکانے تے : منزل تے۔ کانٹے ہو جانا : ہوشیار ہو جانا۔ حال مست : اپنی دنیا وچ گم۔ ذوق : پسند۔ دھڑا : پارٹی، گروہ۔ کولڑا : بے ڈھب، مشکل۔ تندوے : اودہ تند جیہڑی زبان نالوں کٹ دیندے نیں تاں جے بال روانی نال گلاں کر سکے۔ چھوٹ : رعایت۔ ریڑن : واپسی دا۔ سیزنل : موسی۔ بار وولوں : میونسپل کمیٹی طرز دا ادارہ۔ ماڑو : کمزور۔ گیر : چکر۔ گدڑاں دا بھتے ویلا آ جانا : مصیبت دی گھڑی دا آ جانا۔ گل ہو جائے : مک جائے۔ مڈھ : آغاز شروع۔ طور بھواناں : عقل مت گوا دینا۔ تھلا آؤنا : چھینتی ای آ جانا۔ کنگھا ہو جانا : خرچ ہو جانا۔ گھرنوں سیانا ہونا : اپنے مفاد دا خیال رکھنا۔ پاروں : حوالے نال۔ رب توکل : خدادے آسرے تے۔ مدہائی دا چھڑہ گیا اے : بہت تھوڑا حصہ۔ ونجارن : ٹر بھر کے سودا وچن والی عورت۔ چین چاہڑنا : کوئی نوں کم کر دکھانا۔

مضمون دا خلاصہ: لندن وچ زمین تھلے چلن والی ریل "ٹیوب" اکھواندی اے جھوں اسان پچھلے ورہے دیکھیا۔ ایہدے بارے پہلاں پہل واقعی اودوں ہوئی جدوں دوجی وڈی جنگ چھڑن توں پہلاں پیرا اک بھلیاں عامر لندن پڑھن گیا سی۔ جنگ شروع ہوئی تے سارے گھر والیاں نوں نگر لگ گئی۔ اودوں رشتیاں وچ کچھ ہوندى سی۔ خیر خیریت کھن لئی ایہدوں تاراں تے خطاں دی بھرمار ہو گئی۔ اگوں جواب وچ عامر نے لکھیا کہ جرم طیارے بمباری کرن آؤندے نیں پر اچے انگریز بڑے حوصلے وچ نیں۔ کیوں جے سائرن سن کے لوک نزدیک دے ٹیٹھاں تے پہنچ جاندے نیں۔ اوتھے ہر شے ملدی اے بھوئیں تے ای لوک لے پے رہندے نیں۔ خطرہ ٹل جائے تے نکل آؤندے نیں۔ بعد وچ پتہ لگا کہ انگریز دی جت دی اک وجہ لندن دے ٹیوب ٹیشن سن۔

پچھلے ورہے میں لندن گیا تے ایہ ٹیوب ٹیشن دیکھن دا بڑا چاہ سی۔ واقعی اک نوں عجوبائی لگا۔ عامر آکھیا ماما جی ٹیوب دیکھ کے حیران پریشان ہو گئے نیں جے فرانس دی ریز دے پیسے والی تے امریکہ دی نوں طرز دی ٹیوب دیکھ لین تے فیر کیہ بنے۔ میں عامر نوں اپنے ہال پنے دا اک واقعہ سنایا۔ اودہ ایہہ کہ اک منڈا جہانا ساڈے گھر دے کم کاج کر داسی۔ اودہ روز ای ریل گڈی دیکھن ٹر جانا۔ میں پچھا کیتا تے دیکھیا کہ جدوں گڈی آؤندی اودہ خوش ہو جانا تے بھتی نال بوجھے وچوں اک پیسہ کڈھ کے لین اُتے رکھ دینا۔ گڈی دے پہیاں تھلے آکے اودہ پیسہ چنگا بھلا ٹھپا بن جانا۔ اوس پیسے اتے انگلستان دے بادشاہ جارج ششم دی تصویر ہوندى سی۔ میں تلاش لئی تے جہانے دے بوجھے وچوں ایہو جے کئی ٹھپے نکلے۔ گھر آکے اودہ کارستانی دتی تے اوہوں چنگی بھلی مار پئی۔ جس ویلے میں پہلی واری ٹیوب ٹیشن دیکھے تے میرا وی عامر دے جذبے نال رلدا ملدا جذبہ سی۔ جی کرے کہ ارج عامر اتھے ہووے تے میں شنگاں دے ٹھپے بناواں تے اوہدے بوجھے وچ پاندا جاں۔

پاکستان وچ وی کاراں تھیریاں نیں۔ سگوں جیہدے کول کدے چار پیسے آجان اودہ پہلاں کارای خرید لیند اے پیسہ کسے چنگے تھاں خرچ کرن دی سانوں عادت ای نہیں پئی۔ ہر ٹیوب دے دو تن ای ڈبے ہوندے نیں۔ دروازے اپنے آپ کھلن میلن والے ہوندے نیں۔ سارا سسٹم کمپیوٹر دے ذریعے چلدا اے۔ کدے نکر ہون دی صورت نہیں بنی۔ تے جے کدھرے حرج مرج ہو جائے تے اخبار مسٹے نوں چک دیندے نیں۔

اسیں پاکستانی ماحول دے موت دے کھوہ دیکھ کے حیران رہ جانے آں پر انگریزاں دی مہارت دی تعریف کرنی پندی اے جہاں چنگی بھلی ڈھنگیائی وچ جاکے ایہ ٹیوباں چلا دتیاں نیں۔ پکاڈلی دا اسٹیشن چار سو فٹ تھلے وے۔ حتیٰ کہ میز دریا توں وی تھلیوں ٹیوب گزاردتی اے۔ ٹیوب ٹیٹھاں تے دووے پاسے آؤن جان والے مسافراں لئی بجلی نال چلن والیاں لوہے دیاں پوہڑیاں (ایکسلریٹر) پچیاں چکر کٹ دیاں نیں۔ بندے تے اوہناں دے سامان وغیرہ لفٹاں ای چکدیاں نیں۔ عام پوہڑیاں (Subway) مسافراں نوں باہر نکلن دارستہ دسدیاں نیں۔ تازہ ہوا دے جمونکے سواد دے جانے نیں۔ سوانیاں دے سوارے ہوئے والاں نوں انج کھار جاندے نیں کہ دیکھن والے لورے پے لیندے نیں۔ ٹیٹھاں دا عملہ بڑا ہشیار اے۔ ٹکٹ چیک ہون دا وی اک اپنا نظام اے۔ ٹکٹ پاؤ تے رستہ کھل جائے گا۔ ٹکٹ وصول کرن والے افریقہ نیں۔ ٹکٹاں

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

دی اگر ای دل کناں دھیان رکھیا جاندا اے اودوں اندازہ ہوا جدوں گرین وڈ سٹیشن تے اک لگ گئی۔ سنا بھی شروع ہو گئی۔ ٹکٹ اگر اہن والیاں
پچھ گچھ شروع کیتی تے لوکاں نے بڑا رولا پایا۔ حکومت چپ ہو گئی تاں بے ریچڑ دودھ نہ جائے۔

ٹیوب اسٹیشن باراں نیں۔ لیور پول اسٹیشن (لندن دا) دے درجن کو پلیٹ فارم نیں۔ دوجی جنگ دے دوران ایہہ تباہ ہو گیا سی۔ گڈیاں
دے کراس وی ہوندے نیں۔ کدھرے گندگی دا ناں نشان نیں۔ ہر فالتو چیز رڈی دی ٹوکری وچ سٹی جاندا اے۔ تھان تھان تے ہالاں نوں کھان
پین دیاں شیواں مہیا کرن لئی مشیناں لگیاں ہوئیاں نیں۔ بال کچھ پیٹیاں پاند اے تے اپنی پسند دیاں شیواں کڈھ کے کھان لگ پیندا اے۔ کوئی
رولا نہیں پیندا۔

پلیٹ فارماں تے اشتہار وی دھیرے ہوندے نیں۔ مثلاً اک سیر سپائے کران والی کمپنی دا اشتہار دلچسپ سی: ”ایٹور (چھٹی والا
دیہاڑا) نوں کھر بیٹھے رہنا گناہ برابر اے ایس لئی باہر نکل کے خدا دیاں قدرتاں دا تماشا دیکھو۔“ گڈیاں دے اندر اشتہاراں دے پراگے مل
جانداں نیں۔ لوک شوق نال پڑھدے نیں۔ ہر روٹ تے کئی کئی طرح دیاں ٹیوباں چل دیاں نیں۔ اوہ رنگ تے لکیراں باروں پچھانیاں جان دیاں
نیں۔ تیز تے چل دیاں نیں پر دھوڑ نہیں اڈدی۔ ہر ڈبے وچ نقشے بنے ہوئے نیں۔ ہر بندہ اوہناں دی مدد نال اپنے اپنے سٹیشن اتے اپڑ جاندا اے۔
سواریاں اپنی اپنی دلچسپیاں وچ گم ہوندیاں نیں۔ اخبار پڑھن والے اک دو بے کولوں منگ کے نہیں آپ خرید کے پڑھدے نیں۔ ہر اک دے
ذوق توں پچھ لگ جاندا اے کہ اوہ حکومتی پارٹی دا حامی اے کہ مخالف دھڑے (اپوزیشن) دا انگریز لوک چپ رہن دے عادی ہوندے نیں۔
ٹیوباں وچ کوئی فرنٹ سیٹ نہیں ہوندا تے نہ ای سامان رکھن دا بندوبست ہوندا اے۔ اکے مل دے ٹکٹ سب نوں ملدے نیں۔
سویرے دس بجے توں شام چار بجے تکریاں چھٹی والے دیہاڑے ٹکٹاں وچ رعایت ہوندا اے۔ معذور تے کمزوریاں نوں مفت ٹکٹ ملدے
نیں۔ ایہناں لئی مخصوص سیٹاں ہوندیاں نیں۔ کوئی اوہناں دی تھان بہہ جائے تے اوہدے آؤن اتے جگہ خالی کر دیندا اے۔

ٹیوب خراب ہو جائے تے فوراً دوجی ٹیوب آکے سواریاں چک لیندی اے۔ خود مینوں وی ایہو جیہا تجربہ ہوا۔ ایہناں ٹیوب اسٹیشن
دارواج ملکہ وکٹوریہ دے دور وچ شروع ہو گیا سی۔ اودوں تیراں سٹیشن سن، ہن دوسو تکھتر نیں۔ ہتھرو ہوائی اڈے دا وی سٹیشن بن گیا اے غیر ملکی
مسافراں نوں ایہدے نال آرام ہو گیا اے۔ ٹیوب دا کرایہ بساں تے ٹیکسیاں نالوں کافی گھٹ اے۔ پراساڈے جے ماہتراں لئی فیروں مہنگا اے۔
شروع وچ کرایہ دو پینی سی۔ ایس طرح کر کے لندن دا دھیر حصہ بھونٹے چلا گیا اے۔ اتلا حصہ بس رب توکل ای کھلوتا ہوا اے۔

ارشدمیر پنجابی دے مشہور ٹھولہ لکھاری نیں۔ اوہ ٹھول ٹھول وچ ای ساڈی حیاتی دے بہت سارے انگ کھول دیندے نیں۔ ایس ہسنے
وی آں تے کچھ سوچن تے وی مجبور ہو جانے آں۔ اوہناں دا ایہہ سفر نامہ باہر لی دنیا دی اک بڑی نویکلی چیز بارے وے۔ اوہناں نے اک
سائنسی تے مشینی قسم دی شے بارے ٹھوس معلومات دی دتیاں نیں۔ تے پڑھن والے نوں کدھرے بوروی نہیں ہون دتا۔ اوہناں نے انگریز قوم
دے رویے دتے نیں تے اوہناں رویاں دا اپنے پاکستانی معاشرے دے رویاں نال تقابل وی کیا اے۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”جرمن فل تیاری وچ نیں۔ جدوں وی لندن اُتے بمباراں دا مینہ وسایا جاندا اے اوس سے اینج گدا اے جیویں
جہازاں نے بوڑھ و انگریز گھڑی چھاں کردتی اے پر حالی تیکر جرمنی پورٹل لا کے وی انگریزاں دا کچھ وگاڑ نہیں سکيا۔ کیوں
جے لندن دے وسنیک خطرے دا ٹھکھو و جدیاں ساراں نیزے تیزے دے ٹیوب ٹیشناں تے جا بجدے نیں۔“ (صفحہ

30)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ارشد میر ہوراں دے سفر نامے ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ: ارشد میر ہوراں اپنے ایس سفر نامے وچ دسیا اے کہ بڑے چرتوں ’ٹیوب‘ توں واقف ساں۔ پر جا کے دیکھن دا پچھلے سال اتفاق
ہو یا۔ پہلی وڈی جنگ دے دوران میر اچھوواں عامر لندن سی۔ جنگ پاروں اسان فکر مند ہو کے خط لکھے تے اوس جواب وچ سارے حالات لکھے۔
اوہدے خط وچ ٹیوب ٹیشناں دا وی ذکر سی۔ اُتے تشریح لئی دتی گئی عبارت اوسے خط وچوں لئی گئی اے۔ میر صاحب نے ٹیوب ٹیشناں دی تاریخ دی

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

دستی اے تے لندن وچ ایہناں دے کردار اُتے بھرواں چائن وی پایا اے۔

تشریح: میرے بھئیوں عامر نے جواب وچ سارے حالات دتے۔ اوہنے لکھیا کہ جنگ واسطے جرمنوں نے بڑی بھرپور تیاری کیتی ہوئی اے۔ اوہ جس ویلے وی ایدھر دائرخ کر دے نیں تے بمباراں دایندو سادیندے نیں۔ جرمنی دے تے اوہناں نال مقابلہ کرن والے برطانوی جہازاں دا انج اکھ ہو جاندا اے کہ جا پدا انج اے جیویں بوہڑی گوہڑی چھاں ہووے۔ جرمن برطانیہ نوں بھانج (ٹکست) دیں لئی پورا پورا ٹل لارہے نیں پر اے تک اوہناں دے حملیاں پاروں انگریزاں دا کوئی بڑا نقصان نہیں ہویا۔ ایہدی وڈی وجہ لندن دے ٹیوب ٹیشن نیں۔ جس ویلے ہوائی حملہ ہوندا اے تے خطرے دا گھٹھو جدا اے لوک چھیتی نال نزدیک دے ٹیوب ٹیشناں تے جا پہنچدے نیں۔ ایہہ ٹیوب ٹیشن چونکہ بھونیں دے تھلے نیں ایس لئی لوکاں واسطے خنداں دا کم دے دیندے نیں۔ زیادہ جانی نقصان نہیں ہوندا۔

پیرا نمبر 2:

”پراج میں جدوں کے ٹیوب ٹیشن تے آؤنا تے جاناں ہاں، میراجی کردا اے جہانا میرے کول ہووے تے میں اوہدے سامنے ایس جرم دا اقرار کراں جے واقعی لکھدی گڈی نوں پہلی واری دیکھ کے میرے جذبے وی کچھ اوہدے نال رلدے ملدے نیں۔“ (ص 31)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ارشد میر ہورال دے سفر نامے ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ وچوں لیا گیا اے۔

اگھر پچھڑ: ارشد میر ہورال لندن دے ٹیوب ٹیشناں بارے حیران کرن والیاں گھاں دسیاں نیں۔ کہندے نیں پہلی وڈی جنگ وچ ایہہ ٹیوب ٹیشن پناہ گاہواں بنے رہے۔ ایہہ ٹیوب ٹیشن ملکہ وکٹوریہ دے دور وچ بنے شروع ہوئے سن۔ بن لندن دے تھلے ایہناں دا جال دھیا ہویا اے۔ ایہدا ٹکلاں دا نظام سائنسی انداز دا اے۔ ہر ڈبے وچ اشتہار ہوندے نیں۔ ہر طرح دیاں معلومات مل جاندیاں نیں۔ ٹیوباں دی رفتار بڑی تیز ہوندی اے پر دھوڑ نہیں اڈاندیاں۔ جس ویلے کوئی خراب ہوندی اے اوہ ویلے دو جی آکے سواریاں چک لیندی اے۔ بال پئے وچ لکھاری دے گھراک منڈاکم کاج کرداسی۔ اوہ روز ریل دی پٹری اُتے پیسہ رکھدا تے اوہ ٹھپا بن جاندے۔ مصنف کہندے اے ایہہ گل میں گھر دستی تے اوہنوں بڑی مار پئی۔

تشریح: لکھاری کہندے اے کہ ساڈے گھر دا نوکر جہانا ریل گڈی دیکھن وچ بڑی دلچسپی لیندا سی۔ اوہ روز لین اتے پیسہ رکھدا تے اوہ پھیاں تھلے آکے ٹھپا بن جاندے۔ میں جس ویلے لندن آکے ٹیوب ٹیشن تے آؤنا جانا شروع کیتا تے مینوں جہانا بہت یاد آیا۔ میراجی کردا اے ایس موقعے اتے جہانا میرے کول ہووے تے میں اوہدے سامنے ٹکنگ گڈی دے پھیاں تھلے رکھاں اوہ ٹھپے بن جان تے فیر میں اوہ ٹھپے اوہدے بوہے وچ پاندے جاواں تے اوہدے سامنے اپنا قصور من لوواں کہ میں بال پئے وچ تاحق شکایت لا کے اوہنوں گھروالیاں توں مار پواؤتی سی۔ کیونکہ لکھدی ہوئی گڈی نوں دیکھ کے حیرانی دا اوہو جذبہ میں دی اج محسوس کر رہیا واں جہڑا کدے جہانے نے اپنے اندر محسوس کیتا سی۔ لکھاری دسدا ایہہ چاہندا اے کہ نویں چیز نوں دیکھ کے ہر بندہ متاثر ہو جاندے۔ اوہ مختلف پکھاں توں اوس شے نوں دیکھدا تے پرکھدا اے۔

پیرا نمبر 3:

”انگریزاں نوں ہساؤنا تے خیر بڑا اوکھاتے کولڑا کم اے۔ اوہ تے اک دو جے نال کوئی گل وی نہیں کر دے۔ (خورے نکیاں ہوندىاں ایہناں دے تندوے ای نہیں کھاتے جاندے) یا کچھ پڑھدے ہون گے یا فیر چپ چاپ بیٹھے رہن گے۔ ایہناں ٹیوباں وچ کوئی فرنٹ سیٹ نہیں ہوندى تے نہ ای سامان رکھن لئی کوئی بندوبست کیتا گیا ہوندا اے۔ ٹکلاں دی وی درجہ بندی نہیں کیتی گئی۔ اکے ٹل دے ای ٹکٹ ملدے نیں۔“ (ص 33)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ارشد میر ہورال دے سفر نامے ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ وچوں لیا گیا اے۔

اگھر پچھڑ: ارشد میر ہورال لندن دے ٹیوب ٹیشناں بارے بہت کچھ سنیا ہویا سی پر پچھلے سال اوہناں نوں لندن جا کے ایہہ سائنسی ایجاد دیکھن دا موقع مل گیا۔ اوہناں دے بھئیوں نے دسیا ہویا سی کہ دو جی وڈی جنگ دے دوران ایہہ ٹیشن ہوائی حملیاں توں بچن لئی پناہ گاہواں بنے ہوئے سن۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

ایہہ ٹیوب ٹیشن ملکہ وکٹوریہ دے زمانے بنے شروع ہوئے سن۔ ہن ایہناں دا جال وچھیا ہویا اے۔ ٹیوب دی رفتار بہت زیادہ ہوندی اے لیکن کدے آپس وچ ٹکرائیاں نہیں۔ جے کدھرے کوئی خراب ہو جائے تے فوراً دوجی آکے سواریاں نوں لے جاندی اے۔

تشریح: لکھاری نے ٹیوب وچ سفر کردیاں سواریاں دے عمومی رویے دتے نیں۔ اوہ دسد اے کہ انگریز قوم بڑی سیانی اے۔ اک منٹ دی ضائع کرنا پسند نہیں کردی۔ اوہناں دا ہر کم کسے نہ کسے ضابطے، قانون مطابق ہوندا اے۔ انگریز لوک گھٹ ای ہسدے نیں۔ اوہ ہر ویلے کماں کا جال وچ رخصتے رہندے نیں۔ اوہناں نوں ہسانا واقعی بڑا دکھاتے مشکل کم اے۔ اوہ اک دو بجے نال وی بے تکلف ہو کے گلاں باتاں نہیں کردے۔ عام طور تے چپ رہندے نیں۔ لکھاری اوہناں دے ایس رویے اتے چوٹ کردیاں کہند اے خورے اوہناں دے تندوے نہیں کٹوائے جاندے۔ تندو اک باریک جھمی تار ہوندی اے جیہڑی زبان دے نال لگی ہوئی ہوندی اے۔ ایس دی وجہ توں بال کولوں بولن نہیں ہوندے۔ بولے تے تھتھا ای بولے گا۔ جس بچے نوں تندو اھووے اوہرا تندو اکٹو اتا جاند اے تاں جے آسانی نال گلاں کر سکے۔ لکھاری قیاس کردا اے خورے ایہناں انگریزاں دے تندوے نہیں کٹے گئے ہوندے۔ لکھاری دسنا ایہہ چاہندا اے کہ انگریز بڑے سنجیدہ مزاج ہوندے نیں۔ سفر دے دوران وی کوئی اخبار رسالہ یاں کتاب پڑھن وچ لگے رہندے نیں۔ یا فیر گوٹگیاں واگمن چپ چاپ بیٹھے رہندے نیں۔ یعنی اوہ ملا پڑے نہیں ہوندے۔

پیرا نمبر 4:

”ایہناں ٹیوب ٹیشن پاروں دیکھیا جاوے تے سارا لندن ای رب توکل کھلوتا ہویا اے کیوں جے تھلیوں پورا لندن ایہدے کنٹرول تے قبضے وچ اے۔ اتلا حصہ تے ایس مدہانی دا چھڑای رہ گیا اے پر اُنج ایہہ انڈر گراؤنڈ ٹیوب تعمیر سو دے دی وچارن اے نہیں تے انڈر گراؤنڈ سرگرمیاں ساری دنیا وچ جیہڑے جن چاڑھ رہیاں نیں اوہ کسے کولوں لگی چھپی کل تھوڑی اے۔“ (ص 33)

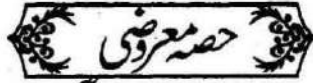
متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ارشد میر ہوراں دے سفر نامے ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ: ارشد میر ہوراں بال بچے توں ای لندن دے ٹیوب ٹیشن بارے سنیا ہویا سی۔ پہلی دڈی جنگ دے دوران ہوائی حملیاں توں بچن لئی لوک ایہناں ٹیوب وچ پناہ لے لیندے سن۔ لکھاری کہند اے کہ میں ایس سائنسی ایجاد نوں وکھ کے حیران رہ گیا۔ لوک ایہناں سائنسی ایجاداں نوں درتن واسلیقہ دی جان دے نیں۔ کوئی بندہ وی گندگی نہیں کھلاردا۔ ٹیوب دے ڈھیاں وچ اشتہار وی ہوندے نیں۔ لوک نقشیاں دی مدد نال اپنی منزل اُتے پہنچ جاندے نیں۔ انگریز بڑی سنجیدہ تے متین قوم اے۔ اپنا وقت ضائع نہیں کردی۔ ٹیوب وچ سفر کردیاں وی ایہہ لوک پڑھدے رہندے نیں۔ جے اک تھاں ٹیوب خراب ہو جائے تے دوجی ٹیوب آکے مسافراں نوں لے جاندی اے۔ ملکہ وکٹوریہ دے زمانے وچ پہلاں تیراں ٹیشن بنے سن ہن دوسو بھتر نیں۔

تشریح: لکھاری دسد اے کہ پورے لندن دے تھلے ٹیوب ٹیوناں دا جال وچھیا ہویا اے۔ انج گدا اے جیویں پورا شہر اللہ توکل ای کھلوتا ہویا اے۔ کیوں جے ایہہ کوئی معمولی جھی گل نہیں۔ جس زمین دے تھلے ایس طرح اک شہر ای آباد ہووے اس زمین دے بہہ جان دا خطرہ ہوندا اے پر انگریز لوک ایسے سیانے نیں کہ اوہناں نے ہر کم بڑے سلیقے تے طریقے نال کیتا ہویا اے۔ لندن دا اتلا حصہ گھٹ تے زمین دے اندر بہت زیادہ اے۔ ایہہ سارا انڈر گراؤنڈ سلسلہ پورے معاشرے دی اک تعمیری خدمت انجام دے رہیا اے ورنہ عام طور تے انڈر گراؤنڈ رہ کے لوک بُرے کم ای کردے نیں۔ جیویں عالمی سطح اُتے تخریبی تے منفی کم کرن والے گروہ عام طور تے انڈر گراؤنڈ رہ کے ای کردے نیں۔ لکھاری نے انڈر گراؤنڈ دے لفظ نوں محاورے دے طور تے ورت کے اک دلچسپی دا پہلو پیدا کر لیا اے۔

☆.....

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 1- □ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جوابات دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔
1- ارشد میر ہوری کدوں پیدا ہوئے؟
(الف) 6 جون 1932ء ✓ (ب) 10 جون 1940ء (ج) 10 اپریل 1938ء (د) 3 فروری 1905ء
- 2- ارشد میر کتھے پیدا ہوئے؟
(الف) لاہور ✓ (ب) کراچی (ج) گوجرانوالہ (د) شیخوپورہ
- 3- ارشد میر دے والد دا کیتھیاں سی؟
(الف) غلام محمد (ب) عطاء محمد ✓ (ج) صغیر محمد (د) محمد احمد
- 4- ارشد میر نے تعلیم کتھوں حاصل کیتی؟
(الف) لاہور ✓ (ب) گوجرانوالہ (ج) سیالکوٹ (د) کراچی
- 5- ارشد میر دی انشائیاں دی کتاب دا کیتھیاں اے؟
(الف) ہٹھ (ب) اجوکی کہانی (ج) چھوٹاں ✓ (د) تک سبک
- 6- لندن دے عام لوک ٹیوب کس نوں آکھدے نیں؟
(الف) برٹس ریل نوں (ب) انڈر گراؤنڈ ریل (ج) ٹرام نوں (د) بس نوں
- 7- دو جی وڈی جنگ وچ انگریزاں دی کیتھیاں دے لوکاں نال لڑائی سی؟
(الف) امریکہ نال (ب) جرمنی نال ✓ (ج) روس نال (د) عرباں نال
- 8- ارشد میر دے گھر کم کرن والا منڈا جہانا کس پنڈ دارہن والا سی؟
(الف) نور پور (ب) شاہ کوٹ (ج) کسوداں (د) وٹھالہ سندھواں ✓
- 9- ارشد میر دا بھتیجاں کدوں ولایت گیا سی؟
(الف) جنگ تو بعد (ب) 1800ء توں بعد (ج) پہلی جنگ عظیم توں پہلاں ✓ (د) دو جی جنگ عظیم توں پہلاں ✓
- 10- انگریز اخبار کج پنہدے نیں؟
(الف) خریدے کے ✓ (ب) سناں تے کھلو کے (ج) مفت لے کے (د) منگ کے
- 11- لندن دی انڈر گراؤنڈ ریل نوں لوک کیتھیاں آکھدے نیں؟
(الف) ریل کار (ب) ٹیوب ✓ (ج) میل (د) کیوب
- 12- لندن دیاں ٹیوباں کاہدے نال چلدیاں نیں؟
(الف) بھاپ نال (ب) کوئلے نال (ج) ڈیزل نال (د) بجلی نال ✓
- 13- ارشد میر دے بھتیجاں دا ناں اے؟
(الف) فیصل (ب) عمران (ج) عمیر (د) عامر ✓
- 14- جہانے نوں خرچن لئی جیہڑا پیسہ ملدا اوس پیسے تے تصویر ہوندی سی؟
(الف) جارج ششم دی ✓ (ب) جارج ہفتم دی (ج) ایڈورڈ ششم دی (د) ایڈورڈ ہفتم دی
- 15- لندن دیاں ٹیوب گڈیاں ساڈیاں کیتھیاں ریل گڈیاں نال رل دیاں ملدیاں نیں؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 16- (الف) تیز گام (ب) عوامی ایکسپریس (ج) ریل کار ✓ (د) تیز رو
پہلے پہل لندن وچ کئے ریلوے اسٹیشن سن؟
- 17- (الف) 11 (ب) 12 (ج) 13 ✓ (د) 14
لندن دیاں ٹیوب گڈیاں دے بوے کیہو جئے ہوندے نیں؟
- 18- (الف) آٹومیک ✓ (ب) ہتھ نال کھولن والے (ج) نکلے نکلے (د) چوڑے چوڑے
ٹیوب ٹیشن دے مسافر روڈی کتھے سڈ دے نیں؟
- (الف) رومی دیاں لوکریاں (ب) ریل دی پٹوی وچ (ج) پانی وچ (د) لفافیاں وچ
وچ ✓
- 19- لندن دے ٹیوب اسٹیشن دے لکھاری دا ناں کیہی اے:
(الف) محمد سعید (ب) ارشد میر ✓ (ج) اشفاق احمد (د) عبد المجید سالک
- 20- سبق ٹیوب ٹیشن مطابق برطانیہ وچ چھٹی کس دن ہوندی اے۔
(الف) جمعے نوں (ب) اتوار نوں ✓ (ج) ہفتے نوں (د) بدھ نوں
- 21- ارشد میر دے گھر کم کرن والے منڈے دا ناں کیہی سی؟
(الف) جہانا ✓ (ب) ماما (ج) ماجا (د) ماماگو
- 22- انگریزاں نے کیہو دے دریا تھلوی ٹیوب لکھا کے کمال دکھایا اے؟
(الف) دریائے نیل (ب) دریائے میزور ✓ (ج) دریائے ڈیوب (د) دریائے رائن
- 23- سفر نامہ ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ دے مطابق ایس دے ٹیوب ٹیشن دی تعداد کئی اے؟
(الف) 250 (ب) 275 ✓ (ج) 280 (د) 290
- 24- زیر زمین ٹیوب چلدیاں چلدیاں جے خراب ہو جائے تو کیہ ہوندا اے؟
(الف) مسافر بساں راہیں (ب) رستہ بند ہو جاندے (ج) دوہی ٹیوب فوراً (د) فوراً ٹھیک کردتی
جاندے نیں آ جاندی اے ✓ جاندی اے
- 25- لندن دے ٹیوب ٹیشن دا لمبھاج توں کئے درھے پہلاں بجھا؟
(الف) 74 درھے (ب) 79 درھے (ج) 84 درھے ✓ (د) 92 درھے
- 26- تھلے دے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
سوال 1: ارشد میر دے اسلوب دیاں خوبیاں بیان کرو۔
جواب: اوہناں دے اسلوب دیاں خوبیاں ایہہ نیں جے اوہ اپنے آلے دوالے ڈونگی نظر رکھدے نیں۔ اوہ اپنی تحریر وچ اکھاں تے محاورے بہت زیادہ درندے نیں۔ گل وچوں گل کڈھن دا فن جان دے نیں۔ تحریر وچ مزاح پیدا کر کے پڑھن والے نوں ہساؤندے نیں۔
- سوال 2: ارشد میر دے والد دا ناں تے پیشہ لکھو۔
جواب: ارشد میر دے والد دا ناں عطا محمد سی جیہڑے پیشہ دے اعتبار نال ٹھیکیدار سن۔
- سوال 3: سبق ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ تکنیکی اعتبار نال کیہی اے؟
جواب: مضمون ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ ارشد میر دا اک خوبصورت سفر نامہ اے جیہڑا ”پنجابی ادب“ رسالے وچ چھپ چکیا اے۔
- سوال 4: ارشد میر نے کس زبان وچ شاعری تے نثر لکھی؟
جواب: ارشد میر نے اردو تے پنجابی دوواں زبانوں وچ مزاحیہ نثر تے نظماں لکھیاں نیں۔
- سوال 5: ارشد میر کدوں تے کتھے فوت ہوئے؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- جواب: ارشد میر 1992ء نوں گوجرانوالہ وچ فوت ہوئے۔
- سوال 6: ٹیوب ٹیشن تے گندگی کیوں دکھائی نہیں دیتی؟
- جواب: ایناں پلیٹ فارماں تے بہت ساریاں گڈیاں آوندیاں جاندیاں نیں۔ پر جمال اے کدھرے تہاںوں گندگی ناں دی کوئی شے دکھائی دیوے ایس لئی کہ ہر شے کھائی کے ڈبے چوں بے دگاہ نہیں مار دے۔ سگوں ردی دی نوکری وچ سنن دا آہر کر دے نیں۔
- سوال 7: ارشد میر نے لندن دیاں ٹیوب گڈیاں دیاں کپڑیاں صحتاں بیان کیتیاں نیں؟
- جواب: بڑھے ٹھیرے تے مخدراں نوں ساڈے میونسپلٹی ورگے ادارے ”ہارڈ“ دلوں مفت نکٹ بنوا کے دتے جاندے نیں۔ بیمار تے وڈیری عمر دے لوکاں لئی خاص سیٹاں ہر ڈبے وچ ہوندیاں نیں۔ ٹیوب عام طور تے خراب نہیں ہوندی جے انج دی صورت حال بن جاوے تے مغاں سکلفاں وچ دوجی ٹیوب آکے اوہے نکٹ تے سواریاں چک لیندی اے۔ چھٹی والے دن نکلفاں وچ چنگی بھلی چھوٹ دتی جاندی اے۔
- سوال 8: جرمنال دے حملے ویلے لندن واسی کیہ کر دے سن؟
- جواب: لندن دے دستیک خطرے دا گھگھو وچ دیاں سارایں نیڑے نیڑے دے ٹیوب ٹیشن تے جا بچدے نیں تے جدوں خطرہ ٹل جاندی اے تے فیر ایہناں گھرناں وچوں پال راہیں بڑے ڈپلن ٹال نکل کے اپنے کماں کا جاں وچ رجھ جاندے نیں۔
- سوال 9: ٹیوب ٹیشن دے لکھاری دا اسلوب کیہو جیہا اے؟
- جواب: لندن دے ٹیوب ٹیشن دے لکھاری ارشد میر دا اسلوب نوں نکلا تے شگفتہ اے۔
- سوال 10: انڈر گراؤنڈ ریل نوں عام لوک کیہ آکھدے نیں؟
- جواب: لندن دی انڈر گراؤنڈ ریل نوں عام لوک ٹیوب آکھدے نیں۔
- سوال 11: ٹیوب گڈیاں دے روٹ کنج چھانے جاندے نیں؟
- جواب: ہر روٹ تے کئی قسماں دیاں ٹیوباں چلدیاں نیں۔ ایہناں دی شناخت ڈبیاں دے رنگاں تے لیکاں توں آسانی نال ہو جاندی اے۔ ایہناں چوں پکا ڈلی لائن نیلے رنگ، سنٹرل لائن لال رنگ، سرکلر لائن پیلا، ڈسٹرکٹ لائن سبز، کوریئر فیروز دی رنگ دی اے۔ پکا ڈلی میل دیاں گڈیاں 80 کلومیٹر تے ڈسٹرکٹ داگر دیاں گڈیاں 40 کلومیٹر تے گھنٹہ ہوندیاں اے۔
- سوال 12: سفرنامہ ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ دیاں خوبیاں بیان کرو۔
- جواب: ایناں دیاں کافی خوبیاں نیں ٹیوب دا کرایہ برٹش ریل بساں تے ٹیکسیاں نالوں ڈھیر گھٹ اے۔ چھٹی والے دن خاص رعایت دتی جاندی اے وغیرہ وغیرہ۔
- سوال 13: لندن دیاں ٹیوب گڈیاں کاہدے نال چلدیاں نیں۔
- جواب: ٹیوباں وچ چلن والیاں گڈیاں بڑی شان نال بھلی راہیں چلدیاں نیں۔
- سوال 14: ارشد میر ہوری آکھدے نیں کاراں خریدن تے خرچ کیتا ہو یا روپیہ کیہوے کم آسکد اسی؟
- جواب: ارشد میر صاحب دا خیال اے جے پاکستان ہن مگروں جہاں مال دھن اساراں دی خرید اے خرچ کر جھڈیا اے جے کسے ڈھنگ دے کم اے خرچ کر دے تے ہن سانوں تے خیراں سن۔
- سوال 15: ٹیوب ٹیشن تے ہوا دا کیہ انتظام کیتا گیا اے؟
- جواب: ٹیوب ٹیشن تے تازہ ہوا دا بہت ای اعلیٰ پائے دا انتظام کیتا گیا اے فی تے نرویا ہوا دے بلے آوندے نیں تے کسے دی تھاں تے ٹھن دا احساس نہیں ہوندا۔
- سوال 16: لندن دے ٹیوب ٹیشن دی شروعات کدوں توں ہوئی تے کدے در وچ ہوئی؟
- جواب: ٹیوب ٹیشن دا مڈھاج توں چوراسی ورھے پہلوں بجھاسی تے او دور ملکہ و کٹوریہ دا دوری۔
- سوال 17: ٹیوب ٹیشن دی ابتدا کسے ٹیوب ٹیشن توں ہوئی تے ہن اوہناں دی تعداد کی اے؟
- جواب: شروع وچ ٹیوب ٹیشن دی تعداد 13 سی تے ہن دوہدے دوہدے 275 ہو گئی اے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

سوال 18: سفر نامہ ”لندن دے ٹیوب ٹیشن“ دے وچ ”بارو“ دا ذکر اے۔ اوہدے بارے کسے جان دے کیہ جان دے او؟
جواب: ”بارو“ ساڈے پاکستان دی میونسپلٹی ورگا ادارہ اے ایہدے ولوں بڑھیاں تے معذوراں نوں بساں تے ٹیوباں دے ٹکٹ مفت بنوا کے دتے جاندے نیں۔

سوال 19: ٹیوباں وچ ٹکٹاں دی درجہ بندی کیج دی اے؟
جواب: ٹکٹاں دی کوئی درجہ بندی نہیں کیتی گئی اے۔ اک ای مل دے ٹکٹ ملدے نیں۔

☆.....

رائے احمد خان کھرل شہید

پروفیسر محمد اسلم

مشکل لفظاں دے معنے:

پاروں: بچہ توں۔ خام مال: کچا مال، جیویں کپاہ جیہدے توں کپڑا بنائی دا اے۔ نا بری: بغاوت، نا فرمانی۔ رسد: جنگ وچ کم آؤن والے سپاہی تے اسلحہ وغیرہ۔ لاگے: نیزے، قریب۔ جی داری: بہادری۔ وسنیک: پاشندے۔ ودھیا: اچھی۔ رکھ: پرورش۔ ڈیل ڈول: قد کاٹھ۔ غاصب: دو جیاں دا حق دبان والا۔ دو ٹوک: صاف صاف۔ جان ملی تے رکھنا: جان قربان کرن لئی تیار ہو جانا۔ لوکاں: مقامی آبادی۔ کفن سرتے بھننا: جان دی بازی لا دین دا ارادہ۔ بھیت: راز۔ بھجری: اندر دی خبر دا باہر نکل جانا۔ چکھے چھڑا دتے: حوصلے ڈھا دتے۔ توڑے دار بندوقاں: اوہ بندوق جیہڑی فلیتے نال چلائی جائے۔ برکے: گوگیرہ دا انگریز اسٹنٹ کشنر۔ اوہنوں نیلی باروے مجاہداں قتل کردتا۔ برکلی دے ڈھولے اوہدے ناں تے ای مشہور ہوئے۔ ایہناں وچ مجاہداں دی تعریف تے برکے دے ظلم دی کہانی بیان کیتی جاندی سی۔ ڈھولے: تعریفی گیت۔

مضمون دا خلاصہ: پنجاب دے لوک اپنے ہنناں بہروآں اتے فخر کردے نیں، اوہناں وچوں اک احمد خاں کھرل اے۔ اوہنے اپنے ہم وطنوں نوں انگریز دی غلامی وچوں کڈھن لئی سر دھڑ دی بازی لا دتی۔ اوہنے ساہیوال تے آل دوالے دے علاقیاں وچ انگریز دے خلاف آواز چکی۔ عوام دی بغاوت کرن لئی تیار بیٹھے سن۔ ضرورت صرف اک جی دار تے ظلمند بندے دی سی۔ اوہ احمد خاں کھرل دی صورت وچ مل گیا۔

انگریزاں نے 1849ء وچ پنجاب اتے قبضہ کر دیاں سار مسلماناں اتے ظلم دی ہنیری چلا دتی۔ پادریاں نے مسلمان پنجابیاں نوں عیسائی بنان دی ہم چلائی۔ انگریزاں نے مقامی صنعتاں برباد کیتیاں۔ لوک تنگ دست ہو گئے۔ اخیر میرٹھ جھاؤنی توں بغاوت دی آگ بھڑک پئی۔ مقامی سپاہیاں نے گاں تے سوردی چربی والے کارتوس چلان توں انکار کیتا۔ نالے جیل دیاں دیواراں بھن کے دلی جا پڑے تے بہادر شاہ ظفر نوں اپنا بادشاہ من کے آزادی دا اعلان کردتا۔ انگریز نے پنجاب دیاں کئی جھاؤنیاں وچ مقامی سپاہیاں کوں ہتھیار رکھوا لئے تے کئی بے گناہ سادھو ستاناں نوں شک دی بنیاد اتے پھاہے لا دتا۔

دتی آگرہ تے اودھ وچ بغاوت دے شعلے بھڑک پئے۔ دارالحکومت کلکتے واسارے ملک نالوں رابطہ ٹٹ گیا۔ انگریز چاہنداسی کہ پنجاب تے سندھ وچ امن رہوے تاں جے جرنیلی سڑک رسد تے فوجاں دے آؤن جان لئی کھلی رہوے۔ ایس سلسلے وچ پٹیالہ، نہر، فریدکوٹ تے کپورتھلہ دے سکھ راجپاں نے ایہہ خدمت انجام دتی۔

گوگیرہ (ضلعی مقام ساہیوال) دے لوک دی انگریز توں نفرت کردے سن۔ کراچی توں جہاز فوج لئی اسلحہ لے کے دیریا راہیں پنجاب دے وڈے وڈے شہراں تیکر جاندے سن۔ کچھ جہاز ملتان دے نزدیک تے کچھ راوی دے ذریعے چیچہ وطنی ول دی گھلے گئے۔ گوگیرہ دا جیدار احمد خاں کھرل بال پنے توں ای تلوار تے نیزہ چلا ناسکھ گیا سی۔ اعلیٰ نسل دے گھوڑے دی پالدا سی۔ اوہدے کول ”مورنی“ ناں دی اک شاندار گھوڑی

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

سی۔ کھرل اک بہادر تے محبت وطن انسان سی۔ انگریز توں نفرت کرداسی۔ حکومت نے کئی داری اوہنوں اپنا حمایتی بنان دی کوشش کیتی پر کھرل نے ضمیر دا سودا کرن توں انکار کر دتا۔

1857ء دی جنگ آزادی دے دوران احمد خاں کھرل دے خون نے جوش ماریا۔ انگریز نے جو سیہ قبیلے دے بہت سارے لوکاں نوں گوگیرہ جیل وچ ڈک دتا۔ زنانیاں اتے ظلم کیتا۔ احمد خاں کھرل ڈپٹی کمشنر کول گیا تے قیدیاں نوں رہا کرن دا آکھیا۔ اس آکھیا کہ گرفتاریاں دی وجہ ایہہ دے کہ لوکاں نے مالیہ ادا نہیں کیتا۔ احمد خاں کھرل نے آکھیا، ایہناں دے ذمے مالیہ ہے ای نہیں۔ ڈپٹی کمشنر نے حالات خراب ہوندے دیکھے تے کچھ قیدی جھڑ دتے۔ 26 جولائی 1857ء نوں احمد خاں کھرل دے چک دین اتے قیدیاں نے جیل دی کندھ بھن کے باہر آؤن دا چارہ کیتا۔ محاذ فطایں نے ڈکن دی کوشش کیتی۔ ایس موقعے اُتے 51 بندے مرے یا زخمی ہوئے۔ انگریز اس نے کھرل نوں گرفتار کرن دے بہانے لوکاں اتے ظلم کرنا شروع کر دتا۔ کھرل نے پیشی دے دتی۔ لوک اوہدی محبت وچ سراں تے کفن بندھ کے میدان وچ آ گئے۔ اخیر حکومت کھرل نوں رہا کرن تے مجبور ہو گئی۔

16 ستمبر 1857ء نوں احمد خاں کھرل نے اپنے ضلع دے دستیک کھرل، دو، کاٹھیے، ترہانے، ہرل، بکھیلے، تھیانے، جنجوعے، نول، لک تے جوئے قبیلیاں نوں اکٹھا کر کے بغاوت دا جھنڈا چکن لئی آکھیا۔ انگریز دے اک مخبر سر فراز خاں کھرل نے انگریز کپتان الفلین نوں خبر دے دتی۔ نتیجے دے طور تے انگریز انسر برکے احمد خاں کھرل نوں پھرن لئی جھامرے گیا۔ برکے نے کئی بندے قید کیتے تے پنڈ نوں اک لوداتی۔ جواب وچ رائے احمد خاں کھرل دی اگوائی (قیادت) وچ آزادی دے مجاہداں نے موضع اکبر اتے قبضہ کر کے گوگیرہ اتے حملہ کرن دا منصوبہ بنایا۔ پر بخبری پاروں منصوبہ سرے نہ چڑھیا۔ البتہ فتح پور وچ مورچے لاکے انگریز اس نوں وخت پادتا۔ اگلے دیہاڑے گٹھوڑی دے لاگے مقابلہ ہویا۔ احمد خاں کھرل تے اوہدے ساتھیوں کول تلواراں، برچھیاں، توڑے دار بند دقاں تے لٹھیاں سن۔ انگریز اس کول نواں اسلحہ سی پر گھبرائے ہوئے سن۔ ڈیگر دی نماز پڑھدیاں احمد خاں کھرل شہید ہو گیا۔ انگریز اس نے اوہدا سردوڈھ کے گوگیرہ جیل دی کندھ اتے لٹکا دتا۔ دھڑ اوہناں دے ساتھی جھامرے لے گئے پر کھرل دا اک وفادار ساتھی راتوں رات جیل اتوں سرلاہ کے جھامرے لے گیا چٹانچو اتھتے بڑے احترام نال کھرل نوں دفنا دتا گیا۔

ایس دے بعد میر بہاول تھیانہ نے تحریک چلائی۔ برکے تے اوہدے کئی ساتھیوں نوں قتل کر دتا۔ ”پنجاب غدر رپورٹ“ وچ انگریز من گئے کہ احمد خاں کھرل جے کامیاب ہو جاندا تے گوگیرہ توں ملتان تک پورا علاقہ انگریز اس دے ہتھوں نکل جاتا سی۔ اخیر پنجاب سارا خالی کرنا پینا سی۔

برکے دی موت تے احمد خاں کھرل دی بہادری بارے اج دی گوگیرہ دے علاقے وچ ڈھولے گائے جانے نیں۔ احمد خاں کھرل آپ تے شہادت د امرتبہ یا گیا پر پھیلیاں واسطے بہادری تے دیس پیار دی اک روشن مثال جھڈ گیا۔ ایہناں بہادر لوکاں دیاں قربانیاں پاروں اخیر سائوں آزادی دی منزل دیمنی نصیب ہو گئی۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1: (فیل آہادیورڈ 2016ء)

”انگریز اس نے 1849ء وچ پنجاب اتے قبضہ کیتا۔ پنجاب اتے انگریز اس دا قبضہ ہوندا ای مسلماناں اتے ظلم تے زیادتی دے پہاڑن لگ ہے۔ بے گناہ لوکاں نوں ذرا ذرا جینی گل پاروں قید تے بھائی درگیاں سزاواں ملن لگ پیاں۔ موقعے توں فائدہ اٹھا کے انگریز پادری لوکاں نوں زبردستی عیسائی بنان لگ ہے۔ انگریز اس مقامی صنعتاں نوں تباہ کر کے سارا خام مال انگلستان دے کارخانیاں وچ گھلنا شروع کر دتا۔ ایہدے نتیجے وچ استھوں دے لوک معاشی بد حالی دا شکار ہو کے رہ گئے۔“ (ص 34)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا پروفیسر محمد اسلم ہوراس دے مضمون ”رائے احمد خاں کھرل شہید“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ: انگریز اس دے خلاف گوگیرہ دے عوام نے رائے احمد خاں کھرل دی اگوائی وچ آزادی دی جنگ لڑی۔ انگریز اس نے مقامی قبیلیاں نوں ظلم دا نشانہ بنایا جہدے جواب وچ اوہناں نے اسٹنٹ کمشنر برکے تے اوہدے ساتھیوں نوں قتل کر دتا۔ انگریز اس نے رائے احمد خاں کھرل نوں شہید کر کے ایہہ بکھیا کہ ہن آزادی دی تحریک دب جائے گی پر ایہدے نال تحریک دے قدم ہور اگے ودھے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

تشریح: ہندوستان وچ انگریزاں دی غلامی توں صرف پنجاب ای پچیا ہو یا سی۔ اخیر 1849ء وچ اوہناں نے ایس علاقے اتے وی اپنا قبضہ جما لیا۔ ایہدے نال ای اوہناں نے مقامی مسلماناں نوں ظلم تے زیادتی دا نشانہ بنانا شروع کردتا۔ معمولی معمولی مسئلے اتے بے گناہ لوکاں دی پکڑ دھکڑ ہوندی تے اوہناں نوں پھانسی چڑھا دتا چاندا۔ سیاسی طور تے وی انگریزاں نے ہندوستانیوں نوں غلام بنایا تے معاشی طور تے وی ڈاڈا پسمندہ کر دتا۔ اوہناں نے ہندوستان دیاں مقامی صنعتاں نوں برباد کرن لئی خام مال انگلینڈ دیاں کارخانیاں وچ بھیجنا شروع کردتا۔ مقامی صنعتاں اتے ٹیکس دی ڈمیر لائے تاں جے اوہ پھل نہ سکے اوہناں دیاں قیماں انگریزی مال توں وی زیادہ ہو جان تاں جے لوک اوہناں نوں خرید ای نہ سکے ایہد لازمی نتیجہ ایہہ نکلیا کہ ایہتوں دے لوک غریب توں غریب تر ہوندے گئے۔ رزق دے سارے دروازے ہولی ہولی بند ہو گئے۔ جس ویلے انگریزاں نے دیکھیا کہ مقامی آبادی ڈاڈی مجبور تے بے بس ہو گئی اے فیر اوہدے وچ عیسائی مشنریاں دا جال کھلا دتا۔ پادری لوکاں نوں ملازمتاں تے طبی سہولتاں دالالچ دے کے عیسائیت ول بلان لگ پئے۔

پیرا نمبر 2:

”اوس سے ہندوستان دا دارالحکومت کلکتہ سی۔ جدوں کہ دلی آگرہ تے اودھ آزادی دی جنگ لڑن والیاں دے وڈے مرکز سن۔ ایس لئی کلکتہ دا پورے ملک نال رابطہ ٹٹ گیا۔ پنجاب تے صوبہ سرحد وچ دن والے انگریزاں دا کلکتہ تے لندن نال رابطہ صرف کراچی دے ذریعے رہ گیا۔ انگریزاں دی کوشش سی کہ پنجاب تے سندھ وچ امن رہوے تاں جے جرنیلی سڑک رسد تے فوجاں دے آن جان لئی کھلی رہوے۔ ایہہ خدمت پٹیاں ٹامھ فریڈ کوٹ تے کپورتھلہ دے سکھ راجیاں نے اپنے ذمے لے لئی۔“ (ص 34)

متن و احوال: ایہہ پیرا پروفیسر محمد اسلم ہوراں دے مضمون ”رائے احمد خاں کھرل شہید“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ: انگریزاں نے پنجاب اتے 1849ء وچ قبضہ کرن دے بعد مقامی لوکاں اتے ظلم دی اخیر کردتی۔ اوہناں نوں سزاواں دی دتیاں تے اوہناں کوں رزق دے ذریعے وی کھوہ لئے۔ انگریز پادری زبردستی مقامی مجبور تے بے بس لوکاں نوں عیسائی بنان لگ پئے۔ میرٹھ چھاؤنی دے مقامی سپاہیاں نے سورتے گاں دی چربی والے کارٹوس ورتن توں انکار کردتا۔ بغاوت دی ایہہ آگ جھپتی کئی ہور علاقیاں تک پھیل گئی۔

تشریح: آزادی دی جنگ شروع ہوئی تے اوس ویلے ہندوستان دا دارالحکومت کلکتہ سی۔ دلی آگرہ تے اودھ آزادی حاصل کرن لئی لڑن والے مجاہد ایں دے وڈے مرکز بن سکے سن۔ ایس لئی کلکتہ دے پورے ملک نال رابطے مک مکا گئے۔ پنجاب تے صوبہ سرحد وچ جیہڑے انگریز ہن اوہ صرف کراچی دے ذریعے ای کلکتہ رابطہ کر سکدے سن۔ انگریزاں نوں جس ویلے کئی محاذ ایں اتے اک وقت لڑنا پیتے اوہناں نوں لڑائی واسطے بندیاں تے اسلحہ دی ڈاڈی ضرورت سی۔ اوہناں دی خواہش سی کہ پنجاب تے سندھ وچ امن امان رہوے تاں جے جرنیلی سڑک رسد دے ملن تے فوجاں دے آؤن جان واسطے کھلی رہوے۔ ایہدی حفاظت دی وی لوڑ سی۔ کیونکہ خود پنجاب دے اندر کئی تھاں آزادی دی جنگ دیاں خبراں پہنچ چکیاں سن۔ خطرہ سی کہ رسد دے پہنچن تے فوجاں دے آؤن جان وچ رکاوٹ نہ پوے چنانچہ انگریزاں دے تعاون واسطے پٹیاں ٹامھ فریڈ کوٹ تے کپورتھلہ دے سکھ راجے تیار ہو گئے۔ اوہناں نے ایہہ ذمے داری لئی کہ ایہہ سپلائی لائن قائم رکھی جائے گی تے کوئی مقامی گروہ رکاوٹ نہیں پاسکے گا۔

پیرا نمبر 3:

”رائے احمد خاں اک محب وطن انسان سن۔ اوہناں دا دل دیس تے دیس واسیاں دی محبت نال دھڑکدا سی۔ اوہ انگریز نوں غاصب تے ظالم سمجھدے سن۔ انگریزاں کئی وار اپنے کارندیاں دے ذریعے اوہناں نوں اپنے نال ملان دی کوشش کیتی پر اوہ اپنے ضمیر دا سودا کرن تے راضی نہ ہوئے۔“ (ص 35)

متن و احوال: ایہہ پیرا پروفیسر محمد اسلم ہوراں دے مضمون ”رائے احمد خاں کھرل شہید“ وچوں لیا گیا اے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اگر پچھڑ: انگریزوں نے پنجاب اُتے قبضہ کرن مگروں مقامی آبادی اُتے ظلم دی اخیر کردتی۔ اوہناں نوں معاشی طور تے وی بے بس کردتا تے عیسائی مشنریاں دے ذریعے اوہناں دا مذہب بدلان دی وی کوشش کیتی۔ اخیر مقامی مسلمان تے ہندو سپاہیاں نے مگھ تے سور دی چرپی والے کار توں نہ ورتن دا بہانہ کر کے بغاوت دی آگ بھڑکا دی۔ جوں جوں ایہہ آگ دلی آگرہ تے اودھ تک پہنچ گئی۔ انگریزوں دے خلاف نفرت دا اظہار گوگیرہ (ضلع ساہیوال) توں دی ہویا۔ رائے احمد خاں کھرل تے اوہناں دے ساتھیوں نے جہاد دا اعلان کردتا۔

تشریح: رائے احمد خاں کھرل دے دل وچ اپنے دیس لئی پیارا جذبہ گٹ گٹ کے بھریا ہویا سی۔ اوہ دے سامنے اوہدے دیس دے دینیکاں نال انگریز سرکار جو سلوک کر رہی سی کھرل وادل اوس مصیبت اتے سخت کڑھار ہنداسی۔ چنانچہ اوہ انگریزوں نوں لئیرے تے ظالم سمجھداسی۔ ایس طرح اوہ دے دل وچ مڈھوں ای دشمنی دا جذبہ پرورش پاندار ہویا سی۔ احمد خاں کھرل نوں اپنے علاقے وچ اک بہادر آدمی سمجھیا جانداسی۔ انگریزوں نوں اوہدی حیثیت تے طاقت دا چٹکی طرح اندازہ سی۔ اوہ ڈر دے سن کہ کسے ویلے دی کھرل اوہناں لئی مصیبت بن سکد اے چنانچہ انگریزوں نے کچھ خداراں دے ذریعے اوہنوں سنبھا دتا کہ اوہ ساڈا حمایتی بن جائے پر کھرل غیر متند انسان سی۔ اوس نے جواب دتا کہ میں تمہیر دا سودا نہیں کر سکدا۔ مینوں اپنی لوکانی دا مفاد عزیز اے۔ میں کسے قیمت اتے وی غدار نہیں کراں گا۔

پیرا نمبر 4:

”1857ء وچ انگریزوں دے خلاف جنگ دا فتارہ وجدیاں ای احمد خاں کھرل دے دل وچ انگریز دے خلاف لکیاں چنگاریاں لاٹاں بن گئیاں۔ ایس عرصے وچ انگریزوں نے بغیر کسے وجہ دے جو یہ قبیلے دے بوہت سارے لوکاں نوں گوگیرہ جیل وچ ڈک دتا۔ زنانیاں تے بالوں اُتے ظلم کیتا۔ رائے احمد خاں کھرل نوں خبر ملی تے اوہ ڈپٹی کمشنر کول گئے تے قیدیاں دی رہائی دا مطالبہ کیتا۔ اوس آکھیا پئی اوہناں مالیدہ انہیں کیتا ایس لئے اوہناں نوں پھڑیا گیا اے۔ رائے احمد خاں کھرل ہور اوس دوٹوک لفظاں وچ آکھیا پئی اوہناں دے ذمے کوئی مالیہ نہیں تے نہ ای ہور کوئی سرکاری رقم اے۔ اوہناں نوں چھڈ دیو تے حالات خرابن ہو جان گئے۔“ (ص: 35)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا پروفیسر محمد اسلم ہور اوس دے مضمون ”رائے احمد خاں کھرل شہید“ وچوں لیا گیا اے۔

اگر پچھڑ: انگریزوں نے پنجاب اتے قبضہ کر دیاں ساراں مسلماناں اتے ظلم دی اخیر کردتی۔ اوہناں کولوں روزی دے وسیلے وی کھوہ لئے تے عیسائی مشنریاں دے ذریعے اوہناں دا مذہب وی بدلان دی کوشش کیتی۔ جس ویلے 1857ء وچ آزادی دی جنگ دے شعلے بھڑک پئے تے انگریزوں پنجاب تے سرحدوں سلائی لائن ملن دا اندیشہ ہویا۔ تاہم پٹیا لہ فرید کوٹ تے کپور تھلہ دے سکھ راجیاں نے انگریزوں نال تعاون کیتا۔ گوگیرہ دے دینیکاں انگریزوں توں نفرت کر دے سن۔ اوہناں نے رائے احمد خاں کھرل جے بہادر دی آگوائی وچ جہاد شروع کردتا۔

تشریح: 1857ء وچ میرٹھ توں جنگ آزادی شروع ہوئی۔ اوہدا اثر دتی آگرہ تے اودھ تک پہنچ گیا۔ پنجاب وچ وی انگریز دے خلاف جذبہ اُبل پئے۔ انگریزوں نوں خطرہ پئے گیا کہ جے ایہہ آگ ہور ودھی تے اوہناں دا اتھے قبضہ ختم ہو جائے گا۔ چنانچہ اوہناں نے پچھتی نال گوگیرہ دے علاقے دے اک قبیلے جو یہ دے بہت سارے لوکاں نوں پھڑ کے جیل وچ ڈک دتا۔ حالانکہ اوہناں کوئی انجی حرکت نہیں سی کیتی جس پاروں انگریزوں نے ایہہ قدم چک لیا۔ صرف ایہہ ای نہیں انگریزوں نے جو یہ قبیلے دیاں زنانیاں تے بالوں نوں ڈاہڈے ظلم دا نشانہ بنایا۔ رائے احمد خاں کھرل نوں انگریزوں دے ظلم دی خبر ملی تے اوہ ضلع دے ڈپٹی کمشنر کول گئے تے قیدیاں دی رہائی دا مطالبہ کردتا۔ اوس الزام لایا کہ ایہناں لوکاں نے مالیدہ انہیں کیتا۔ رائے احمد خاں کھرل نے ڈپٹی کمشنر دے ایس الزام دی صاف تردید کیتی تے آکھیا کہ ایہہ سراسر جھوٹا اے۔ ایہناں مظلوم لوکاں دے ذمے نہ تے مالیدہ دی ادائیگی سی تے نہ کوئی ہور رقم اوہناں ول نکلی اے۔ ایہہ تہاڈا بے بنیاد بہانہ اے۔ ایہناں بے گناہ لوکاں نوں چھڈ دیو ورنہ بغاوت دے شعلے ہور بھڑک اٹھن گے۔

پیرا نمبر 5:

”سارے سرداراں رائے احمد خاں کھرل نوں اپنا سردار من کے انگریزوں دے خلاف جہاد دا اعلان کردتا۔“

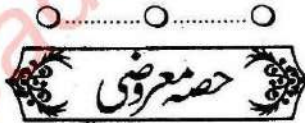
PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

انگریزوں نے اکبر شاہ کو گرفتار کر لیا اور اسے سارا بھیت انگریز کپتان آلفسٹن نوں جادیا۔
نتیجہ ایہہ ہویا پئی اک انگریز افسر برکے احمد خاں ہوراں نوں گرفتار کرن لئی جھامرے اپڑیا پر اوہ راوی پار لنگھ گئے برکے
نے جھامرے دے کئی بندے قید کر لئے۔ پنڈ نوں اک لودا دتی۔“ (ص: 35)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا پروفیسر محمد اسلم ہوراں دے مضمون ”رائے احمد خاں کھل شہید“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ: انگریزوں نے پنجاب اتے قبضہ کر دیاں ای مسلماناں نوں ظلم دا نشانہ بنانا شروع کر دتا۔ اوہناں کولوں معاشی ویلے دی کھو لئے تے
اوہناں نوں زبردستی عیسائی ہون اتے وی مجبور کیا۔ اخیر 1857ء وچ آزادی دی جنگ شروع ہو گئی۔ میرٹھ دتی آگرہ تے اودھ توں ایہدے
اثرات پنجاب اتے وی پئے۔ گوگیرہ دے علاقے دے وسیکاں وچ انگریز دے خلاف شدید نفرت پائی جاندی سی۔ انگریزوں نے جو یہ قبیلے دے
لوکاں نوں پھڑ کے جیل وچ بند کر دتا۔ رائے احمد خاں کھل نے انگریز ڈپٹی کمشنر نوں خبردار کیا کہ جے تہاں ایہہ سارے بندے رہا نہ کیئے تے
حالات خراب ہو جان گے۔ لیکن ڈی سی نے تھوڑے جے بندے رہا کر دتے۔ باقی قیدیاں نے جیل بھن کے نکلن دی کوشش کی۔ انگریزوں نے
کھل نوں گرفتار کرن دے بہانے ظلم دی اخیر کردتی۔ جس ویلے رائے احمد خاں آپ پیش ہو گئے تے ڈی سی نے اوہناں نوں رہا کر دتا۔

تشریح: ستمبر 1857ء وچ رائے احمد خاں کھل نے گوگیرہ وچ آباد کھل وٹو کاٹھے ترہانے ہرل، بکھیلے، تھیانے، جنجوعے، نول، لک، تے جوئے
قبیلیاں نوں اکٹھیاں ہو کے انگریز دی غلامی توں آزاد ہون دا مشورہ دتا۔ ایہناں قبیلیاں دے سرداراں متفقہ طور تے رائے احمد خاں کھل نوں اپنا
آگو (لیڈر) من کے انگریزوں نال ٹکران دا ارادہ پکا کر لیا۔ اک پاسے ایہہ صلاح ہوئی تے دوجے پاسے انگریزوں دے اک مخبر سر فرناز کھل نے
راتوں رات گوگیرہ اپڑ کے قبیلیاں دے نویں بین والے پروگرام دی اطلاع انگریز کپتان آلفسٹن نوں جادتی۔ ایہہ خبر سن کے انگریز خردار ہو گئے۔
اک انگریز اسسٹنٹ کمشنر برکے احمد خاں کھل نوں پھڑن لئی فوج لے کے جھامرے آ گیا۔ پر اوہدے آؤندیاں آؤندیاں کھل ہوری دریائے
راوی پار کر گئے۔ برکے نے ایس ناکامی دے بعد جھامرے دے کئی بے گناہ بندے پھڑ لئے تے پنڈ نوں اک لودا دتی۔ ایس طرح اوس نے اپنے
ناکام مشن دا غصہ مقامی وسیکاں اتے ظلم کر کے کڈھیا۔

□-1 تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جوابات دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

1- پروفیسر محمد اسلم کدوں پیدا ہوئے؟

(الف) 8 2 نومبر (ب) 13 اکتوبر 1938ء (ج) 23 دسمبر 1940ء (د) 2 نومبر 1945ء

✓ 1932ء

2- پروفیسر محمد اسلم کتھے پیدا ہوئے؟

(الف) مظفر آباد (ب) ضلع جالندھر (ج) ضلع امرتسر (د) ضلع شیخوپورہ

(بھارت) ✓ (بھارت)

3- پروفیسر محمد اسلم دے والد دا کیتناں سی؟

(الف) چودھری محمد دین (ب) چودھری طفیل محمد ✓ (ج) چودھری فضل محمد (د) چودھری کرم محمد

4- ابتدائی تعلیم کتھوں حاصل کی؟

(الف) والد کولوں (ب) پھلور ضلع جالندھر (ج) امرتسر توں (د) بالاکوٹ توں

✓ توں

5- پروفیسر محمد اسلم یونیورسٹی وچ کس مضمون دے پروفیسر سن؟

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- =====
- 6- (الف) اردو (ب) تاریخ ✓ (ج) فلسفہ (د) عربی
- پروفیسر محمد اسلم کس یونیورسٹی وچ پڑھاندے سن؟
- 7- (الف) قائد اعظم یونیورسٹی (ب) پنجاب یونیورسٹی ✓ (ج) آزاد کشمیر یونیورسٹی (د) علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی
- انگریز اس نے پنجاب اتے کدوں قبضہ کیتا؟
- 8- (الف) 1849ء وچ ✓ (ب) 1850ء وچ (ج) 1805ء وچ (د) 1830ء وچ
- سبق ”رائے احمد خان کھل“ تکنیکی طور اتے کیہ اے؟
- 9- (الف) ناول (ب) انشائیہ (ج) مضمون ✓ (د) افسانہ
- ”رائے احمد خان کھل“ شہید کس نے لکھیا اے؟
- 10- (الف) ڈاکٹر محمد باقر (ب) ڈاکٹر اختر جعفری (ج) پروفیسر محمد اسلم ✓ (د) اشفاق احمد
- کیہ وی چھاؤنی وچ گال تے سوروی چربی والے کارتوساں پاروں رد عمل ہويا؟
- 11- (الف) انبالہ (ب) میرٹھ ✓ (ج) اجتالہ (د) لاہور
- انگریز دی حکومت ویلے ہندوستان دا دارالحکومت کیہو اسی؟
- 12- (الف) دہلی (ب) کلکتہ ✓ (ج) کراچی (د) بمبئی
- رائے احمد خان کھل دی گھوڑی داناں کیہی؟
- 13- (الف) شیرینی (ب) مورنی ✓ (ج) شہزادی (د) بلو
- شہادت ویلے رائے احمد خان کھل کیہوے ویلے دی نماز پے پڑھدے سن؟
- 14- (الف) عصر ✓ (ب) ظہر (ج) فجر (د) مغرب
- گوگیرہ وچ انگریز اس دے بھرداناں کیہیہ سی؟
- 15- (الف) بشیر خان کھل (ب) سردار خان کھل (ج) سرفراز خان (د) محمد خان کھل
- احمد خان کھل دی بہادری نوں گوگیرہ دے شاعر اس کیہوی صنف وچ بیان کیتا؟
- 16- (الف) غزل (ب) مخمس (ج) ڈھولا ✓ (د) مایا
- انگریز اس ولوں دتے گئے کارتوساں تے کیہوے جانور دی چربی چڑھی ہوئی سی؟
- 17- (الف) باندردی (ب) بکرے دی (ج) کھوتے دی (د) گال تے سوروی ✓
- احمد خان کھل کیہ کردیاں شہید ہوئے؟
- 18- (الف) نماز پڑھدیاں ✓ (ب) کھانا کھاندیاں (ج) ستے ہوياں (د) جاگدے ہوياں
- انگریز اس نے رائے احمد خان داسرکٹ کے کیہوی جیل دی کندھ اتے لٹکا دتا؟
- 19- (الف) لاہور جیل (ب) گوگیرہ جیل ✓ (ج) ساہیوال جیل (د) ملتان جیل
- رائے احمد خان کھل دی شہادت دے بدلے وچ اوہدے ساتھیاں کس نوں قتل کیتا؟
- 20- (الف) پیڑنوں (ب) انفسٹین نوں (ج) برکے نوں ✓ (د) ریڈ کلف نوں
- احمد خان کھل دی انگریز اس نال لڑائی کیہوے سن وچ ہوئی؟
- 21- (الف) 1849ء وچ (ب) 1852ء وچ (ج) 1854ء وچ (د) 1857ء وچ ✓
- رائے احمد خان کھل نوں کتھے دفن کیتا گیا؟
- =====

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 22- (الف) فتح پور (ب) گوگیرہ (ج) جھامرے ✓ (د) اوکاڑے
پنجاب تے انگریزاں نے کیہڑے سن وچ قبضہ کیتا؟
- 23- (الف) 1849ء ✓ (ب) 1848ء (ج) 1846ء (د) 1845ء
رائے احمد خان کھل ضلع گوگیرہ دے کیہڑے پنڈ دے وسنیک سن؟
- 24- (الف) کشکوری (ب) جھامرہ ✓ (ج) کمالیہ (د) موضع اکبر
احمد خان کھل نوں ودھیا نسل دے کیہڑے جانور پالن واشوق سی؟
- 25- (الف) بتل (ب) دبے (ج) گھوڑے ✓ (د) اونٹ
انگریزاں دے مخبر سر فراز خان کھل نے کیہڑے انگریز کپتان نوں سارا بھیت دس دتا؟
- 26- (الف) برکے (ب) ریڈ کلف (ج) پیٹر (د) کپتان آئسٹن ✓
نماز پڑھدیاں رائے احمد خان نوں گولی کتھے وجی؟
- 27- (الف) سروچ (ب) سینے وچ ✓ (ج) لت وچ (د) ہاتھ وچ
بغاوت دے انگریزاں نے پنجاب دے سپاہیاں کولوں کیہڑا کھولیا؟
- 28- (الف) مال ڈنگر (ب) گھوڑے (ج) ہتھیار ✓ (د) سونے دے گہنے
رائے احمد خان کھل دی شہادت توں بعد قیادت کسے سنبھالی؟
- 29- (الف) میر بہاول پھیمانہ ✓ (ب) سر فراز خان کھل (ج) محمد خان کھل (د) سردار خان کھل
تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
- سوال 1: پروفیسر محمد اسلم دا اصل میدان کیہڑا سی؟
جواب: پروفیسر محمد اسلم دا اصل میدان تاریخ اے۔ ایس حوالے نال اوہناں نے بہت کجھ لکھیا اے۔ ”وارث دے عہد دے سیاسی حالات“ عنوان دا مقالہ اوہناں دے تاریخ دے گہرے مطالعہ دا پتہ دیندا اے۔
- سوال 2: پروفیسر محمد اسلم دی تعلیم بارے دسو:
جواب: پروفیسر محمد اسلم نے پھلور توں ابتدائی تعلیم حاصل کیتی۔ لاہور توں ایم اے تاریخ کیتا تے انگلینڈ چلے گئے۔ ڈرہم یونیورسٹی انگلینڈ توں علوم اسلامیہ تے عربی وچ بی اے آنرز کیتا۔ مانچسٹر یونیورسٹی توں ایم اے فارسی کیتا۔ کیمرج یونیورسٹی توں مشرقی علوم وچ ایم اے دی ڈگری حاصل کیتی۔
- سوال 3: پروفیسر محمد اسلم نے درس و تدریس کدوں شروع کیتی؟
جواب: پروفیسر محمد اسلم 1968ء وچ پنجاب یونیورسٹی دے شعبہ تاریخ نال منسلک ہو گئے۔
- سوال 4: پروفیسر محمد اسلم دیاں لکھتاں بارے دسو:
جواب: پروفیسر محمد اسلم دے ہن تک بے شمار مقالے چھپ چکے نیں۔ اوہناں دیاں علمی تے تاریخی کتاباں وچ تن کتاباں قابل ذکر نیں: اک ”دین الہی اور اس کا پس منظر“ دو جی ”سرمایہ عمر“ تے تیسری ”رائے احمد خان کھل“۔ ایہہ تہی کتاب پنجابی وچ لکھی۔
- سوال 5: پروفیسر محمد اسلم دے بیان دیاں خوبیاں دسو:
جواب: پروفیسر محمد اسلم دی زبان وچ سادگی، سلاست، روانی تے رس اے۔ اوہ بڑی مہارت نال تھوڑے لفظاں وچ وڈی گل بڑے چنگے طریقے نال کرن دا گرجاں دے نیں۔
- سوال 6: رائے احمد خان کھل کیوں دے انسان سن؟
جواب: گوگیرہ وچ رائے احمد ہورال دی جی واری دے جھنڈے لہرائے سن۔ او بڑے ای بہادر محب وطن انسان سن اوہناں دا دل دیس تے دیس واسیاں دی محبت نال دھڑکدا سی او انگریز نوں غاصب تے ظالم سمجھدے سن۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 7: کمالیہ وچ ہون والے سرداراں دے اکٹھے دی خبر انگریزاں نوں کیج ہوئی؟
جواب: انگریزاں دا اک مخبر سر فرزان خان کھل راتوں رات گوگیرہ اپڑیا تے اوہنے سارا بحیثیت انگریز کپتان الغنٹن نوں جادیا۔
- سوال 8: رائے احمد خان کھل کون سی؟
جواب: احمد خان کھل ضلع گوگیرہ دے اک پنڈ جھامرو دے دسٹیک سن۔ بچپن وچ نیزہ بازی تے تلوار بازی سکھ چکے سن گھوڑ سواری وچ دی باکمال سن۔ انگریزاں نے احمد خان کھل حوراں نوں اپنے نال ملان دی بڑی کوشش کیتی پر اوہناں نے اپنے نمبر دا سودا نہیں کیتا۔
- سوال 9: انگریزاں پنجاب اتے قبضہ کرن توں مگروں لوکاں نال کیہ درتاوا کیتا؟
جواب: 1849ء وچ پنجاب تے قبضہ کر لین توں بعد انگریزاں مقامی لوکاں خاص کر مسلماناں اتے ڈاڈھے ظلم ڈھائے۔ بے گناہ تے سادہ لوح لوکاں نوں ذرا ذرا جاتی گل پاروں قید تے پھانسی ورگیاں سزاواں ملن لگ پیاں۔ مقامی صنعتاں تباہ کر دتیاں جیہدی وجہ پاروں مقامی لوک معاشی بد حالی دا شکار ہو گئے۔
- سوال 10: رائے احمد خان کھل نے انگریزاں دے خلاف جنگ کیوں کیتی؟
جواب: 1857ء وچ انگریزاں دے خلاف طبل جنگ دج دیاں ای رائے احمد خان دے دل وچ انگریز دے خلاف لکیاں چنگاریاں لاٹاں بن سکیاں۔ کمالیہ وچ جھنگ تے اوہدے ضلعیاں وچ آباد قبیلیاں دے سارے سرداراں نے رائے احمد خان نوں اپنا سردار بن لیا تے انگریزاں دے خلاف جہاد دا اعلان کر دتا۔
- سوال 11: میرٹھ جھاؤنی دی بغاوت پاروں انگریزاں کیہ کیتا؟
جواب: میرٹھ جھاؤنی دے حالات دیکھ کے انگریز حکومت نے پنجاب وچ: انبالہ فیروز پور لدھیانہ سیالکوٹ لاہور ملتان تے گوگیرہ جھاؤنیاں وچ مقامی سپاہیاں کولوں ہتھیار رکھوالے تے کئی بے گناہاں نوں شک پاروں پھاسے لا دتا۔
- سوال 12: پنجاب تے قبضہ مگروں انگریز پاریاں موئے توں کیہ فائدہ چکیا؟
جواب: موئے توں فائدہ چکدیاں ہویاں انگریز پاروی لوکاں نوں عیسائی بنان لگ پئے۔
- سوال 13: احمد خان کھل دی حمایت وچ کیہو یاں تو ماں شامل ہویاں۔
جواب: رائے احمد خان کھل حوراں دی حمایت وچ گوگیرہ تے جھنگ ضلعیاں وچ آباد کھل 'ڈو' کاٹھیے ترہانے ہرل، بکھیلے، بھیاں، جھوئے، نول، لک تے جوئے قبیلیاں نے آواز بلند کیتی تے رائے احمد خان نال شامل ہو گئے۔
- سوال 14: پنجاب غدر رپورٹ وچ انگریزاں نے کیہ اعتراف کیتا اے؟
جواب: پنجاب غدر رپورٹ وچ انگریزاں نے ایس گل دا اعتراف کیتا اے پی جے رائے احمد خان کھل کامیاب ہو جاندا تے گوگیرہ توں ملتان توڑی پورا علاقہ انگریزاں دے ہتھوں نکل جاندا تے کراچی نال اوہناں دا رابطہ ٹھہر جاتا تے جے انج ہو جاندا تے فیہ انگریز پورے پنجاب وچ نکل جاندا۔
- سوال 15: احمد خان کھل راوی پارلر گئے تاں برکے نے کیہ کیتا؟
جواب: رائے احمد خان ہدوں راویاں پارلر گئے تے برکے نے ہمارے دے کئی ہندے قید کر لئے تے پنڈنوں اک لودائی۔
- سوال 16: انگریزاں نے احمد خان کھل داسرتن توں جدا کر کے جیل دی دیوار تے لٹکاتے اوہناں دے ساتھیوں کیہ کیتا؟
جواب: ہدوں احمد خان حوراں داسرتن کے گوگیرہ جیل دی کندھ اتے لٹکاتے دھڑ اوہناں دے ساتھی ہمارے لے گئے فیہ راتوں رات اوہناں دا اک دھادار ساتھی اہل جان تلی تے رکھ کے جیل دی کندھ تے چڑھیا تے اوہناں داسرتن توں لاہ کے ہمارے لے گیا تے دھڑ دے نال دفن دتا۔
- سوال 17: ہدوں انگریز نے ہندوستان تے قبضہ کیتا اوس سے ہندوستان دے دارالحکومت دا کیہ حال سی؟
جواب: اوس سے ہندوستان دا دارالحکومت کلکتہ سی ہدوں کہہ وی آ گرو تے اوہہ آ راوی دی جنگ لڑن والیاں دے وڈے مرکز سن۔ ایس لئی کلکتہ دا پورے ملک نال رابطہ ٹھہ گیا۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 18: رائے احمد خان کھرل نوں گوگیرہ دے علاقے وچ کس طراں یاد کیتا جاند اے؟
جواب: گوگیرہ دے لوک اپنے دلیر ہیر دا احمد خان کھرل شہید دی عظیم قربانی نوں یاد کر دے نیں۔ اج وی گوگیرہ دے علاقے وچ برکھے دی موت تے رائے احمد خان کھرل دی بہادری دے ڈھولے گائے جاندے نیں۔
- سوال 19: احمد خان کھرل دی شہادت دا واقعہ کدوں تے کتھے ہويا؟
جواب: کشکوری پنڈ دے کول 21 ستمبر 1857ء نوں انگریزاں نال ڈاڈھا تخت مقابلہ ہويا رائے احمد خان عصر دی نماز پڑھدے پے سن جدوں گولیاں دا مینہ وسدا پیا سی۔ اک گولی سدھی سینے وچ وجی تے اوہ شہید ہو گئے۔

☆☆☆☆☆

کیاہ وچ

عبدالحمید سالک

مشکل لفظاں دے معنی:

انت: حدوں دودھ۔ اچھے دی: حیرانی دی۔ آہرا باہرا: اندر باہر۔ ولایت: انگلستان وچ۔ برابر: لگاتار۔ ہلونا: ہلایا۔
شب خون مارنا: رات ویلے حملہ کرنا۔

مضمون دا خلاصہ: (لیصل آباد بورڈ 2016ء، لاہور بورڈ 2016ء)۔ عبدالحمید سالک اک اچے درجے دے ادیب تے مشہور صحافی سن۔ اوہناں نے زیادہ تر اردو وچ ای لکھیا پڑھیا پر اوہناں نوں پنجابی نال وی بڑا پیاری۔ اوہناں دیاں پنجابی لکھتاں نوں اکھیاں کر کے اوہناں دے صاحبزادے ڈاکٹر عبدالسلام خورشید ہوراں نے ”پنجابی ادب تے سالک“ دے سرنا نوں پٹھ کتابی صورت وچ چھاپیا سی۔ سالک نے ایہہ انشائیہ دی بڑے گفتہ انداز نال لکھیا اے۔ زبان بڑی سادہ سلیس تے رواں اے۔ انشائیہ مضمون تے افسانے دے درمیان دی اک ادبی صنف اے۔ مضمون بڑا ٹھوس ہوندا اے۔ افسانے وچ سراسر قصہ کہانی والی گل ہوندی اے۔ انشائیہ وچ حیاتی دے کسے نہ کسے رخ اتے دلچسپ انداز نال اظہار خیال کیتا جاند اے۔ ایہہ مقصد پڑھن والے نوں تفریح مہیا کرنا ہوندا اے۔ بعض انشائیاں وچ تہذیبی مسئلہ نوں وی خوبصورتی نال رچایا جاند اے۔ بدلدیاں ہوئیاں قدراں تے روایاں دیاں جھلکیاں دی دکھائیاں جاندیاں نیں۔ عبدالحمید سالک ہوراں نے اپنے ایس انشائیہ وچ ستیاں پیاں لڑن دی بیماری دے حوالے نال اک مزاحیہ صورت حال دی نقشہ کشی مٹی اے۔

سالک لکھدے نیں کہ انج تے پیاریاں بے شمار نیں۔ ہندے دا کئی طرح دیاں بیماریاں نال واہ پیندا اے پر اک بیماری ستیاں پیاں چلن پھرن دی ہوندی اے۔ ہندہ فردا پھر دا اے پر اوہنوں ہوش خبر نیں ہوندی۔ کئی لوک ایس مرض وچ کوٹھے یاں بھیرے اتے جا چڑھدے نیں۔ حالانکہ جاگدیاں کسے نوں وی اتھے جا کے لڑن دا حوصلہ نہ پوے۔ حیرانی دی گل اے کہ ہندہ کدھرے ڈگدا وی نہیں۔ انگلستان وچ کئی لوک ایس بیماری دے شکار ہوندے نیں۔ رسالہاں تے اخباراں وچ اوہناں دے قے وغیرہ وی بھیرے رہندے نیں اک ہندے نے دیا کہ کئی دناں توں میرے کوٹ دے بوجھ وچوں روپے چوری ہو رہے سن۔ میں کوٹ گول لا کے گل اتے ٹنگ کے سوں جانداساں۔ دن چڑھدے روپے غائب ہوندے سن۔ فلیٹ وچ میں اکلا رہندا ساں۔ نہ کوئی نوکر نہ بیوی تے نہ کوئی بچہ حیرانی دی گل ہوندی کہ روپے کتھے جاندے سن۔ گل انج مٹی کہ میرے فلیٹ دے پچھلے پاسے دل اک ہانچھی سی۔ اک رات مینوں میرے ہسائے دکھایا۔ میں اوس ہانچھی وچ ساں۔ میرے ہتھ وچ اک چھری سی تے میں حیران ہوا کہ رات دے ویلے ہانچھی وچ کیہ کر رہیاں۔ ایہہ چھری میرے ہتھ وچ کتھوں آ گئی۔ میرے گواہنڈی نے میرے ہتھوں چھری لے کے ٹوپا پٹیا تے اوہ دے وچوں میرے گواسے ہوئے سارے روپے کڈھ لئے۔ اوہنے دیاں میں ڈاکٹری دا طالب علم آں جس ویلے تساں چوری دا ذکر کیتا سی اوس دن دایں تہانوں دھیان وچ رکھیا ہو یا سی۔ مینوں شک سی پئی تھی نیندر وچ چلن دی بیماری دے مریض او۔ اج میں تہانوں ہانچھی دل جاندیاں دکھیا تے تہاڈا پچھیا کیتا تے تہانوں نیندر توں جگدا۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

دوسرے دن میرا گواہنڈی مینوں ڈاکٹر کول لے گیا۔ ڈاکٹر نے ایس بیماری داناں (Somnambulism) دیا جیسا مطلب اے
نیندر وچ پھرنا۔ ڈاکٹر نے دوائی دتی تے میں چھ ست ہفتیاں وچ ٹھیک ہو گیا۔

اخباراں وچ ایہہ قصہ پڑھ کے مینوں اپنے بال بچے دا اک واقعہ یاد آ گیا۔ میں کوئی چھ ورہیاں دا ہواں گا۔ اک دن شام نوں بے بے
جی (والدہ) نے کھیریا پکایا۔ میں کھیریا کیتا پی میں ہنے کھیریا کھاواں گا۔ بے بے جی نے آکھیا: ”جھلیا! کھیریا ٹھنڈا کر کے کھا کی دااے“ میں ضد
کر دا کر داسوں گیا۔

اویں کورات ہوئی تے میری اکھ کھل گئی۔ مینوں کوئی چیز چیمبی۔ تھ مار کے تکیا تے میں کپاہ دے نوکرے وچ بیٹھا ہویا ساں۔ گھبرا کے
بے بے جی نوں آواز ماری۔ اوہناں پچھیا: ”وے مجید! توں کتھے ویں؟“ میں جواب دتا: ”ایہو تے میں پچھتاواں پی میں کتھے واں۔ بے بے جی نے
میرا ہسٹرا نوہیا تے آکھن لگے: ”وے مجید کتھوں بولنا ایں؟“ میں آکھیا: ”کپاہ وچوں بے بے جی ہس پئے۔“

دو بے دن سویرے جدوں سارا نمبر چلا گیا۔ بے بے جی نے اباجی نوں سارا قصہ دیا تے اوہ ہس ہس کے دوہرے ہو گئے۔ آکھن لگے:
”کھیریا کھان اٹھیا ہووے گاتے جا پھسیا کپاہ وچ۔ پر جدوں دا دا جی ہو راں نال ایہو گل کیتی تے اوہ مسکرائے تے آکھن لگے: ”ایہہ ہاسے بکھیرے
والی گل نہیں فکر دالی گل اے۔ ایہہ تے اک بیماری اے۔ دو بے دن اوہناں نے میرا علاج کروانا شروع کیتا تے میں ٹھیک ہو گیا۔ پر گھر وچ میرا
مخول بن گیا پی مجید کتھے؟ کپاہ وچ!“

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”ڈاکٹر حکیم سارے ایس گل نوں من دے میں پی اوہ سچی جی ستا ہویا ہوندا اے۔ اوہنوں ہوش کوئی نہیں ہوندا۔
پرا ایہہ بڑی اچھے دی گل اے پی اوہ آدی نہ کتے ڈگ واڈھیندائے نہ کسے شے نال ٹھوکر کھاندا اے۔ کئی واری لوکاں نے
دیکھیا پی ایس مرض دا بیمار کوٹھے دے بنیرے اتے سدھا لگا جاند اے۔ مجال اے اوہ قدم دی اہرا باہر پئے تے اوہ
کوٹھے دے اتے یا اوس تھاں توں پٹھان ڈھیر پئے۔ جے اوہ جاگدا ہوندا اے تے کدی اوس بنیرے اتے ایس طرحاں
بے دھڑک نہ ٹرسکا۔“ (ص: 37)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا عبد المجید ساک دے انشائیے ”کپاہ وچ“ توں لیا گیا اے۔

اگر پچھر: انج تے بیماریاں بے شمار نیں تے ایہہ مرضاں بندے دے نال رہندیاں نیں۔ اک بڑی عجیب تے نویکی بیماری اے پی بندہ نیندر
دی حالت وچ ٹرن پھرن لگ پیندا اے۔ اگر بڑی وچ ایس نوں (Somnambulism) آکھدے نیں۔ ساک اپنے بچپن دا اک دلچسپ
واقعہ ایس مرض دے حوالے نال سانہے نیں۔

تشریح: مہدا المجید ساک دسدے میں کدا ایہہ اک بڑی عجیب تے نرالی بیماری اے پی بندہ نیندر دی حالت وچ ٹرن پھرن لگ پیندا اے۔ ساڈے
ڈاکٹر تے حکیم ایہہ گل تسلیم کردے نیں پی بندہ اوس ویلے جی جی ستا ہویا ای ہوندا اے۔ اوس نوں نہ اپنے آپ دی خبر ہوندا اے تے نہ آل
دوالے دا کوئی ہوش ہوندا اے۔ فیر جیرانی تے تعجب دالی گل ایہہ دے پی بندہ نہ کدھرے ڈگدا اے تے نہ ای کدھرے ڈھیندا اے تے نہ ای کسے
شے نال ٹھوکر کھاندا اے۔ کئی لوکاں نے دیکھیا اے پی ایس مرض دا مریض کوٹھے دے بنیرے اتے سدھا لگا جاند اے۔ اوہ اک قدم دی
ایہر اوہر نہیں پیندا۔ نہ تے اوہ کوٹھے اتے ڈگدا اے تے نہ ای اوہ تھلے کدھرے ڈھیندا اے۔ جے اوہ جاگدا ہووے تے کدی دی اوس بنیرے
اتے ایس طرحاں نڈر ہو کے نہ ٹرسکا۔ سگوں اوہ بنیرے اتے چڑھن دا حوصلہ ای نہ کر سکا۔ جے حوصلہ کر کے اوہ بنیرے اتے چڑھ جاند تے
خوف نال ای تھلے ڈگ پیندا۔ ایہہ واقعی اک دکھری جی مرض اے۔

پیرا نمبر 2:

”میں اک دو گواہنڈیاں نال گل کیتی۔ اوہ دی بڑے جیران ہوئے۔ اخیر اک رات کیہ ہویا، فلیٹ دے پچھلے پاسے

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اک نکی جیسی ہانگی سی۔ اوہ دے وچ مینوں اک آدی نے جگایا تے میں دیکھیا پئی اک چھری میرے ہتھ وچ اے تے میں ہانگی دی کٹر وچ ٹویا پیا کڈھناں۔ جس آدی نے مینوں جگایا اوہ میرا گواہنڈی تے دوست سی۔ اوس نوں دیکھ کے تے اپنے آپ نوں ہانگی وچ پا کے میری سمجھ وچ کجھ نہ آیا پئی ایہہ گل کیہہ بنی۔ میں ہانگی وچ کس طرح آ گیا تے چھری نال ٹویا پنن دا کیہ مطلب؟“ (ص: 37)

متن و احوالہ: ایہہ پیرا عبد المجید سالک دے انشائیے ”کہا وچ“ توں لیا گیا اے۔

اکٹر چچر: بندے نال بہن تک بے شمار بیماریاں لکیاں آئیاں میں پر اک بڑی دکھری جی بیماری نیندر دی حالت وچ ٹرنا پھرنا ہوندا اے۔ حکیمان تے ڈاکٹر اں دے کہن موجب بندہ اوس ویلے واقعی سٹنا پیا ہوندا اے پر جس ویلے اوہ ٹر دا اے بھادیں کسے ہیرے اتے ای کیوں نہ ہونے کدھرے ڈگدا ڈھیندا انہیں۔ مجید سالک ولایت دے اخباراں وچ اک چھپے ہوئے اچھے واقعہ دی تفصیل دس کے اپنے بچپن دا اک بڑا دلچسپ واقعہ سناندے میں۔

تشریح: بیماری دی حالت وچ چلن پھرن بارے اک بندہ اپنا تجربہ سناندیاں دسد اے کہ میرے کوٹ دی جیب وچوں روز دیاڑے روپے گواہن لگ پئے۔ میں رات نوں کوٹ کھلی اتے تنگ کے سوں جاندا اسان پر سویرے کوٹ وچوں روپے غائب ہوندے سن۔ جیرانی ایس گل دی سی کہ بے فلیٹ وچ میرے توں دھ کوئی ہوہ بندہ وی نہیں ہوندا تے فیر روپے کون چرا کے لے جاندا اے۔ میں ایس پریشانی ہارے اپنے اک دو گواہنڈیاں نال گل کہیتی تے اوہ دی حیران پریشان ہوئے۔ اوڈک انج ہویا کہ اک رات فلیٹ دے پچھلے پاسے ہانگی وچ مینوں اک بندے نے جگا دتا۔ ہوش وچ آ کے میں دیکھیا کہ میرے ہتھ وچ اک چھری سی تے میں اک کٹر وچ ٹویا پیا کڈھناں۔ جس آدی نے مینوں نیندر دی کیفیت وچوں کڈھیا اوہ میرا گواہنڈی تے دوست سی۔ اوہ ڈاکٹر سی اوہوں وی اوتھے دیکھیا تے نالے اپنے آپ نوں ہانگی وچ دیکھ کے میری سمجھ وچ کجھ نہ آیا۔ میں تے اندر سٹنا پیا اسان اوتھے ہانگی ول کیوں رخ کر لیا تے چھری نال ٹویا پنن دا کیہ مطلب اے؟

پیرا نمبر 3:

”میں شرم نال ردن ہا کا ہو گیا سی۔ اپنے وچ باباجی (دادا) نماز پڑھ کے مستیوں واپس آ گئے۔ اوہناں وی ایہہ ساری گل سنی۔ اوہ مے تے نہیں کجھ مسکرا کے آکھیا: ”ایہہ ہاسے دی گل نہیں۔ بے مجید رات نوں نیندر وچ اٹھ کے جلدیا پھر دا اے تے ایس دا علاج کرانا چاہی دا اے۔ اوس دن مینوں اباجی ڈاکٹر عبدالرحمان کول لے گئے۔ میں ٹھیک تے ہو گیا پر کھر وچ ایس کھول نے کئی دریاں تک میرا بچھا نہ بچھیا۔“ (ص: 38)

متن و احوالہ: ایہہ پیرا عبد المجید سالک دے انشائیے ”کہا وچ“ توں لیا گیا اے۔

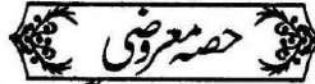
اکٹر چچر: نیندر دی حالت وچ چلنا پھرنا اک روگ اے۔ بندہ بھادیں ہمت یاں ہیرے اتے پیاڑے اوہ ڈگدا نہیں۔ ایس حوالے نال ولایت دے اخباراں وچ اک دلچسپ واقعہ دی چھپیا سی۔ اک بندہ روز رات نوں سون لکھاں کوٹ اتار کے کھلی اتے تنگ دیندا پر روز اوہ یاں حسیاں وچوں روپے چوری ہوئے ہوندے۔ اوہ اپنے اک گواہنڈی ڈاکٹر نوں دی دسیا۔ اس نے اک رات اوس بندے نوں گھر دے پچھلے پاسے اک ہانگی وچ ٹویا کڈھناں پھڑ لیا اوہ اوس ویلے نیندر وچ سی۔ جیہڑے ویلے جگا پیا گیا تے اوس جیرانی نال بچھیا میں ہانگی وچ کیوں آ گیا؟ ڈاکٹر نے اوس تھاں نوں چھانے وچوں اوہ سارے روپے گل آ گئے۔ یعنی اوہ بندہ آپاں ای روز سٹنا پیا اٹھدا تے اپنے اکی کوٹ وچوں روپے کڈھدا تے اوس ہانگی وچ دب دیندا۔ مجید سالک اپنے بچپن دا اک ایویں دارلدا ملدا واقعہ سناندے میں کہ اک دن گھر پھڑ لیا گیا۔ میں گمان دا لٹا سٹا گیا۔ اماں نے گرم گھر پھڑ لیا کھان توں ملے گردے۔ رات ہوئی میں نیندر دی حالت وچ اٹھیا تے گپا دے نوکرے وچ جا دیا کجھ کجھ نہ آئی۔ بے بے جی نوں آ داواں دتیاں۔ اوہناں آ کے کڈھیا نالے گھر وچ ہاسا پے گیا۔

تشریح: دن وچ اٹھنا تے بے بے جی لے سارے گھر والیاں نوں ایہہ قصہ سنا یا۔ سارے میرے اتے احسن لگ پئے۔ اوہناں نے سمجھا کہ میں گھر لے دے لا لای وچ گپا وچ جاو لیا۔ میں ڈاڈا شرمندہ ہو گیا۔ میں روہا سٹا جیہا ہو گیا۔ ایہی دم وچ دادا جی نماز پڑھ کے مستیوں واپس آ گئے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

اوہناں نے دی پوری دلچسپی نال ساری گل سنی۔ اوہ دو جیاں دا لگن نہ تے تے تے نہ مینوں نکل ٹٹھا کھیا۔ تھوڑا جیہا مسکرا کے کہن لگے 'ایہہ مذاق والی گل نہیں۔ مجید جے نیندر وچ چلن پھرن لگ پیا اے تے ایہہ اک مرض اے ایہہ اعلان ہونا چاہی دا اے۔ اوہ دے دیاڑے مینوں ابا جی ڈاکٹر عبدالرحمان ہور انوں دکھان واسطے لے گئے۔ اوہناں دے دادا دارو نال میں صحت مند ہو گیا پر گھر والیاں دے ہاسے مذاق دا بڑی مدت تک نشانہ بنیا رہیا۔ اوہناں میری چھیڑائی بنا لئی۔ مجید کتھے 'کپاہ وچ'!

○.....○.....○

1- □ تھلے دے تے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جوابات دے تے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

1- عبد المجید سالک کدوں پیدا ہوئے؟
(الف) 13 دسمبر 1894 (ب) 14 دسمبر 1890 (ج) 9 دسمبر 1993 (د) 4 دسمبر 1997ء

2- عبد المجید سالک کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟
(الف) پھلور ضلع جالندھر (ب) بٹالہ ضلع گورداسپور (ج) مکتسر ضلع فیروزپور (د) ضلع لیہ (بھارت) ✓

3- عبد المجید سالک دے والد دا کیہ ناں سی؟
(الف) غلام قادر ✓ (ب) غلام حسین (ج) غلام محمد (د) غلام صابر

4- ”کپاہ وچ“ عبد المجید سالک دی کس کتاب وچوں لیا گیا اے؟
(الف) فانوس خیال (ب) بک سنگ (ج) پنجابی ادب تے (د) تہذیب نسواں سالک ✓

5- عبد المجید سالک کدوں فوت ہوئے؟
(الف) 1959ء ✓ (ب) 1911ء (ج) 1906ء (د) 1928ء

6- سبق ”کپاہ وچ“ تکنیکی طور اُتے کیہ اے؟
(الف) افسانہ (ب) مضمون (ج) انشائیہ ✓ (د) ڈراما

7- ”کپاہ وچ“ دے مصنف نوں کیہ بیماری سی؟
(الف) انہاسی (ب) نیند وچ ٹرن دی ✓ (ج) تپ دق (د) مرگی

8- ولایت والے بندے دے پیسے کتھوں چوری ہوئے سن؟
(الف) کوٹ دی جیب (ب) بنوے وچوں (ج) پینٹ وچوں (د) سرھانے تھلیوں وچوں ✓

9- مجید دے نیندر وچ چلن دا انکشاف مجید دے کس گھر والے نوں ہویا؟
(الف) پیوں نوں (ب) دادے نوں ✓ (ج) بھرانوں (د) ماں نوں

10- مصنف دے گھر والے مجید نوں کیہ بڑے ڈاکٹر کوں لے گئے؟
(الف) ڈاکٹر عبداللہ (ب) ڈاکٹر عبدالرحمن ✓ (ج) ڈاکٹر عبدالرحیم (د) ڈاکٹر عبداللہ

11- عبد المجید سالک دی ماں نے کیہ پکا کے رکھیا سی؟
(الف) گجریلا ✓ (ب) کھیر (ج) فرنی (د) مٹھے چاول

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 12- سبق ”کپاہ وچ“ کیہڑی بیماری دا ذکر ملدا اے؟
 (الف) مرگی (ب) نیند وچ ٹرنا پھرنا ✓ (ج) ڈپریشن (د) ٹائیفائیڈ
- 13- عبد المجید سالک دی لکھت اے:
 (الف) شلوک (ب) ٹاہلی تھلے (ج) لوک گیت (د) کپاہ وچ ✓
- 14- عبد المجید نے کیہ کھان دی ضد کیتی؟
 (الف) حلوہ (ب) زردا (ج) گجر ملا ✓ (د) کھیر
- 15- دنیا دے کس ملک وچ ستیاں ہو یاں چلن پھرن والے مریض زیادہ نیں؟
 (الف) چین (ب) فرانس (ج) ولایتیت ✓ (د) پاکستان
- 16- سبق ”کپاہ وچ“ دا مرکزی کردار کون اے؟
 (الف) رشید (ب) حمید (ج) نوید (د) مجید ✓
- 17- نیند وچ ٹرن والے مریض دے کمرے وچ ہو رکنے بندے رہندے سن؟
 (الف) کوئی وی نہیں ✓ (ب) تن وی نہیں (ج) چاروی نہیں (د) دووی نہیں
- 18- نیند وچ ٹرن والے مریض نوں کنساں چر دوا پنی پئی؟
 (الف) دو چار ہفتے (ب) چھت ہفتے ✓ (ج) چار ہفتے (د) اک دو ہفتے
- 19- عبد المجید سالک ستیاں پیاں کتھے جا پڑا سی؟
 (الف) غسل خانے (ب) چھت تے (ج) کپاہ دے ٹوکرے (د) گلی وچ
 وچ ✓
- 20- سبق ”کپاہ وچ“ اک آدمی نے دسیا اے کجھ دن میرے کوٹ دی جیب وچوں برابر چوری ہوندے رہے:
 (الف) کھلونے (ب) کاغذ (ج) روپے ✓ (د) بادام
- 21- عبد المجید دے گھر والیاں کیہڑی گل نوں اوہدی چھیڑ بنا لیا سی؟
 (الف) گجر ملا چور (ب) پیٹو (ج) رچھڑی (د) مجید کتھے ”کپاہ
 وچ“ ✓
- 22- بچپن وچ گجر ملے والے واقعے ویلے مجید سالک دی عمر کئی سی؟
 (الف) 6 سال ✓ (ب) 7 سال (ج) 8 سال (د) 9 سال
- 23- انگریزی وچ نیند وچ چلن دی بیماری نوں کیہ آکھدے نیں؟
 (الف) Symbolism (ب) Somnambulism (ج) Cold Fever (د) Asthma
- 24- عبد المجید سالک دے مطابق کس چیز دا کوئی انت نہیں؟
 (الف) ثواب دا (ب) عذاب دا (ج) بیماری دا ✓ (د) گناہ دا
- 25- دادا جی ہور اں کپاہ دے ٹوکرے والی گل سن کے کیہہ آکھیا؟
 (الف) اے شرم دی گل اے (ب) اے مذاق دی گل (ج) اے بھیڑی گل اے (د) اے ہاسے دی گل
 نہیں ✓
- 26- مریض اپنا کوٹ رات نوں کتھے تنگ کے سوں جانا سی؟
 (الف) کلی تے ✓ (ب) کرسی تے (ج) بیگر تے (د) درخت تے

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 27- ولایت دی بیماری دے مریض نے روپے چوری ہون دی گل کے گوانڈیاں نال کیتی؟
(الف) اک گوانڈی نال (ب) اک دو گوانڈیاں (ج) سارے گوانڈیاں (د) کے نال دی نہیں
نال ✓ نال
- 28- تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
سوال 1: عبدالمجید سالک کدوں تے کتھے پیدا ہوئے؟
جواب: عبدالمجید سالک 13 دسمبر 1894ء نوں بٹالہ ضلع گورداسپور (بھارت) وچ پیدا ہوئے۔
سوال 2: عبدالمجید سالک نے کیہڑا پیشہ اختیار کیتا؟
جواب: عبدالمجید سالک نے ریلوے اکاؤنٹ آفس لاہور وچ نوکری اختیار کیتی پر چھٹی ای پچھان پرت گئے تے تدریس دے پیشے نال وابستہ ہو گئے۔
سوال 3: پٹھان کوٹ توں کیہڑا رسالہ کڈھیا؟
جواب: مجید سالک نوں صحافت دا شوق مذھوں سی۔ تائیوں پٹھان کوٹ توں اک رسالہ ”فانوس خیال“ جاری کیتا۔
سوال 4: عبدالمجید سالک کس رسالہ دے ایڈیٹر تے سب ایڈیٹر ہے؟
جواب: عبدالمجید سالک لاہور وں نکلن والے رسالہ ”پھلواڑی“ تے ”تہذیب نسواں“ دے ایڈیٹر تے سب ایڈیٹر ہے۔
سوال 5: عبدالمجید سالک دا کیہڑے سب سے تعلق رہیا؟
جواب: عبدالمجید سالک دا رسالہ ”فانوس خیال“ رسالہ ”پھلواڑی“ رسالہ ”تہذیب نسواں“ اخبار ”زمیندار“ اخبار ”انقلاب“ تے ماہنامہ ”پنجابی“ نال تعلق رہیا۔
سوال 6: سبق ”کپاہ وچ“ دا لکھاری اسی رات ویلے کپاہ دے نوکرے وچ کیوں اپڑا؟
جواب: لکھاری نوں بچپن وچ نیندرے نرن دی بیماری سی ایس لئی جدوں اوہدی اکھ کھلی تے اوکپاہ دے نوکرے وچ سی جتھوں بے بے جی ہورال اوہنوں باہر کڈیا۔
سوال 7: سبق ”کپاہ وچ“ دے موجب بچے وچ مجیدی کیہڑی چھٹی پڑ گئی؟
جواب: مجید رات نوں نیندر وچ چلدا پھر داسی۔ کپاہ دے نوکرے والے واقعہ دے بعد اوہدا علاج کر دیا گیا۔ جیدے پاروں اوہ ٹھیک تے ہو گیا پر گھر وچ ایس بخول نے کئی ورہیاں تک مجید دا پچھانہ تھڈیا پچی پچی اوہدی چھٹی پڑا پے گئی مجید کتھے ”کپاہ وچ“۔
سوال 8: ”کپاہ وچ“ روپاں دی چوری بارے دسو۔
جواب: ولایت والا مریض اپنی جیب وچوں آپ ای پیسے چوری کر کے بغیچی دی نکر وچ چھری نال ٹوپا پٹ کے دب دیندا سی۔
سوال 9: سبق ”کپاہ وچ“ وچ کیہڑی بیماری دا ویرا کیتا گیا اے؟
جواب: ایس سبق وچ جیہڑی بیماری دا ذکر کیتا گیا اے اوہ اے ستیاں ہویاں چلن پھرن لگ پیناں۔ ولایت وچ ایس مرض دے مریض بوہت ہیگے نیں۔
سوال 10: ولایت والی بیماری دے روگی نوں اوہدے چوری ہون والے پیسے کیوں ملے؟
جواب: ولایت والے روگی دے گوانڈی نے اوہنوں جگایا تے اوس ویلے اوچھری نال بغیچے دی نکر وچ ٹوپا پٹ داسی۔ اوہدا حیران تے پریشان ہو پیا پئی میں سمجھے کیوں آ گیا۔ اوہدے گوانڈی نے اوہدے سامنے اوہدے کوں چھری لے کے ٹوپا پٹیا تے اوہدے سارے روپے اوچھوں لہے گئے۔
سوال 11: بے بے جی دے گجر پلا پکان تے مجید نے کیہڑی کیتی؟
جواب: جدوں دی اے گل اے اوہدوں مجید کوئی سمجھے ورہیاں داہوے گا۔ بے بے ہورال شام نوں گجر پلا پکایا۔ مجید نے بڑی ضد کیتی پئی گجر پلا ہنے کھاواں گا۔ بے بے ہورال آکھیا پئی تہا گجر پلا نہیں کھائی دا ٹھنڈا ہووے گا تے کھالیں۔ مجید روند اکراؤ نڈاسوں گیا۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 12: سویلے بے بے جی ہوریاں سارا قصہ کہناں نوں سنایا تے اوہناں کیہ آکھیا؟
جواب: سویلے جدوں سارا ٹبر جا گیا تے بے بے جی ہوریاں اباجی نوں ایہہ قصہ سنایا۔ اوہس ہس کے دوہرے پے ہون۔ تے آکھن لگے ایہے سوچیا ہووے گا سارے سوں جان گے تے میں گجر پلا چپ چپتے کھالواں گا ہنیرے وچ جانا باورچی خانے سی تے ٹر گیا کپاہ دے نوکرے وچ۔
- سوال 13: دادا جی ہوریاں دا ایس واقعہ بارے کیہ کہنا سی؟
جواب: دادا جی مستیوں نماز پڑھ کے آگئے تے اوہناں ایہہ گل سنی تے تھوڑا جیہا مسکرا کے کہن لگے۔ ایہہ گل نری ہاسے دی گل نہیں۔ بے کر مجید رات نوں ستا پائرن پھرن لگ پیندا اے تے فیرا یاد علاج کراؤنا چاہی دااے۔
- سوال 14: مجید نوں اوہدے اباجی کیہوے ڈاکٹر کول لے کے گئے؟
جواب: اباجی ہوریں مجید نوں ڈاکٹر عبدالرحمن دے کول لے گئے تے اوہد علاج کرا دیا جہدے پاروں مجید ٹھیک ہو گیا۔
- سوال 15: سبق کپاہ وچ دی نثری صنف کیہوی اے؟
جواب: عبدالحجید سالک دی لکھت ”کپاہ وچ“ دی نثری صنف انشائیہ اے۔

☆☆☆☆☆

لوک گیت

ڈاکٹر سید اختر جعفری

مشکل لفظاں دے معنے:

لوک گیت: عام لوکاں دیاں زبانان توں بنے ہوئے گاؤں۔ ون سونے: طرح طرح دے رنگ برنگے۔ زرخیزی: دھیر پیداوار دین دی صلاحیت۔ پاروں: وجہ توں۔ آپ مہارے: اپنے آپ ہنگرنا۔ کھڑو آؤنا: اُگنا۔ واشنا: خشبو۔ سہمن: حسن خوبصورتی۔ انملا: قیمتی۔ رہتل بہتل: رہن سہن، کلچر وغیرہ۔ وسیا: آبادی، معاشرہ۔ من موہنیاں: دلاں نوں پسند آؤن والیاں۔ وڈکیاں: وڈیاں بزرگاں۔ سبھا: مزاج۔ ریتاں: رساں رواج۔ کانگ: سیلاب، لہر۔ بھلھو: طوفان۔ بریتے: ریتلے، ریگستانی۔ نخلستان: ریگستان دا وہ تھاں جتھے بہت سارے درخت ہوں کھجور دے درختاں دا جنگل۔ شعوری کوشش: سوچ سمجھ کے کوئی کم کرنا۔ موزوں: مناسب۔ ٹپہ: ٹپہ شعر ورگا ہوندا اے۔ پہلا مصرع ایویں شعری ضرورت لئی لیا یا جاندا اے۔ مطلب دی گل دو بے مصرعے وچ ہوندی اے۔ جیویں:

بارھیں برس کھٹن گیا تے کھٹ کے لیاندی جالی
سنجھل کے پیر دھریں اڑیے اج رات اقراراں والی۔

چھلہ: عورتاں دا گیت اے جیہڑا چھلے دے حوالے نال گایا جاندا اے۔ ایس گیت وچ عشق دی واردات نوں موضوع بنایا جاندا اے۔ جیویں:

چھلا پیا ہنیرے۔
وہ نہیوں میرے
کاہنوں پانا ایں پھیرے۔
وہ میری ماں دے۔
کھلے گی تے جاں گے

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

گدا: گدا پنجاب دا اک ناچ اے میاراں چانیاں راتاں وچ دائرہ بنا کے تالی وچا کے نچدیاں نیں۔ نال جیہڑے بول بولدیاں نیں اوہناں نوں گدے دے گیت آکھیا جاند اے۔ ایہہ عورتاں دا گیت اے جیہڑا جھلے دے حوالے نال گایا جاند اے۔ ایس گیت وچ عشق دی واردات نوں موضوع بنایا جاند اے۔

سکی: سکی دا لفظ خاص محبوبہ لئی ورتیا جاند اے۔ سکی پنجاب دی اک مشہور رومانی داستان ”ڈھول سکی“ دی ہیروئن دی سی۔ سکی ڈھول دے پیار وچ کامیاب نہ ہو سکی تے پاگلاں دا نگن نچنا شروع کردتا۔ ایسوں ای ”سکی ناچ“ دی بنیاد پے گئی۔ کڑیاں ایہہ گیت نچدیاں گاوندیاں نیں۔

سکی میری دن

میں واری

میں واریاں نیں سمیاں۔

جھمّر: جھوم جھوم کے نچن تے گاؤں دا ناں جھمّر اے۔ ایہہ متھے دے اک گہنے دا ناں وی اے۔ ایہہ عورتاں دا گیت اے۔ بار دے علاقیاں دے لوک شادی دی رات ڈھول دی تھاپ اُتے جھمّر کھیڈ دے نیں۔ جھمّر وچ صرف مرد حصہ لیندے نیں۔ ڈھول کھناں..... دل پردیساں دا راضی رکھنا۔

رکھلی: کڑیاں ہتھوں وچ ہتھ پا کے تے پیر نال پیر ملا کے بھمیری دا گیت بھونڈیاں تے رکھلی دے بول بولدیاں نیں۔ رکھلی کلیر دی پگ میرے ویر دی دوپٹہ میرے بھائی دا فٹے منہ جواکی دا۔ گھوڑیاں: اوہ گاؤں جیہڑا بھیناں گھوڑی دی واگ پھڑ کے گاؤں دیاں نیں۔ بھرا لڑا بن کے گھوڑی اُتے بیٹھا ہوند اے۔ کیہ کچھ دینا ای ویراواگ پھڑاکی۔ میں ہاں بھین تیری ماں پو جانی۔ پینڈا: سفر۔ پیڑھی: نسل۔ گھلاوٹ: نرمی۔ ڈھول: محبوب۔ ٹنڈی اے: چھیڑ دی اے۔ جھرنات: کیکپاہٹ درد دی لہر۔ وسنیک: رہن دانے ہاشندے۔ اودرے: اداس ہو ہو جائے۔ دھن جکرا: حوصلہ۔ وسوں: معاشرت، سماج۔ قافیہ: دو یاں دو توں ودھ تقریاں یاں مصرعیاں دے اخیر وچ آؤں والے لفظ جیہڑے ہم وزن ہوندے نیں۔ تکمیل: مکمل ہونا۔ ہڑھ: سیلاب۔ ہجر: جدائی۔ مت: عقل۔ اڑی پیا: ضد پئی ہووے۔ ممتا: اوہ محبت جیہڑی ماں نوں اپنی اولاد نال ہوندی اے۔ سدھراں: خواہشاں اربان۔ اُمنگاں: آرزوآں۔ سُننے: خواب سِنے۔ سیسیاں: دُعاواں۔ ساد مرادے: سادہ طور طریقے والے۔ اوہلے: لگے ہوئے۔ پٹو: ڈنگر۔ اٹیہ: ساک۔ رشتے دار۔ سدا سہا کن: نت سہا کن رہن والی۔ ٹومب: زیور گہنا۔ سُرور: مزہ۔ جھومر پانا: نچنا۔ قواعد: گرامر۔ قول: گل بات وعدہ۔ دلش: عقل۔ ڈھکواں: مناسب۔ ہاڑی: ہاڑھ مینے دی فصل۔ ساؤنی: ساؤن مینے دی فصل۔ مندا بولنا: بھیڑا چکا بولنا، یعنی گالباں دینا۔ جند: روح، جان۔ سندوری: سندھوری، قمری، جوگیا۔

مضمون دا خلاصہ: (فیصل آباد بورڈ 2013ء): ڈاکٹر اختر جعفری ہوراں نے اپنے ایس مضمون وچ لوک گیتاں بارے چنگی جانکاری (معلومات) دتی اے۔ اک تے اوہناں نے ایہہ دسیا اے کہ لوک گیت کیہ ہوندے نیں فیر کچھ گیتاں دی پہچان دی کروائی اے۔ جعفری ہوراں دسیا اے کہ لوک گیت باقاعدہ شاعراں نے نہیں بنائے ہوندے بلکہ ایہہ گیت آپ مہارے آگن والیاں بوٹیاں دا نگن خود بخود ای عام لوکاں دیاں زباناں اُتے آ جاندے نیں۔ ایہناں وچ کسے قوم دی رہتل، بھل نوں دیکھیا تے کھیا جاسکدا اے۔ جے اوس قوم دا مزاج کیویں دا اے۔ اوہدے وڈکیاں دے خیالات کیہ سن۔ رساں رواج کیویں دے ہوندے سن۔ ایہناں گیتاں وچ سمندراں، دریاواں تے فصلاں بارے ڈھیر ذکر ملدا اے۔ جیہڑے لوک دریاواں دے کنڈھیاں اُتے آباد ہون اوہناں دے گاؤں وچ کانگاں طوفاناں پیڑیاں دا ذکر ملے گا تے ریتلے علاقے والیاں دے گاؤں وچ بریتیاں تے نخلستاناں دا ذکر ملدا اے۔ میدانی علاقے دے گیتاں وچ دھرتی، فصلاں تے

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

موسماں دا ذکر ہوندا اے۔ ایہہ گیت باقاعدہ طور تے کسے شاعر نے نہیں گھڑے ہوندے بلکہ ایہہ عام لوکاں دیاں مونہاں وچوں کسے خاص جذباتی صورتحال وچ اپنے آپ پھٹ آؤندے نیں۔ ایہناں وچ خیال تے زبان دی سادگی ہوندی اے۔ دلاں وچوں بھندے نیں تے دلاں وچ ای اتر جاندا نیں۔ تے دلاں راہیں سفر کردے صدیاں دا پندھ مکالمہ نیں یعنی اوہناں وچ ڈھیر تاثیر ہوندی اے۔

ڈھولا: بہت پرانے وقتوں پنجاب وچ ایہہ گاؤن لگاؤندا اے۔ ایہدے وچ سوز دی اے تے گھلاوٹ وی۔ ساڈے جذباں نوں ایہہ گیت بہت متاثر کردا اے۔ بعض لوکاں نے ایہدا تعلق ڈھول بادشاہ دی کہانی نال وی جوڑیا اے۔ بعض لوک ایس نوں وجان والے ”ڈھول“ نال وی منسوب کردے نیں۔ کیونکہ اوہدی آواز وی دلاں نوں چھیڑن والی ہوندی اے۔ سنن والا بندہ اوہدی نال اُتے اپنے آپ نچن لگ پیندا اے۔ ایسے ڈھول توں ڈھولا ڈھول جانی ”ڈھولن“ ڈھول سپاہی تے ڈھول یار دے لفظ بنے نیں۔

میں اتھے تے ماہی میرا سوہدرے

میرا پل پیا اورے

دھن میرا جگر، جیوے ڈھولا

میں اتھے تے ڈھول قصور اے

دل ڈانڈا مجبور اے

مڑ کے آؤنا۔ جیوے ڈھولا

ماہیا: ماہیا دا لفظ ”ماہی“ توں بنیا اے جیہدہ مطلب محبوب اے۔ اختر جعفری صاحب دا خیال اے کہ ماہیا لفظ ”ماہ“ توں نکلیا اے جیہدہ مطلب ”چن“ اے۔ یعنی چن ورگا ”ماہی“ دے اگے الف لا کے ماہیا بنا لیا ہوا اے۔ ایس گیت وچ کوئی اک جذبہ خیال یاں مضمون ڈیڑھ مصرعے وچ بند کردتا جاندا اے۔ پہلا مصرع صرف اک قافیہ لے کے آؤندا اے۔ اک گونچ پیدا ہوندی اے جیہدی دوجے (وڈے) مصرعے وچ مکمل ہو جاندی اے۔ ایہہ گیت مرد تے عورتاں دووے گاؤندے نیں۔ ایہدا خاص موضوع ہجرت جیہدی کیفیت دا بیان ہوندا اے۔ درد دی ہوندا اے تے مت دیاں گلاں دی ہوندیاں نیں۔

دو پتر اناں دے

ساڈا دکھ سن سن کے روندے پتھر پہاڑاں دے

کوئی بنگہ گول ہوئی

اللہ دیاں اللہ جانے کبھوے رنگاں وچ ڈھول ہوئی

لوری: اختر جعفری ہوراں دے نزدیک ایہہ سب توں پرانا گیت اے۔ ایہہ بال نوں سوان ویلے گایا جاندا اے۔ اوہ بول تے نہیں سمجھدا صرف ماں دی منھی آواز سن کے سوں جاندا اے۔ ایس گیت وچ ماں دی اولاد نال محبت گٹ گٹ کے بھری ہوندی اے۔ دعاواں ہوندیاں نیں۔ سدھے سادے انداز نال جذباں نوں بیان کردتا جاندا اے۔ ایہناں لوریاں وچ پنجاب دی رحمت دیاں جھلکیاں دیکھیاں جاسکدیاں نیں۔ دایہی نیچے فصلاں تے مال ڈنگراں دا بیان ہوندا اے۔

الھر بلھر دے دا

باوا کنک لیاوے گا

باوی بہہ کے چھٹے گی

ماں پونیاں وٹے گی

باوی من پکاوے گی

باوا کھو کھو ہستے گا

تھال: (فیصل آباد بورڈ 2017ء)۔ تھال دی کھیڈ کڑیاں دی اے۔ ایہہ گیت نال کھیڈی جاندی اے تے نال نال بول بولے جاندا نیں۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

ایہناں گیتاں وچ وی انگاں ساکاں تے سماجی حالات دا ذکر آؤندا اے۔ نالے معصوم بچیاں دے جذبات تے خیالاں دی ترجمانی دی ہو جاندی اے۔

کھوہ وچ پانی

ماں میری رانی

پیو میرا راجہ

پٹھ گھوڑا تازہ

چاندی دیاں پوٹریاں

سونے دا دروازہ پورا ہویا تھاں

بولیاں: (فصل آباد یورڈ 2017ء)۔ بولیاں جمع دا صیغہ اے ایہد اوحد بولی اے۔ ایہدے معنی قول بول زبان یاں طعنہ مہنہ دے نیں۔ اصل وچ ایہ اک ایسا مصرعہ ہوندا اے جیہدے وچ کوئی خیال کوئی مضمون یاں حیاتی دی کوئی دیکھی بھالی گل ہوندی اے۔ تھوڑے جے لفظاں وچ اک وڈا مضمون آ جاند اے۔

کتنے ٹکریں تے حال سناواں دکھاں وچ چند رُل گئی

تن رنگ نہیں بھلدے۔ حسن جوانی ماپے

ستے دیرنوں مندا نہ بولیں بھائیں میری چند کڈھ لے

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”ایہہ لوک گیت کسے قوم دا اچھا نمونہ ہوندے نیں جیہدے وچ نہ صرف اوس قوم دی رہتل بہتل تے دسپے دیاں من موہنیاں تصویراں ہوندیاں نیں۔ سگوں ایہناں وچ اوس قوم دے وڈکیاں دے صدیاں دے تجربے مشاہدے مت دیاں گلاں قوم دا سچا اوہدیاں ریتاں تے رسماں اوہدے ماضی دے جھلکارے دھرتی دارنگ فصلان ٹھاٹھاں مار دے دریا تے گیت گاؤندیاں ندیاں دا بیان ہوندا اے۔“ (ص: 39)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا اکثر اختر جعفری دے مضمون ”لوک گیت“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ: لکھاری نے ایس مضمون وچ لوک گیتاں بارے چائن پایا اے اوہ کہند اے کہ ایہہ گیت شاعراں نے باقاعدہ طور تے تخلیق نہیں کیتے ہوندے سگوں ایہہ گیت جذبات دی بنیاد اتے اپنے آپ لوکاں دے ہوٹھاں اتے آ جاندے نیں۔ ایہناں وچ تھاواں دا ذکر وی ہوندا اے تے جذبات دا وی۔ رشتے داراں دا ذکر وی آ جاند اے۔

تشریح: لکھاری دے کہیں موجب لوک گیت دراصل کسے وی قوم دا بڑا قیمتی خزانہ ہوندے نیں۔ ایہناں گیتاں اتے غور کریے تے اوس قوم دی حیاتی دے کئی کچھ ساڈے سامنے روشن ہو جاندے نیں۔ ایہناں توں ای معلوم ہوندا اے کہ کسے قوم دا طرز معاشرت کیوں دا اے۔ لوک آپس وچ کیوں ملدے تے وردے نیں۔ اک دوجے دے دکھاں سکھاں وچ شریک ہوندے نیں۔ ایہناں گیتاں وچ اوس قوم دے بزرگاں دے صدیاں دے تجربے مشاہدے عقل مت دیاں گلاں باتاں رچیاں ہوندیاں نیں۔ کئی طرح دیاں نصیحتاں ہوندیاں نیں۔ سرسبز تے شاداب فصلان دا ذکر وی آ جاند اے۔ دریاواں دی روانی دی دکھائی دیندی اے۔ مطلب ایہہ دے کہ اوس قوم دا مزاج تے رکھ رکھاٹل کسے سامنے آ جاند اے۔

پیرا نمبر 2:

”کچھ لوکاں دا خیال اے پئی ڈھول پنجاب دا پرانا ساز اے۔ پنجاب دے وسنیک خوشی دا اظہار ڈھول و جا کے

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

کردے ہیں۔ ڈھول دی آواز دلاں نوں اپنے دل کھچدی اے تے پیراں نوں بھنگڑا پاؤن اتے مجبور کر دیندی اے۔ ایس
ڈھول توں ای ڈھولا ڈھول جانی ڈھولن ڈھول سپاہی ڈھولویار تے ڈھولی یار وے لفظ بنے نہیں۔“ (ص: 40)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ڈاکٹر اختر جعفری دے مضمون ”لوک گیت“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ: اختر جعفری ہوری ایس مضمون وچ دسدے ہیں کہ لوک گیت کسے شاعر دے نہیں بنائے ہوندے سگوں جذبیاں دے سہارے اپنے آپ
بن کے ہونٹھاں اتے آجاندا ہے۔ ایہناں وچ پنجاب دی ریہل بھل بھل لکھی ہوندی اے۔ لوکاں دیاں سوچاں تے فکراں ہونڈیاں نہیں۔ آل دوالے دیاں
شیواں دا ذکر وی آجاندا اے تے رشتیاں ناٹیاں داوی۔ ایہناں وچ ڈھیر دوتے سوز ہوندا اے۔

تشریح: ڈھولا اک لوک گیت اے۔ لفظ ”ڈھولا“ کتھوں بنیا ایہدے بارے اختر جعفری اپنی تحقیق سامنے لیاؤندے ہیں۔ لکھدے ہیں کہ کجھ
لوکاں دی رائے مطابق ڈھول توں مراد ”وجان والا ڈھول“ اے۔ ایہہ پنجاب وچ قدیم زمانیاں توں آواز پیدا کرن والا اک آلہ لگاؤندا اے۔
لوک جدوں کوئی خوشی دیکھدے ہیں کوئی میلہ ٹھیلے ہوندا اے تے پنجابی لوک ڈھول وچا کے اپنی خوشی دا اظہار کروے نہیں۔ اک خلقت جمع ہو
جاندی اے۔ ڈھول وچدا اے تے نال نال لوکاں وے دلاں دیاں دھڑکنیں تیز ہونڈیاں جاندیاں نہیں۔ اوہناں دے پیراں آپ بھنگڑا پان لئی
بے چین ہو جاندا ہے۔ لوک بے اختیار چین لگ پیندے ہیں۔ ایس لفظ ڈھول توں ای اگوں ڈھولا ڈھول جانی ڈھولن ڈھول سپاہی ڈھولی یار
ورگے لفظ بنکر پئے۔

پیرا نمبر 3: (لیعل آباد بورڈ 2013ء)

”پنجاب دی سرزمین اک سدا سہاگن دھرتی اے تے لوک گیت ایس سہاگن دیاں اوہ رنگ برنگیاں تے دن سونیاں
ٹوہناں میں جہاں دی چمک وک تے لشکارے صدیاں پہن مگروں اج وی ہالیاں وے ہل ڈک لیندے ہیں۔ ایہناں لوک
گیتاں اوہلے لکے ہوئے ہتھے جذبیاں دا مٹھا مٹھا سیک اج وی پنجاب دے گھبرواں دے دلاں نوں گرما دیندا اے۔“
(ص: 43)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ڈاکٹر اختر جعفری دے مضمون ”لوک گیت“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ: ایس مضمون وچ اختر جعفری ہوری دسدے ہیں کہ لوک گیت کسے شاعر دے بنائے ہوئے گیت نہیں ہوندے سگوں جذبیاں نال اپنے
آپ بن جاندا ہے۔ ایہناں گیتاں وچ پنجابیاں دا اپنا آپ لکھا ہوا اے۔ اوہناں دیاں سوچاں دا اظہار ہوندا اے۔ اوہناں دیاں خوشیاں
گیتاں وچ اپنے آپ آجانڈیاں نہیں۔ اوہناں دے رشتے ناٹیاں دا ذکر وی آجاندا اے۔ فصلاں تے موہناں دیاں کیفیات وی لوک گیتاں دا
موضوع بن جاندیاں نہیں۔

تشریح: اختر جعفری دسدے ہیں کہ پنجاب دی دھرتی مذہ قدیم توں ای اک سدا سہاگن دھرتی لگی آئی اے ایہد احسن کوئی اج دا نہیں۔ ایہدے
حسن نوں جہاں چیزاں نے چار چن لائے ہوئے ہیں اوہناں وچوں اک لوک گیت وی نہیں۔ ایہہ گیت ایس دھڑلئی زور گنے دی حیثیت
رکھدے ہیں۔ زور گنے نال سنگاری ہوئی سوانی دلاں وچ قیامتاں اٹھا دیندی اے۔ کدے اوہنے تک وچ اچھا لوگ پایا ہوندا اے کہ جیہدی چمک
توں متاثر ہو کے ہل داہن والے ہالی ہل ڈک کے کھلو جاندا ہے نہیں۔ اوہ مست ہو جاندا ہے۔

تیرے لوگ دا پیا لشکارا

تے ہالیاں نے ہل ڈک لئے

ایہناں لوک گیتاں وچ کجھ مختلف جذبے ہوندے ہیں جیہڑے پڑھن تے سنن والیاں دے دل موہ لیندے ہیں۔ خاص طور تے
پنجاب دے گھبرواں دے دل ایہناں جذبیاں نال بھر پور ریہندے ہیں۔ اوہناں دی حیاتی ایہناں جذبیاں نال بڑی رنگیں تے حوصلہ مند ریہندی
اے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

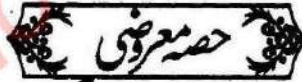
پیرا نمبر 4:

”بولیاں ایہناں لوک گیتاں وچوں اک اجیہا لوک گیت اے جیہڑا صدیاں توں پنجابیاں دے دلاں دیاں دھڑکنیں وچ گونجدا لگا آ رہیا اے۔ ایہہ بولیاں اوہناں دے لہو وچ رچیاں چیاں ہویاں نیں تے اوہناں دے انگ انگ وچ بولیاں داسرور جھومر پاؤندا تے چھلکاں ماردا اے۔ قواعد دے اعتبار نال بولیاں جمع داصیغہ اے تے ایہدا واحد بولی اے جس دے معنی بول، قول، زبان، آکھی ہوئی گل، طعنہ یا مہندا دے نیں پر شاعری وچ بولی اوس اک مصرعے نوں آکھدے نیں جیہدے وچ کوئی خیال، کوئی مضمون، کوئی دانش یا تجربہ یا مشاہدے دی گل یا کسے جذبے دا ڈھکواں اظہار ہوندا اے۔“ (ص: 43)

متن و احوال: ایہہ پیرا ڈاکٹر اختر جعفری دے مضمون ”لوک گیت“ وچوں لیا گیا اے۔

اکثر پچھڑ: اختر جعفری ہوری ایس مضمون وچ دسدے نیں کہ لوک گیت ہا قاعدہ کسے شاعر دی تخلیق نہیں ہوندے بلکہ ایہہ عوام دے گاؤں ہوندے نیں۔ مختلف جذباں نال سرشار ہو کے اوہ اپنے آپ گیت بولن لگ پندے نیں۔ ایہناں وچ پنجاب دی دسوں دیاں جھلکیاں ہوندیاں نیں موسماں تے فصلوں دا ذکر آ جاندا اے۔ لوکاں دیاں سوچاں تے فکر دا اظہار ہوند اے۔

تشریح: پنجابی لوک گیتاں دی اک قسم بولیاں دی اے۔ ایہہ گیت دی پرائیاں وقتاں توں پنجابی عوام دے دلاں وچ وسدا لگا آؤندا اے۔ ایس گیت وچ متاثر کرن دی بے پناہ صلاحیت ہوندی اے۔ بولیاں نوں حیاتی وچ انج وٹل حاصل اے جیویں اوہ انسانی وجوداں وچ لہو و انگن رچیاں ہونیاں ہون۔ اوہ بولیاں سن دے نیں تے اوہناں اتے سرمستی دی کیفیت طاری ہو جاندی اے۔ اوہناں دے نوں نوں وچ اک نشہ آ جاندا اے۔ اختر جعفری اسے بولیاں دی وجہ تسمیہ بیان کردے نیں کہ ایس گیت نوں ایہہ ناں کیوں دتا گیا اے۔ اوہ کہندے نیں کہ بولیاں داصیغہ دراصل جمع واسطے بولیاں جاندا اے۔ ایہدا واحد ”بولی“ اے جس دا مطلب بولی (زبان) دی اے۔ قول قرار لئی دی ورتیا جاندا اے۔ طعنے پہنچے دے انداز واسطے ایہہ لفظ ”محاورہ“ بن گیا اے۔ جیویں آکھیا جاندا اے ”بولیاں مارنا“ یعنی طعنہ مہندا دینا۔ پر شاعری وچ ایہہ دراصل اک مصرعی نظم اے ایہدے وچ کوئی نہ کوئی خیال، کوئی نہ کوئی مضمون، کوئی نہ کوئی حکمت دانش دی گل سمودتی جاندی اے۔ یاں حیاتی دا کوئی تجربہ یا مشاہدہ یا کوئی جذبہ ایس گیت دے روپ وچ پیش کردتا جاندا اے یعنی ایس گیت دی معنوی حیثیت بڑی اہم اے۔

1- □۔ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جوابات دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

1. ڈاکٹر اختر جعفری دا اصل ناں کیا اے؟

(الف) اختر حسین (ب) سید عابد جعفری (ج) سید اختر امان ✓ (د) سید غلام حسین

2. ڈاکٹر اختر جعفری ہوراں نے اردو وچ کنیاں کتاباں لکھیاں؟

(الف) تریبہ ✓ (ب) چاہی (ج) ہاراں (د) دس

3. ڈاکٹر اختر جعفری کدوں پیدا ہوئے؟

(الف) 30 دسمبر 1940ء (ب) 20 دسمبر 1934ء ✓ (ج) 24 دسمبر 1932ء (د) 3 دسمبر 1950ء

4. ڈاکٹر اختر جعفری کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟

(الف) کپور (ب) پٹھان کوٹ (ج) بہاول پٹیل جالندھر (د) ضلع فیصل پورہ

(بھارت) ✓

5. ڈاکٹر اختر جعفری دے چچا کا کیا نام ہے؟

(الف) سید غلام علی (ب) سید غلام قادر ✓ (ج) سید اکرام علی (د) سید حسین

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 6- ڈاکٹر اختر جعفری نے مڈھلی تعلیم کتھوں حاصل کیتی؟
(الف) شیخوپورہ توں (ب) لاہور (ج) کپور تھلہ ✓ (د) پٹھانکوٹ
- 7- ڈاکٹر اختر جعفری کیہوی یونیورسٹی وچ پڑھاندے رہے نیں؟
(الف) علامہ اقبال ادپن (ب) پنجاب یونیورسٹی ✓ (ج) قائد اعظم یونیورسٹی (د) بہاؤ الدین زکریا یونیورسٹی
- 8- ڈاکٹر اختر جعفری نے فارسی وچ کتیاں کتاباں لکھیاں؟
(الف) تن (ب) دو ✓ (ج) چار (د) پنج
- 9- ڈاکٹر اختر جعفری دیاں پنجابی وچ کتیاں کتاباں نیں؟
(الف) 10 (ب) 20 ✓ (ج) 30 (د) 26
- 10- ڈاکٹر اختر جعفری نے انگریزی دیاں کتیاں کتاباں دار دو وچ ترجمہ کیتا؟
(الف) پنج (ب) چھ (ج) چار ✓ (د) دس
- 11- سب توں پرانا گیت کیہو اے؟
(الف) لوری ✓ (ب) ماہیا (ج) بولیاں (د) جگنی
- 12- ادہ کیہو لوک گیت اے جیہو اکڑیاں دی کھڈی اے تے گیت دی؟
(الف) ماہیا (ب) تھال ✓ (ج) لوری (د) ڈھولا
- 13- ڈاکٹر سید اختر جعفری دی لکھت داناں اے؟
(الف) کافیاں (ب) کپاہ وچ (ج) لوک گیت ✓ (د) شلوک
- 14- تھال کس دی کھڈی اے؟
(الف) جواناں دی (ب) بچیاں دی (ج) دڈیاں دی (د) کڑیاں دی ✓
- 15- بولی کسے مصرعے دی ہوندی اے؟
(الف) اک ✓ (ب) دو (ج) تن (د) چار
- 16- لوک گیت "تھال" دے ہر بندہ آخری بول کی ہوندا اے؟
(الف) اللہ توں والی توں (ب) الہر ہلہو ہا دے دا (ج) ڈھول چن دے (د) آل مال پورا ہویا تھال ✓
- 17- لفظ ماہیا کتھوں نکلیا اے؟
(الف) چن توں ✓ (ب) سورج توں (ج) تاریاں توں (د) بدلاں توں
- 18- "دو پتراناں دے" من کے کیہو لوک گیت (من وچ آوندا اے)؟
(الف) ڈھولا (ب) ماہیا ✓ (ج) لوری (د) بولی
- 19- "لوک گیت" دے لکھاری داناں کیہو سی؟
(الف) سید اختر جعفری ✓ (ب) ارشد میر (ج) منشا یاد (د) ناصر بلوچ
- 20- تھال گناں دا گیت اے؟
(الف) منڈیاں دا (ب) کڑیاں دا ✓ (ج) بکڑیاں دا (د) جواناں دا
- 21- سبق "لوک گیت" دا تعلق کیہوی نثری صنف نال اے؟
(الف) مضمون ✓ (ب) افسانہ (ج) ناول (د) ڈراما

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 22- پنجاب داسب توں پرانا ساز کیکڑا اے؟
(الف) ونجلی (ب) ڈھول ✓ (ج) تمورا (د) سرنگی
- 23- مضمون "لوک گیت" اختر جعفری ہوراں دی کیکڑی کتاب وچوں چون اے؟
(الف) چارایجاداں (ب) بابائے پنجابی (ج) فوئیں زاویے ✓ (د) حضور پر نور ﷺ
- 24- "لوک گیت" وچ لوک گیت دیاں کنیاں قسماں بارے دیا گیا اے؟
(الف) اٹھ (ب) ست (ج) چھ (د) پنج ✓
- 25- سب توں مختصر لوک گیت کیکڑا اے؟
(الف) ڈھولا (ب) بولی ✓ (ج) ماہیا (د) لوری
- 26- اللہ توں والی توں دتا ای تے پالیں توں کیکڑا لوک گیت اے؟
(الف) بولی (ب) ڈھولا (ج) لوری ✓ (د) ماہیا
- 27- پنجاب دے وسنیک اپنی خوشی دا اظہار کنج کردے نیں؟
(الف) دھمال پا کے (ب) بھنگڑے پا کے (ج) پٹا کے چلا کے (د) ڈھول دجا کے ✓
- 28- ڈاکٹر سید اختر جعفری نے پنجابی توں دکھ ہو کیکڑے مضمون وچ ایم اے کیا؟
(الف) عربی (ب) فارسی ✓ (ج) اسلامیات (د) انگریزی
- 29- تھلے دتے گئے سوالاں دے مختصر جوابات دیو۔
سوال 1: ڈاکٹر اختر جعفری کدوں تے کتھے پیدا ہوئے؟
جواب: ڈاکٹر اختر جعفری 20 دسمبر 1934ء نوں کپورتھلہ (بھارت) وچ پیدا ہوئے۔
- سوال 2: ڈاکٹر اختر جعفری دی تعلیم بارے رسو؟
جواب: ڈاکٹر اختر جعفری نے میٹرک کپورتھلہ توں کیا۔ انٹرمیڈیٹ تے بی اے دیال سنگھ کالج لاہور توں کیا۔ 1958ء وچ یونیورسٹی اورینٹل کالج لاہور توں ایم اے اردو کیا۔ فیر بی ایڈ ایم اے فارسی ایم اے پنجابی تے بی ایچ ڈی پنجابی کیا۔
- سوال 3: ڈاکٹر اختر جعفری نے کیکڑے کیکڑے اداریاں وچ درس تدریس دافرینہ سرانجام دتا؟
جواب: ڈاکٹر اختر جعفری نے ڈیرہ غازی خان وچ بحیثیت لیکچرار کم کیا۔ تقریباً بیس سال پنجاب یونیورسٹی وچ پنجابی پڑھاندے رہے۔ فیصل آباد وچ کچھ عرصہ پرنسپل دے عہدے تے فائز رہے۔ ایس توں ایڈ ایف سی کالج تے ہاٹھاپنڈہ کالج وچ صدر شعبہ رہے۔
- سوال 4: ڈاکٹر اختر جعفری نے کیکڑی زبان وچ کتاباں لکھیاں اوہناں دی تعداد وی رسو؟
جواب: ڈاکٹر اختر جعفری نے اردو وچ 30 فارسی وچ 22 تے پنجابی وچ 20 عربی وچ اک تے انگریزی دیاں چار کتاباں دے اردو وچ تریسے کیے۔
- سوال 5: ڈاکٹر اختر جعفری نوں کیکڑیاں کتاباں اتے ایواڈ لے؟
جواب: اوہناں دیاں کتاباں "حضور پر نور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم" "نویں راویہ" "چارایجاداں" تے "بابائے پنجابی" اتے حکومت پنجاب تے ادبی اداراں ولوں ایوارڈ مل چکے نیں۔
- سوال 6: دو مشہور لوک گیتاں دیاں قسماں لکھو۔
جواب: پنجاب دھرتی داسب توں پرانا لوک گیت لوری اے جیہڑا ڈی سہے ہال نوں چپ کراؤن تے سواؤن واسطے گایا جاندا اے۔ تے دوسرا بہت پرانا لوک گیت ڈھولا اے جیہڑا صدیاں دے پنڈے الا سنگھ اک بھڑی توں دو جی پیڑی سینہ بہ سینہ لگا آؤندا اے۔
- سوال 7: لفظ ماہیا کتھوں نکلیا اے؟
جواب: پنجابی زبان دی شاعری وچ ماہیا عام گایا جاندا اے جیہڑا ماہ یعنی جن توں نکلیا اے۔ ایس لئی ماہی دا مطلب اے جن ورکا تے ماہی دے لفظ اکے جدوں الف لا دتا جاندا اے تے ماہیا بن جاندا اے۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 8: لوک گیت کسے قوم دا کیہو جیہا خزانہ ہوندے نیس؟
جواب: لوک گیت کسے دی قوم دا جیہا اکھلا نمونہ ہوندے نیس جیہدے وچ نہ صرف اوس قوم دی ریہتل بہتل کہ و سبھے دیاں من موہنیاں تصویریاں ہوندیاں نیس۔ بلکہ دیکیاں دے صدیاں دے تجربے مت دیاں گھلاں۔ ریت رسماں دارنگ بڑا گوڑا ہوندے۔
- سوال 9: مضمون "لوک گیت" دیاں خوبیاں کیہ نیس؟
جواب: "لوک گیت" اک معلوماتی مضمون اے جدے وچ لوگ گیتاں دیاں ساریاں قسماں دا سادہ آسان انداز وچ ذکر کیتا گیا اے۔
- سوال 10: لوری بارے مختصر لکھو۔
جواب: کیہندے نیس سب توں پرانا لوک گیت لوری اے جیہدے وچ ماں دی مستاہنیاں دی پاکیزہ محبت دے نال نال دعاواں تے نکھے جذبیاں دا اظہار ہوندے۔
- سوال 11: اوس لوک گیت دا ناں دسو جیہا آکڑیاں دی کھیڈ دی اے تے گیت دی؟
جواب: او لوک گیت تھاں اے جیہا آکڑیاں دی کھیڈ دے نال نال گیت دی اے ایس گیت وچ کڑیاں دے جذبیاں سدھراں تے خیالاں دی ترجمانی ہندی اے۔
- سوال 12: اپنی پسند دے دو مایئے لکھو۔
جواب: (i) دوچراناں دے سارا دکھن سن کئے روندے پھر پہاڑاں دے۔
(ii) کوٹھے تے کاں بولے چٹھی آئی مایئے دی وچ ساڈاوی تاں بولے۔
- سوال 13: لوک صنف بولی دے دو نمونے دیو۔
جواب: (i) سسے وریوں مندانہ بولیں بھادیں میری چند کڈھ لے۔
(ii) ساڈا دیس سہاگن سارا چپے چپے کھوہ وگدے۔
- سوال 14: پنجاب دے مشہور "لوک گیت" کیہو لے کیہو لے نیس؟
جواب: پنجاب وچ ان گنت قسماں دے لوک گیت موجود نیس جیہو خاص موقعان تے گائے جاندے نیس۔ انہاں وچوں ڈھول، ماہیا، تھاں، لوری، بولی، نکھی تے گھوڑیاں، غیرہ شامل نیس۔
- سوال 15: لوک گیت کیہدی تخلیق ہوندے نیس؟
جواب: لوک گیت کسے اک شاعر اکلام نیس ہوندا سکوں ایہ او جڈے یا خیال ہوندے نیس۔ جیہدی فیادیاں تے سحر واد دے موہنوں آپ مہارے کل کے لفظاں داروہ دھار لیندے نیس۔
- سوال 16: "انہ توں والی توں" لیہدہ اکلام صنف لکھو۔
جواب: لیہدہ دوسرا صنف اے "وتا انا تے پالیں توں"۔
- سوال 17: ماہیاں لوک گیتاں وچ مایئے، اخلاص، موضوع کیہ اے۔
جواب: "ماہی" دا خاص موضوع ترستے، ڈوڑا اے۔ ایس لئی لیہدہ وچ خاص قسم دا سونے، داپا، جاندے اے۔
- سوال 18: لوک گیتاں دیاں مخصوصیاں (صفات) کیہ ہوندیاں نیس؟
جواب: لوک گیتاں وچ تھاں، ادا، مائی، وائی، اے لوک گیتاں دیاں مخصوصیاں، چوں اصدے نیس۔ اناں دیاں لوک گیتاں ٹیک اڑکدے نیس۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

آن ڈٹھے روگ

ناصر بلوچ

مشکل لفظاں دے معنے:

آن ڈٹھے روگ: اوہ بیماریاں جیہڑیاں سامنے نظر نہیں آؤندیاں۔ بندے نوں اندرو اندری مکا دیندیاں نیں۔ الائی مچی: جس منجی اُتے کوئی کپڑا چادر وغیرہ نہ وچھایا ہو یا ہووے۔ تاپ: بخار۔ جھمب: واچھڑ۔ سا بچھے: مشترکہ۔ گزر گیا ایس: مر گیا ایس۔ ہڈیاں دی مٹھ: بہت ای کمزور۔ جیتے آیا: یاد آیا۔ واشنا: خوشبو۔ نماشاں: شام دا ویلا۔ بھوئیں: زمین۔ سسکی سسکی: خشک، زخمی سسکی۔ پیروں کڈھنا: ترہ دینا، ڈراوا دینا۔ مر کے: بڑی مشکل نال۔ جتھ پلے مارنا: کوشش کرنا۔ لیکھا پورا کرنا: حساب ادا کر دینا۔ کو ماں: کپڑا اُتھن دیاں مشیناں۔ آلی لگنا: بربادی دا عمل شروع ہونا۔ دلیلاں: سوچاں۔ جش: وجود۔ بانہہ پھڑنا: سہارا دینا، مدد کرنی۔ وگ تیک: جھمکتی نال۔ سنکھدیاں: منجیاں۔ کھن لانا: اندرو اندری بربادی شروع ہو جانا۔ گوڑ: اندازہ۔ نموجھان: اداس، پریشان، اُدھ موئیا۔

مضمون دا خلاصہ: (فیصل آباد بورڈ 15-2014، سرگودھا بورڈ 2016ء)۔ ماحول دی آلودگی اجوکے دور دا اک بڑا ای وڈا مسئلہ اے۔ ناصر بلوچ ہوراں بڑی سستی فنی مہارت نال ایہیں مسئلے نوں اک کہانی دے ذریعے پیش کیتا اے۔ لکھاری نے اک خاندان نوں ماحول دی آلودگی ہتھوں اداسیاں تے پریشانیاں وچ ڈھدیاں دکھایاں اے۔ کہانی وچ دسیا گیا اے کیویں ماحول دی آلودگی کینسر جی موڈی مرض نوں جنم دے رہی اے۔ پنڈاں دے وسنیک شہزاں دل روزگار دی تلاش لئی آؤندے جاندے نیں پر اوہناں نوں اندازہ نہیں ہوندا کہ آج دی شہری زندگی آپ کسے روگاں دا شکار اے۔

سردیاں دی ڈھپ وچ خالی منجی تے پیا ہو یا رہا بخار نال کھسی جانداسی۔ اک پرانی جی لوئی اوہدے اُتے سی۔ کول ای نالی وگدی پئی سی جیہدے وچوں بدبودے بھہا کے اٹھ رہے سن۔ اک مجھ اتھوں لٹھی تے اچانک ادہرا پیر نالی وچ پے گیا جیہدے نال ہر پاسے بو کھل گئی۔ رچے دی سوانی بختاں نے سوچیا کہ ایہ ساڈا پنڈ کسوال نہیں اتھتے تے لوک اک دو جے دے دردی ہوندے نیں پر اتھتے تے کوئی وات دی نہیں چمکدا۔ بختاں پنڈ دیاں کھلیاں ہواواں نوں یاد کرن لگ پئی جتھے سردار محمد تے علیا شاماں تیکر بیٹھے ڈکھ سکھ پھولہ رے رہندے سن۔ رچے دیاں دودھیاں تے دو پُتر سن۔ وڈی دھی ویاسی ہوئی سی تے باقی ہال اے ایانے سن۔ کجھ زمین ٹھیکے اُتے لئی ہوئی سی اوہدے نال گزارا چنگا ہو جانداسی۔ رچے دے ملن والے خوشیاں تے سردار محمد رچے نوں آؤن والے زمانے دے خرچیاں توں ڈرائی رکھدے تے آکھدے شہر جا کے کجھ ہتھ پلا مار۔ اخیر رحمان اوہناں دیاں گھاں وچ آ گیا تے اوہ کسوال توں لاہور کُرا آیا۔ خوشی دے ذریعے ای اوہنوں اک کچی وستی وچ اک انھیرا جیہا کوٹھڑا پنجاہ روپے کرائے اُتے مل گیا۔ اوہنے رنگ روغن دی اک فیکٹری وچ ملازمت شروع کردتی۔ اک ورے اندر ای اوہنے دھی داویاہ کردتا پر فیروز ہولی ہولی اندر ای اندر مرجھان لگ پیا۔ اوہدے چہرے اتوں روشنی اُڈ پڑ گئی تے ایس چیز نے اوہدی سوانی بختاں نوں فکراں وچ پادتا۔

رچے دا تاپ نہ لٹھاتے اوہدے منہ ہالالتے شاہو اوہنوں ہسپتال لے گئے۔ رچے دے سارے ٹیسٹ کروائے تے پنجویں دیہاڑے ڈاکٹراں نے رپورٹاں دیکھ کے اوہنوں داخل کر لیا۔ ڈاکٹر نے ہالے تے شاہو دے زرد چہریاں ول نکلتا تے بچھیا، کسے کون اتے کہہ کم کر دے او۔ ہالے نے سارے حالات دتے تے ڈاکٹر سوچ وچ پے گیا۔ فیروز نے دسیا کہ جتھے کسی لوک رو رہے اوادھے صحت لئی حالات بڑے ای نقصان دین والے نیں۔ ایہو جیہاں تھاواں توں ای قسم قسم دیاں بیماریاں لگ جاندیاں نیں۔ ہالے نے گھبرا کے بچھیا ساڈا اہانچ جاتے؟ ڈاکٹر نے آکھیا بس ڈعا کرو۔ ہالے نے تے تے لکھیا ڈاکٹر جی ایس پردیس وچ آں اتھے ساڈی مدد کرن والا دی کوئی نہیں۔ سالے اے اے دل توجہ رکھیا ہے۔ ایلی گل آکھ کے دوویں بھراکم اُتے لڑ گئے۔

اوہنے فیروزے پٹھے ڈاکٹر دے اسسٹنٹ بشیر نے آکھیا ڈاکٹر جی تسیں ایہناں نوں ایہہ نہیں دسیا کہ ایہناں دا بچہ کینسر دی انجری منزل اتے اپڑ گیا ہو یا اے۔ ڈاکٹر نے آکھیا دن دا کوئی لائدہ نہیں سی۔ ڈاکٹر کجھ دیر چپ رہ کے فیروز بولیا لوک تیری نال پنڈاں توں شہراں ول آئی جا رہے نیں۔ اتھے اوہناں نوں کئی طرح دیاں بیماریاں لگ جاندیاں نیں۔ پنڈاں وچ کم اتکم تارہ ہوا، پانی، روشنی جیہاں چیزاں خالص تے مل

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

جاندیاں نیں۔ شہراں وچ تے کارخانیاں دیاں زہریلیاں کیساں بندیاں دیاں مٹھاں نوں اندر اندر چٹ جھنڈ دیاں نیں۔
شام پے ڈاکٹر آؤنڈ تے آیا تے بوسے دے نزدیک اوہدی اپنی ماں ورگی رتے دی بیوی بچاں ہتھ چک کے دعا مانگ رہی سی۔ ایہدے
نال ای ڈاکٹر نوں ہالے تے شاہودی گل چیتے آ گئی۔ ”ساڈے اے دا دھیان رکھیا ہے اتھے ساڈی ہانہ پھڑن والا دی کوئی نہیں۔“ ڈاکٹر ایہہ گل
سوچدا وارڈ دی باری کول آن کے کھلو گیا۔ اوہوں انج جاپیا جیویں وارڈ دے باہر کھلے یا ہو یا مینر اسارے شہر نوں اپنے کلا دے وچ جھنڈی جا رہیا
اے۔

ضروری پیریاں دی تشریح

پیرا نمبر 1:

”سیال دی دے گل وچ الانی نچی اُتے پار حنا تپ نال کھی جاندی۔ مگر وچ صرف دو لیف تے دو تھلیاں سن
جیہو یاں پچھلی رات دے مینہ وچ جھب پین نال منج کھیاں سن جہاں نوں رتے دی گھروالی بچاں نے ہکی کندھ اُتے
سکے پایا ہو یا سی۔ اک پائی پرانی لوئی رتے اُتے لئی ہوئی سی۔ گل دے وچ کاروں لکھدی نالی وچوں بودے پٹے پٹے
اُتھدے سن۔ ترکھاناں دامنڈا دادو مجھ داسنگل پھڑی گل وچوں لکھیا۔ نچی دے کولوں لکھدی یاں مجھ دا اگلا کھرنالی دے وچ
پیا۔ گندیاں چھٹاں اڈ کے رتے دی لوئی اُتے ڈمیاں تے چار چو فیڑے بد بو کھل گئی۔“ (ص: 44)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ناصر بلوچ دی کہانی ”آن ڈٹھے روگ“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پھڑ (سیاق و سباق): ایس کہانی وچ ماحول دی آلودگی ہتھوں کینسر ورگی بیماری دا شکار ہون والے اک بندے ہارے دسیا گیا
اے۔ کیوں اوہ اپنے پنڈ دے دوستاں دے چک دین اُتے شہر وچ آ دسا اے۔ اتھے اک رنگ روغن بنان والی فیکٹری وچ کم کردا اے تے اک
دن بیمار ہو کے ہسپتال پہنچ جاند اے۔ اتھے ٹیسٹ ہونڈے نیں تے پتہ لگدا اے اوہوں کینسر دی بیماری لگ گئی اے۔ تشریح لئی دتی معنی عبارت کہانی
دے بالکل شروع دی عبارت اے۔

تشریح: ایہہ شہر دی ہکی آبادی دی اک گل سی جتھے رحما خالی نچی اتے پیا ہو یا بخار نال کھی جا رہیا سی۔ انج دی سیال دے ای دن سن۔ اوہدے اتے
گھروالیاں نے اک پرانی تے پائی ہوئی لوئی دتی ہوئی سی۔ اوہوں پالا پیا گلداسی ایس لئی اوہوں لیف تھلیاں دی لوڑی پر پچھلی رات مینہ دی اک
واچڑ جی پئی جیدے نال گھر دے دو لیف تے دو تھلیاں منج گئے سن جہاں نوں رتے دی بیوی بچاں نے سکے واسطے کندھ اتے دھب وچ پایا
ہو یا سی۔ گل دا ماحول ایہہ سی کہ رتے دی نچی دے نیڑے ای اک نالی پئی وگدی سی جیدے وچوں بودے پٹے پٹے اُتھدے سن۔ ترکھاناں دا
منڈا دادو مجھ داسنگل پھڑے گل وچوں لکھ رہیا سی۔ جس ویلے مجھ رتے دی نچی دے نیڑے پئی تے اوہدا اگلا کھرنالی دے وچ پے گیا۔ ایہدے
نال ای گندیاں چھٹاں اڈیاں تے رتے دی لوئی اُتے آ پھاں ایس پاروں چار چو فیڑے بد بو کھل گئی۔

پیرا نمبر 2:

”ایہو جیہاں گلاں سن کے پہلاں پہلاں تے رحما ہس پنڈا۔ فیر ہوئی ہوئی ایہہ گلاں اوہدے سن نوں پھکیاں گلاں
لگ پھاں۔ اک دن اوہنے لعل چک کے زمیندار دا لیکھا پورا کھیتا تے بال بچے لے کے کسوال توں لاہور آ گیا۔ اتھے
ہکی وکی وچ غوہے دا اک جانوں بنداسی۔ ہتجاہ روہے مینے تے رتے نوں اک مینر کوٹھڑی چھپر کرائے تے لکھ گیا۔
اوہدے ہتھ ہالے شاہو نال دے مٹھے لوماں تے نوکر ہو گئے تے رحما رنگ روغن بنان والی اک ورکشاپ وچ کم کرن لگ
پیا۔“ (ص: 44/45)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا ناصر بلوچ دی کہانی ”آن ڈٹھے روگ“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پھڑ (سیاق و سباق): رحما پنڈ وچ رہ رہیا سی۔ اتھے اوہدے دو ہتھ تے اک دھی سی۔ اوہدے یار بلی خوشیا تے سردار محمد اوہوں آؤن

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

والے دیلے دے خرچاں دے ڈراوے دیندے رہندے تے آکھدے کمائی کرن واسطے شہر فر جا۔ اوہے روزی کمان دے دھیر دیلے لہ جان کے۔

تشریح:

رحما یا راں بھلیاں دیاں گھاں پہلاں پہل سنجیدگی نال نہ سن داسگوں ہس کے نال جاندا پر ہولی ہولی اوہوں شہر ول کچھ ہون لگ پئی۔
آخر اوہ دن وی آیا جدوں اوہدی فصل پک کے تیار ہوئی اوہنے فصل چکی تے زمیندار نال حساب کتاب کر لیا۔ ایہدے بعد اپنے بھیاں نوں نال لیا
تے لاہور شہر فر آیا۔ اچے مالی حالات اپنے چنگے نہیں سن ایس لئی کچی وستی وچ ای رہن لئی اوہدے اک جانوں بندے نے اک ہسیری جہی کوٹھڑی
کرائے تے لے دی۔ ایہہ معمولی جہی رہائش سی۔ نوکری دی تلاش ہوئی تے اوہدے دو پتر اں پالے تے شاہو نوں نال دے محلے وچ لوہاں اتے کم
لہ گیا۔ آپ رحما رنگ روغن بنان والی اک درکشاپ وچ کم کرن لگ پیا۔ ایس طرح حالات دی بہتری دی سبیل بن لگ پئی۔
پیرا نمبر 3:

”ماحولیاتی آلودگی صرف کارخانیاں سبوں ای نہیں ہوندی۔ ایہہ ہور وی بوہت ساریاں چیزاں پاروں ہوندی
اے۔ شہراں دیاں سنگھیاں آبادیاں صفائی تے سیوریج دا ٹھیک بندوبست نہ ہونا، فیر شہراں دی آکھے واہ ٹریفک توں پیدا
ہون والا پٹرول تے ڈیزل دا دھواں تے شور۔ ایہدے نال بوہت ساریاں بیماریاں لگ سکدیاں نیں۔ فضائی آلودگی تے
شور نے شہراں وچ عام بن دیاں دیاں صحتاں نوں اندرون گھن لا چھڈیا اے۔“ (ص: 46)

متن دا حوالہ: ایہہ پیرا نامر بلوچ دی کہانی ”آن ڈھے روگ“ وچوں لیا گیا اے۔

اکھڑ پچھڑ (سیاق و سباق): سیال دے دن سن۔ رحما بخار نال مچی اتے پیا ہو یا سی۔ اوہ دوستاں دے آکھن اتے پنڈ وچوں نکل کے شہر فر آیا
سی۔ دو پتر لوہاں دے کم تے جان لگ پئے تے رحمے نوں رنگ روغن بنان والی اک درکشاپ وچ کم لگ گیا۔ حالات بہتر ہون لگ پئے تے اوہنے
دھی دیہہ دتی پر ایہدے بعد اوہ موجھان جھپا رہن لگ پیا۔ ڈاکٹری ٹیسٹ ہوئے تے پتہ لگا پئی اوہوں کینسر داروگ لگ گیا ہو یا اے۔ رحما ہسپتال
داخل ہو گیا۔ ڈاکٹر نے دیا کہ کینسر دا ڈاؤسب ساڈے ماحول دی آلودگی اے۔

تشریح: ڈاکٹر نے ماحول دی آلودگی دی کل چھیڑی تے ڈاکٹر دے اسٹنٹ بشیر نے آکھیا کہ ایہہ مسئلہ تے پورپ دا اے۔ ساڈے اتھے تے
اچے اپنے کارخانے وغیرہ لگے ای نہیں۔ ساہنوں ایہہ روگ کیوں چھو گیا۔ ڈاکٹر صاحب نے وضاحت کیتی کہ ماحول نوں آلودہ صرف کارخانے
ای نہیں کردے۔ ایہہ چیز ہور کئی طریقیاں نال وی پیدا ہو جاندی اے۔ شہراں وچ آبادی بڑی مچھان ہوندی اے۔ گھیاں بازاراں تے گھراں دی
صفائی دا بہتر بندوبست نہیں ہوندا۔ گھیاں بازاراں تے گھراں دی صفائی دا بہتر بندوبست نہیں ہوندا۔ دوپے شہراں وچ ماحول دی آلودگی دا سبب
ٹریفک دی ہوندی اے۔ اتھے گڈیاں دھوئیں چھڈ دیاں نیں۔ پٹرول دے دھوئیں تے شور نال ماحول گندا ہو جاتا اے۔ ایسوں بندیاں نوں کئی
طرح دیاں بیماریاں لگ جاندیاں نیں۔ فضا وچ پانی جان والی آلودگی دے نال نال شور دی ایناں ہوندا اے کہ ایس شے نے دی بندیاں دیاں
صحتاں نوں اندرون اندری برہا کر دتا اے۔ گھاری نے گھن گھن دا محاورہ ورتیا اے جیہد ا مطلب اے کہ فضائی آلودگی نال جیہو یاں بیماریاں پیدا
ہوندیاں نیں اوہ جھتی ظاہر نہیں ہوندیاں۔ جدوں اوہناں دا پتہ لگدا اے تے اوہناں اتے قابو پانا بہت مشکل ہو گیا ہوندا اے۔

پیرا نمبر 4:

”رات نوں ڈاکٹر دارو وچ راؤنڈ تے آیا۔ اک مریض نوں چیک کردیاں اوہدی نظر دور دارو دے بوہے کول پئی۔ اک بڈھی
جہی زبانی جائے نماز اتے ٹیٹھی ڈھالنی جتھ چکے ہوئے سن۔ اوہدیاں اکھاں وچ اتر دتے چہرے اتے نوری۔ ڈاکٹر نے اوہوں
خور نال نکلیا تے اوہوں لگا جو جس اوہدی موتی ماں فیر توں زندہ ہو گئی اے۔ نال والے بستر تے رحما لہا پیاسی۔ ڈاکٹر گوڑ لایا۔
ایہہ ضرور رحمے دی گھر والی ہودے گی۔ اوہے سے ڈاکٹر دیاں نظراں آگے ہالے تے شاہو دیاں موجھان شکلاں پھرن لگ
پھیاں۔“ (ص: 48)

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

متن دا حوالہ: ایہہ بیرانا ناصربلوچ دی کہانی ”آن ڈٹھے روگ“ وچوں لیا گیا اے۔

اگھر کچھڑ (سیاق و سباق): دوستاں دے آکھن اُتے رحما بال بچہ لے کے کسودال پنڈتوں لاہور شہر وچ آوسیا پر وسائل اے ایسے گھٹ سن کہ
کچی آبادی دی اک کرائے دی کوٹھڑی وچ ڈیرا لانا پیا۔ پتر کم تے جان لگ پئے دمی ویاہ دتی تے اوہ آپ رنگ روغن بنان والی اک ورکشاپ وچ
ملازم ہو گیا۔ ماحول دی آلودگی نال اوہدی صحت دنوں دن تھلے ای تھلے جان لگ پئی۔ اک دیہاڑے بہت بیمار ہو کے ہسپتال داخل ہو گیا۔ اوہ تھے
پتہ لگا کر اوہنوں کیسمر دی بیماری لگ گئی اے۔

تشریح: رحما ہسپتال وچ داخل سی۔ اوہدی تیمارداری لئی اوہدی سوانی بختاں اوہدے کول رہ رہی سی۔ رات ویلے ڈاکٹر مریضاں نوں دیکھن لئی
راؤنڈ تے آیا۔ اوہ اک مریض دا حال وال دیکھ رہیا سی جدوں اچانک اوہدی نظر کچھ فاصلے اتے وارڈ دے بوسے ول جا پئی۔ اوہنے دیکھیا کہ اک
بڑھی جیہی زنانی جانا نماز اُتے پٹھیاں دعائی منگدی سی۔ اوہدے ہتھ رب تعالیٰ دی بارگاہ وچ پھیلے ہوئے سن۔ مچی گل اے اوہدی دعا اپنے بیمار خاوند
لئی سی جیہو ماحول دی آلودگی دا نشانہ بن کے زندگی تے موت دی جنگ لڑ رہیا سی۔ دعا منگدیاں اوہدیاں اکھاں اتھرواں نال بھریاں ہونیاں سن
تے عبادت کرن نال اوہدے چہرے اتے نور پھیلیا ہو یا سی۔ اوہدے فیڑے ای بستر اتے رحما درازی۔ ڈاکٹر نے اندازہ لایا کہ ایہہ رچے دی بیوی
ای ہووے گی۔ اوہدھر تکدیاں تکدیاں ڈاکٹر دے خیالاں وچ رچے دے پتر اں بالے تے شاہودیاں اداس شکلاں اُبھر آئیاں۔ اوہناں دا ایہہ جملہ
دی یاد آ گیا جے ڈاکٹر جی ساڈے اے دا خیال رکھیا جے ساڈا اتھھے مدد کرن والا وی کوئی نہیں۔

1-□ تھلے دتے گئے سوالاں دے چار ممکنہ جواب دتے گئے نیں۔ صحیح جواب اُتے (✓) لاؤ۔

1- ناصربلوچ کدوں پیدا ہوئے؟

- (الف) یکم جنوری 1960ء (ب) یکم فروری (ج) یکم دسمبر 1970ء (د) یکم دسمبر 1971ء
✓ 1952ء

2- ناصربلوچ کس علاقے وچ پیدا ہوئے؟

- (الف) موضع تیرہی تحصیل (ب) کپور تھلہ (بھارت) (ج) بٹالہ ضلع گوردانپور (د) سیلور ضلع چاندھر
نور پور ضلع
خوشاب ✓

3- ناصربلوچ دا اصل ناں کیسی؟

- (الف) ناصر احمد (ب) ناصر عباس بلوچ ✓ (ج) ناصر خان (د) ناصر محمد

4- ناصربلوچ دے والد دا کیہ ناں اے؟

- (الف) غلام حسین (ب) غلام محمد (ج) غلام عابد خان ✓ (د) غلام بشیر

5- ناصربلوچ آج کل کس گورنمنٹ کالج وچ پڑھا رہے نیں؟

- (الف) گورنمنٹ کالج (ب) اسلامیہ کالج لاہور (ج) ایف سی کالج لاہور (د) دیال سنگھ کالج
لاہور ✓

6- رحمانی ڈاٹ کے کہنے پیا ہو یا سی؟

- (الف) جھپٹاتے (ب) مگی وچ ✓ (ج) کمرے وچ (د) ویہرے وچ

7- بچپل رات کیہ ہو یا سی؟

- (الف) میہری آئی سی (ب) مری سی (ج) میہر پائی ✓ (د) دلہ آئی سی

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 8- رتے نے اتے کیہ لیا ہو یا سی؟
 (الف) کھیس (ب) چادر (ج) پرانی لوئی ✓ (د) کبیل
- 9- رتے دے گھر وچ کتے لیف سن؟
 (الف) دو ✓ (ب) تن (ج) پنج (د) چار
- 10- رتے دے گھر وچ کتیاں تلائیاں سن؟
 (الف) تن (ب) دو ✓ (ج) چار (د) چھ
- 11- رتے دے پتر بالائے شاہو کتھے کم کردے سن؟
 (الف) پاورنوماں تے ✓ (ب) رنگ روغن دی (ج) کالج وچ (د) کھیتاں وچ
- 12- ماحول دی آلودگی بارے ساڈے نصاب وچ کسہڑی کہانی شامل اے؟
 (الف) کھوپڑیاں تے (ب) ان ڈٹھے روگ ✓ (ج) ٹاہلی تھلے (د) کپاہ وچ
- 13- بختاں تے اوہدی دھی کیہ بنا کے وسجیدیاں سن؟
 (الف) جراباں (ب) ٹوپیاں (ج) ٹالے پراندے ✓ (د) قمیصاں
- 14- رحما کسہڑی کہانی دا ہیرو اے؟
 (الف) کھوپڑیاں تے (ب) ٹاہلی تھلے (ج) پاکستان بن گیا اے (د) ان ڈٹھے روگ ✓
- 15- ”ان ڈٹھے روگ“ وچ رتے دی دھی داناں کی سی؟
 (الف) پیو ✓ (ب) سکینہ (ج) شبو (د) رجو
- 16- سبق ”ان ڈٹھے روگ“ دے مرکزی کردار رتے نوں کسہڑا روگ سی؟
 (الف) سر درد (ب) کینسر ✓ (ج) بلڈ پریشر (د) شوگر
- 17- بیماری پاروں رحما داناں وچ ای بن گیا سی:
 (الف) سک کے تپلا (ب) اپانج (ج) ہڈیاں دی مٹھ ✓ (د) لاغر
- 18- سبق ”ان ڈٹھے روگ“ دا تعلق تکنیکی لحاظ نال کسہڑی صنف نال اے؟
 (الف) ناول (ب) افسانہ ✓ (ج) ڈرامہ (د) مضمون
- 19- رحما کسہڑے پنڈوں انھ کے لاہور آوسیا؟
 (الف) ملکوال (ب) ملک پور (ج) کسوال ✓ (د) سدھو پورہ
- 20- رتے نے شہر وچ کتے روپے مہینے اتے کوٹھڑی کرائے تے تتی؟
 (الف) سو روپے مہینہ (ب) ڈیڑھ سو روپے مہینہ (ج) اسی روپے مہینہ (د) بیجاہ روپے مہینہ ✓
- 21- بیمار ہون توں پہلاں رحما کتے وزن دی بوری آرام نال چک لید اسی؟
 (الف) ڈھائی من ✓ (ب) ڈیڑھ من (ج) اک من (د) دو من
- 22- کینہاں دامنڈا لگی وچوں مجھ لے کے لکھیا؟
 (الف) نائیاں دا (ب) ترکھاناں دا ✓ (ج) موچیاں دا (د) لوہاراں دا
- 23- رتے دیاں دھیاں دوسن تے پتر سن:

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- 24- (الف) تن (ب) اک (ج) دو (د) چار
ڈاکٹر دے اسٹنٹ بشیر نے ماحول دی آلودگی کیسٹاں داسلہ آکھیا اے؟
- 25- (الف) پاکستان دا (ب) ایشیا دا (ج) برصغیر دا (د) یورپ دا
رحے نے شہر آکے کبھی فیکٹری وچ نوکری لہئی؟
- 26- (الف) رنگ روغن دی (ب) مچس فیکٹری (ج) شیشہ فیکٹری (د) سائیکل فیکٹری
فیکٹری
رحے دے پیلاں داناں کیہی؟
- 27- (الف) 60 ورہے (ب) 70 ورہے (ج) 50 ورہے (د) 65 ورہے
رحے دی عمر کئی کوی؟
- 28- (الف) ترکھاناں دا (ب) آڑھت دا (ج) دھاڑی دا (د) وائی بجی
پنڈ وچ رحما تے اوہدے پتر کیہ کم کردے سن؟
- 29- (الف) وڈے ہسپتال (ب) حکیم کول (ج) کلینک (د) ڈسپنسری
رحے دے ہسپتال وچ کئی کوی؟
- 30- (الف) 1952ء نوں موضع تیری تحصیل نور پور ضلع خوشاب وچ پیدا ہوئے۔
جواب: ناصر بلوچ کیم فروری 1952ء نوں موضع تیری تحصیل نور پور ضلع خوشاب وچ پیدا ہوئے۔
- 31- (الف) 2: ناصر بلوچ دی تعلیم بارے دسو؟
جواب: ناصر بلوچ دی تعلیم سرگودھا توں حاصل کیتی فیروزپنجاب یونیورسٹی توں ایم اے اردو تے ایم اے پنجابی کیتا۔
- 32- (الف) 3: ناصر بلوچ نے کبھی اپنی اختیار کیتا؟
جواب: ناصر بلوچ نے درس تدریس دا پیشہ اپنایا تے انج کل ایف سی کالج لاہور وچ پڑھاندا رہے۔
- 33- (الف) 4: ناصر بلوچ دیاں لکھتاں بارے دسو؟
جواب: ناصر بلوچ اردو تے پنجابی دے مشہور کہانی کار تے ڈرامہ نگار نیں۔ اوہناں دا پنجابی شاعری دا مجموعہ ”پتیاں دے سد“ کہانیاں دا مجموعہ ”سیتیاں اکھاں والے“ تے اردو شاعری دا مجموعہ ”دشتِ رازِ نگاں“ چھپ چکے نیں۔
- 34- (الف) 5: ناصر بلوچ دے فن دیاں خوبیاں دسو۔
جواب: ناصر بلوچ اک مشہور کہانی کار شاعر تے ڈرامہ نگار نیں۔ اوہناں دیاں کہانیاں وچ ساڈے وسیب دے معاشرتی تے ثقافتی مسئلے بڑے سونے ڈھنگ نال ملدے نیں اوہ معاشرے دے کوچ تے خوبصورتی و دناں نوں اجاگر کردے نیں۔ افسانہ ”ان ڈٹھے روگ“ ماحول دی آلودگی توں پیدا ہون والیاں بیماریاں دی عکاسی کردا اے۔
- 35- (الف) 6: رحے نوں کینسر دی بیماری کتھوں تے کیوں لگی؟
جواب: رحے نوں ایہہ بیماری رنگ روغن والی ورکشاپ وچ کم کرن پاروں لگی کیوں جے رنگ روغن وے کارخانے وچ سیسے کرومیم تے کیڈیم درگیاں دھاتاں دے ذرات بندے دے جے وچ جذب ہو کے کینسر دی بیماری پیدا کروے نیں۔
- 36- (الف) 7: کہانی ”ان ڈٹھے روگ“ وچ بختاں کون اے تے اوہ شہر آکے کیہ کردی اے؟
جواب: بختاں رحے دی بیوی داناں اے جیہڑی اپنی دھی پتو نال مل کے نالے پراندے بنا کے غیاری دی دکان تے وچ آوندی سی۔

PUNJABI NOTES FOR 1st YEAR CLASS (PUNJAB)

- سوال 8: رتے دی گھر والی بختیاں شہریاں دی بے حسی بارے کیہ سوچ رہی سی؟
جواب: بختیاں ایہہ سوچ رہی سی۔ ایہہ شہر اپنے پنڈ وچ سب دے دکھ سکھ سا بچھے ہوندے نیں۔ شہر وچ کے نوں کے داوید لیاظ نہیں۔
سوال 9: رتے دے پترال دے ناں دسو۔
جواب: رتے دے اک پترال بالاسی تے دوجے پترالان شاہوسی۔
سوال 10: رتے دے بیوی بچے پنڈ چھڈ کے شہر کیوں آئے؟
جواب: رتے دے بار خوشیاں تے سردار محمد علیؒ اوہنوں ہر ویلے جیروں کڈی رکھدے پئی پنڈ وچ کیہ پیا ہویا اے۔ شہر چلا جاتے مقدر آ زما کل کلاں نوں اولاد دیاہنی اے۔ بنے توں ہتھ پلہ مار فیراک دن رحما بیوی بچے لے کے کسوال توں لاہور آ گیا۔
سوال 11: "ان ڈٹھے روگ" دامرکزی خیال بیان کرو۔
جواب: افسانہ "ان ڈٹھے روگ" دی مرکزی گل ماحولیا تی آلودگی دے نقصانات بیان کرنا اے کیوں جے رتے نوں شہر آ کے ماحول دی آلودگی پاروں کینسر ورگا موڈی روگ لگا۔
سوال 12: پنڈ وچ رتے داتے اوہدے خاندان دا کیہ حال سی؟
جواب: پنڈ وچ رتے نے کج بھوں ٹھیکے اتے لئی ہوئی سی دوس پتر رتے نال واپسی بیچی داکم کردے سن۔ اک مجھ دی گھر کھلے اتے بجھی ہوئی سی۔ لسی تے کھو دی تھوڑئیں سی۔ رتے دا خاندان ایس کی سنی تے رب دا کھ شکراداکر دار پنداسی۔
سوال 13: افسانہ "ان ڈٹھے روگ" دے مطابق پنڈاں تے شہراں دی راتل تے ماحول وچ کیہ فرق اے؟
جواب: پنڈاں وچ بھادیس خوراک جیہو جی وی اے پر پانی تے ہوا خالص لہہ جاندی اے۔ جد کے شہراں وچ تازہ ہواتے صاف ماحول داملنا پڑاوی اکھا اے۔
سوال 14: رحما کس کہانی دا کردار اے تے اوہنوں کیہ بیماری سی؟
جواب: رحما "ان ڈٹھے روگ" دامرکزی کردار اے تے اوہنوں شہر آ کے دوسالاں وچ ای کینسر دا روگ لگ جاندا اے جیہدی وجہ ماحول دی آلودگی اے۔
سوال 15: افسانہ "ان ڈٹھے روگ" دا کردار رحما تے اوہدے پتر پنڈ وچ کیہ داکم کردے سن؟
جواب: رحما تے اوہدے دونوں پتر پنڈ وچ واپسی بیچی داکم کردے سن۔
سوال 16: ان ڈٹھے روگ دے کردار کیہڑے کیہڑے نیں؟
جواب: رحما افسانے دامرکزی کردار تے دوجے کرداراں وچ رتے دی بیوی بختیاں اوہدے پتر بالا تے شاہوتے اوہدی دھی پتو۔ ہسپتال دا ڈاکٹر تے اوہدا اسسٹنٹ بشیر۔
سوال 17: رتے دی گھر والی بختیاں نوں اپنے پنڈ کسوال دیاں کیہڑیاں گلاں یاد آیاں؟
جواب: بختیاں نوں اپنا پنڈ والا کچا کوشا تے اوہدا کھلا دیہڑہ چیتے آیا پنڈ دی کھلی ہواتے روشنی دا خیال آیا۔ تازیاں تے صاف ستھریاں سبزیاں دی واشنا اوہدی روح تیک اتر گئی۔ دکھ سکھ وٹن والے عزیز رشتے دار تے گوانڈھی یاد آئے۔
سوال 18: مجھ داسنگل پھڑ کے گلی وچوں لکھن والا منڈا کیہناں داسی تے اوہداناں کیہ سی؟
جواب: مجھ لے کے گلی وچوں لکھن والے منڈے داناں دادوسی تے اوتر کھاناں دامنڈاسی۔

☆.....